

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ГОСПОДСТВО-ПРАПРИЧУНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний
місячник

Видає

Українська Інформаційна
Служба

LIBERATION PATH

Ukrainian Political
Social, Scientific & Literary
Magazine

*Published monthly by
The Ukrainian Information
Service Ltd.*

ISSN: 0042-9422

Реєстраційне свідоцтво — серія KB № 1693

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів
Техн. Ред. і Адміністратор в Україні — Микола Кузів

Члени Редакційної Колегії:

г-р А. Бедрий, проф. г-р Г. Васькович, проф. г-р С. Галамай,
Григорій Дем'ян, ред. С. Караванський, ред. С. Квіт, мгр. О. Коваль,
проф. г-р В. Косик, проф. г-р О. Кушпета, Л. Наконечний, інж. В. Олеськів,
мгр. Слава Стєцько, проф. г-р П. Цимбалістий, ред. М. Шатилов.

Редакція і Адміністрація

254053 м. Київ, вул. Смирнова-Ласточкина 18, пом. 3 .

200, Liverpool Road, London, N1 1LF, Great Britain

Телефони: в Києві (044) 212-17-60. В Лондоні: 0171 607 6266

Факс: в Києві (044) 212-17-60. В Лондоні: 0171 607 6737

Матеріали, підписані прізвищем чи псевдонімом авторів, не завжди
відповідають поглядам Редакційної Колегії. Редакція застерігає собі право
скорочувати статті і виправляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1996 РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Окреме число
Україна		1 080 000 крб.	180 000 крб.
Австралія	90 дол.	50 дол.	8 дол.
Австрія	780 шіл.	400 шіл.	80 шіл.
Аргентина	(Амер. дол.) 45 дол.		4.50 дол.
Бельгія	2300 б. фр.	1250 б. фр.	250 б. фр.
Вел. Британія	ф. 35.00	ф. 20.00	ф. 3.50
Канада	90 дол.	50 дол.	8 дол.
США	80 дол.	45 дол.	7.50 дол.
Німеччина	140 н. м.	75 н. м.	12 н. м.
Франція	400 фр.	200 фр.	35 фр.
Швеція	500 кор.	250 кор.	45 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам вигідніше — на
адреси наших Заступників, на стор. 3-ій обкладинки.

Чеки виставляти на: The Ukrainian Information Service, Ltd.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 9 (582)

ВЕРЕСЕНЬ, 1996

Річник XLIX

Зміст IX-ої книжки

У П'яту Річницю Державної Незалежності України

— ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ДО УКРАЇНЦІВ У ВСЬОМУ СВІТІ	1027
— ЗВЕРНЕННЯ ПОСЛА УКРАЇНИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	1028
— СТАНОВИЩЕ ОУН ДО 5 РІЧНИЦІ ДЕРЖАВНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	1029
— ЗВЕРНЕННЯ КУН З ПРИВОДУ П'ЯТОЇ РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ	1041

IX Великий Збір ОУН

Слава Стецько: ПРОЙДЕНИЙ ШЛЯХ І НАШІ ЗАВДАННЯ	1043
В. Дніпровий: ДІЯСПОРА НА СЛУЖБІ УКРАЇНИ	1048
— ЗВЕРНЕННЯ ІХ ВЗ ОУН ДО ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ	1054
— ДІЯЛЬНІСТЬ АБН	1055
— ПОСТАНОВИ ІХ ВЗ ОУН ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	1058

До питань державного будівництва

Сергій Плачинда: ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО І СУЧАСНІСТЬ	1063
Роман Загоруйко: ХТО Ж МИ НАСПРАВДІ (з приводу 50-ліття УПА)	1069
Ярослав Каричак: ЗВІДКИ «РОСТУТЬ НОГИ». ПОЛІТИЧНОГО СЕПАРАТИЗМУ ЗАКАРПАТТЯ	1076
Віра Юцевич: УКРАЇНИ НЕ БУДЕ, ПОКИ НЕ БУДЕ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	1080
В. Небожук: МОЯ ДОРОГА ДО «БЕРЕЗИ» (спогад)	1082
Софія Наумович: ДИВОВИЖІ	1090
Наталка Прудка: ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ	1091

Присвяти

М. Капустинська: КАТЕРИНА ЗАРИЦЬКА У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ	1095
Євген Сверстюк: СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ СТЕПАНА МАМЧУРА	1102

Література, мистецтво

Василь Куйбіда: ВИБРАНІ ВІРШІ ЗІ ЗБІРКИ «ПОСЛАННЯ СТЕЖОК» — вступна інформація від Редакції, вступне слово Михайла Осадчого і 14 віршів Автора	1107
---	------

Наука, дослідж

Людмила Конотоп: ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ	1120
Д. Тетеріна-Блохин: РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЧНОЇ ДУМКИ В ПОЕЗІЇ В. ЯНІВА	1130
Федір Погребенник: СПОДВИЖНИК НА НИВІ НАРОДОЗНАВСТВА	1134
Анатолій Бедрий: 50 РОКІВ СЛУЖБИ ООЧСУ ДЛЯ НАЦІЇ	1137

Огляди, рецензії

Григорій Дем'ян: «ВОСКРЕСЛА ВКРАЇНА — БУДЕ ПАНУВАТИ»	1142
Володимир Жила: КНИЖКА, ЩО ІМПОНУЄ ЧИТАЧЕВІ	1145
С. Радіон: НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ПОЛЬСЬКОГО ІСТОРИКА	1164
Віра Дубас: ГОЛЛІВУД — ФЛЬОРИДА	1148

Посмертні згадки

— Св. п. Петро Сорока-Юрич, Австралія	1149
— Св. п. Павло Рафалюк-Чорний, Велика Британія	1150

З листів до Редакції

— Від п. ред. Святослава Караванського, США	1151
— Від п. Петра Василенка, Харківщина, Україна	1151
— Від п. В. Борового, Харків, Україна	1152

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА СЛУЖБА», ЛОНДОН-КИЇВ

В 140-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА ФРАНКА

ІВАН ФРАНКО

15.8.1856

Картина художника З. Павлюка. Пастель. Відень, 1893.

У П'яту Річницю Державної Незалежності України

УКРАЇНЦЯМ УСЬОГО СВІТУ

Дорогі співвітчизники!

24 серпня 1996 року Україна відзначає урочистий ювілей — 5-ту річницю проголошення незалежності! В цей особливий для всіх нас день хотів би ще раз наголосити: Ви — мільйони українців, громадяни різних держав світу, є органічною частиною нашого народу. На долю багатьох з Вас та Ваших батьків випали нелегкі випробування. Драматична історія України ХХ століття вмістила в себе і депортації, і заслання, і штучний голод, і масову політичну еміграцію. Ви вбачали найголовнішою метою свого життя боротьбу за державну незалежність України попри всі ризики, матеріальні жертви і загрози

для життя, з якими вона була пов'язана. Ви ніколи не відділяли себе від материнського кореня, завжди прагнули до єднання зі своїм народом.

У тому, що сповнилася вікопомна мрія не одного покоління наших предків — відбулася незалежна Українська держава — є і вагомий внесок кожного з Вас.

Творенням людських благ, шануванням власних національних джерел, відданістю громадянського обов'язку в країні, де тепер живете, Ви славите Україну — свою історичну Батьківщину та українську націю.

Україна ж докладає і докладатиме зусиль для допомоги у вирішенні життєво важливих проблем українців за її межами. Ми робитимемо це всіма політичними й дипломатичними засобами на підставі загально-визнаних норм і принципів міжнародного права, не втручаючись у внутрішні справи інших держав.

Одним із свідчень нашого твердого рішення зміцнювати зв'язки з вами є прийняття Урядом України Державної програми «Українська діаспора на період до 2000».

Глибокою є наша вдячність Урядам держав Вашого проживання, народам за їхню гостинність та доброзичливість, почуття приязні та братерської дружби до українців.

Не маючи можливості привітати кожного особисто, я хотів би через це своє послання звернутися до всіх Вас і побажати українцям всього світу вагомих успіхів в ім'я національно-культурного відродження, утвердження рідної мови, культури, етнічної самобутності.

Доброго Вам здоров'я, особистого щастя, щедрих життєвих здобутків!

З глибокою повагою,

Леонід Кучма
Президент України

ЗВЕРНЕННЯ ПОСЛА УКРАЇНИ У ВЕЛИКИЙ БРИТАНІЇ У П'ЯТУ РІЧНИЦЮ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Шановна Українська Громадо!

Від щирого серця вітаю всіх українців на терені Великої Британії і Ваші родини з світлим святом — п'ятою річницею незалежності нашої Держави!

Довгим і тернистим був шлях України до свободи, але воля, витривалість, наполегливість нашого народу були винагороджені — п'ять років тому розпалась большевицька імперія, і на її уламках відродилась незалежна Україна.

Наша Батьківщина зустрічає свято незалежності з беззаперечними здобутками — приборкано інфляцію, цілеспрямовано реформується економіка, продовжується приватизація. Але головним

досягненням, за визнанням всього світу, стало прийняття першої Конституції нової країни. Згідно Основного Закону Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, визнаються найвищою соціальною цінністю.

Послідовна зовнішня політика сприяла подальшому утвердженню молодій Українській державі на міжнародній арені, зміцненню її авторитету. Як ніколи успішно, розвиваються двосторонні українсько-британські стосунки. Досягнуто, без перебільшення сказати, прориву в наших відносинах з Британією. Британський уряд сприймає Україну як рівноправного партнера, як державу, що відіграє стрижневу роль у розбудові безпеки на континенті, і підтримує нашу незалежну політику. Офіційні візити Президента Кучми до Лондону і прем'єр-міністра Мейджора до Києва засвідчили подальше поглиблення двосторонніх політичних стосунків. Переговори лідерів наших держав, контакти урядовців на різних рівнях остаточно підтвердили, що погляди Києва і Лондону з ключових міжнародних питань співпадають. Україна послідовно дотримується курсу на стратегічне партнерство з Британією і, запевнюю Вас, що обидва наші народи матимуть ще не одну нагоду переконатись в плідності такого партнерства.

П'ята річниця незалежності співпадає в часі ще з одним поважним ювілеєм — на початку поточного року ми відсвяткували п'ятдесят років від початку організованої діяльності українців на терені Великої Британії. Національна ідея, навколо якої півстоліття тому об'єднались українці, втілилась сьогодні в реальну незалежність, реальну державу, реальну можливість для нашої нації повернутись до сім'ї європейських народів. Україна міцно стала на цей шлях і ніколи не зверне з нього. Ви маєте всі підстави пишатись своєю Батьківщиною.

Бажаю Вам і всім Вашим рідним міцного здоров'я і успіхів.

Слава Україні!

академік Сергій Комісаренко
Посол України

СТАНОВИЩЕ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ДО 5 РІЧНИЦІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

(УЦІС) 1. Постановля новітньої Української держави, закріплене Актом про державну незалежність України 24 серпня 1991 року, Всеукраїнським референдумом 1 грудня 1991 року і Конституцією України 28 червня 1996 року, переконливо засвідчило перед усім світом волю українського народу до життя у власній самостійній державі і стало однією з найвизначніших подій ХХ ст., створило вихідні передумови для розгортання відродження та розбудови української нації в умовах державної незалежності і суттєво змінило геополітичну та геостратегічну ситуацію в Європі на користь волелюбних народів.

2. Крах совєторосійської імперії, як епохальна подія у світовій історії, показав цілковиту неспроможність комуністичної ідеології та економічної доктрини забезпечити нормальне, цивілізоване життя націй. Сучасна епоха дедалі чіткіше визначається як доба націй і національних держав, зародження якої понад 50 років тому проголосила Організація Українських Націоналістів (ОУН), висунувши один зі своїх програмних фундаментальних постулатів — «Воля народам! Воля людині!».

3. Україна, займаючи ключове положення в одному з найважливіших регіонів планети, на грані двох світів — Європи і Азії, покликана відігравати вагомий ролі у становленні та розвитку нового справедливого світового ладу в епоху націй. Наша Батьківщина покликана ствердитися на гідному місці у світовому співтоваристві націй не тільки через свій великий інтелектуальний, промисловий і військовий потенціал, але й не в останню чергу через витворення нової концепції справедливої світобудови. Український визвольний націоналізм і революційна ОУН висунули й обстоюють цю концепцію справедливої світобудови та міжнародних відносин епохи націй і національних держав.

4. В основі нового світового ладу епохи націй повинні бути покладені, як головні, принципи:

- визнання невід’ємних прав кожного народу на його вільне життя і розвиток у незалежній державі в етнічних межах;
- недоторканість державного суверенітету кожної нації;
- рівноправність усіх націй світового співтовариства;
- зобов’язання усіх націй полагоджувати міждержавні конфлікти винятково мирними засобами;
- відмова від будь-яких видів (політичного, економічного, військового, інформаційного) тиску, шантажу чи залякування у відносинах між державами;
- співвідповідальність усіх національних держав за збереження планети Земля через спільні заходи щодо захисту від техногенно-еколо-

гічної небезпеки і повне виключення загрози часткового чи тотального знищення засобами ядерної, хемічної, біологічної, психотронної чи іншої зброї масової дії;

— взаємна співпраця для поступу і розвитку націй і людської цивілізації.

5. Українська національна революція 1989-1991 років, що розбудила придушену советоросійським гнітом свідомість мас, вивільнила до самовияву та дії патріотичний потенціал народу, вивела на політичну арену національний актив, в тому числі й десятки тисяч членів ОУН, борців УПА та сотні тисяч їх прихильників, пронесла хвилю національного відродження, розповсюдила українську національну ідею та ідеї українського націоналізму по всій Україні. Український націоналізм став вагомим фактором, що зумовив проголошення і становлення Української держави початку 1990 років. Волею Провидіння і завдяки сприятливим зовнішньо-політичним обставинам Україна здобула незалежність в 1991 році без людських жертв. Але глибинні джерела сучасної національної революції походять з періоду національно-визвольної боротьби 1940-60 років, яку вели ОУН та УПА і продовжували їх ідейні послідовники, і яка коштувала національним революційним силам, усьому українському народові величезних кривавих жертв. Саме ця боротьба зберегла в народі іскру волелюбного духа, волю до свободи і незалежності, державного життя, які віджили у народньому зриві кінця 1980 — початку 1990 років. Без титанічного подвигу ОУН-УПА, без 30 червня 1941 року не було б ні 24 серпня, ні 1 грудня 1991 року, ні 28 червня 1996 року. Справжньою ціною проголошеної в наш час незалежності України є гаряча кров і кривавий піт сотень тисяч українських націоналістів-революціонерів, борців ОУН-УПА, всіх синів і дочок воюючої України, які в національно-визвольній боротьбі поклали життя за її свободу. Цим безапеляційно розвінчуються будь-які твердження про нібито «безкровне» здобуття незалежності України, проголошеної в 1991 році.

6. Україна, яка завжди змагала до волі та незалежності, яка протистояла в давні часи навалам диких орд, а в новітні — полчищам сучасних — брунатному і червоному імперіялізмам — поклала величезні жертви не тільки за свою свободу, але і на захист європейської цивілізації. Україна, як сильна європейська держава, завдяки своєму геополітичному розположенню та промисловому і військовому потенціалові, є необхідним і вагомим чинником забезпечення рівноваги сил, стабільності і миру в Європі. У наш час перед Україною виникають можливості державної моральної чи матеріальної підтримки волелюбних народів, які піднялися до державного життя на звалищах советоросійської імперії. Поряд з цим Україна повинна стати найважливішим фактором стримування будь-яких гегемоністських претенсій Росії щодо Східної Європи.

7. Український визвольний націоналізм визнає та обстоює священне право кожного народу на національно-визвольну боротьбу до повного

визволення, на свою державну незалежність та її оборону всіма доступними способами, визнаними міжнародним правом, включаючи також, у разі необхідности, і збройний захист. Український визвольний націоналізм поруч з цим визнає право кожного народу, що обороняє свою свободу і незалежність, отримувати допомогу від волелюбних народів, оскільки незалежність одного народу є не тільки його власною справою, але й справою всього світового співтовариства вільних націй. Зокрема, злочинне кроваве потоптання імперськими силами Росії священного права чеченського народу на самостійне державне життя не може бути винятково «внутрішньою справою» Росії, а заслуговує на засудження та протидію з боку міжнародного співтовариства волелюбних націй і держав.

Цю позицію українських націоналістів-революціонерів віддзеркалює моральна і матеріальна гуманітарна допомога, яка надавалась і буде надалі надаватися чеченському народові, як і всім народам, що відстоюють свою незалежність від російського імперського шовінізму.

8. Національно-визвольна боротьба українського, як і кожного народу, за своєю природою є священною і не потребує визнання легітимности від будь-яких чинників, навіть найвищого державного чи міжнародного рівня. Проте, враховуючи особливості сучасного політичного становища в Україні, де учасники національно-визвольної боротьби офіційно дискримінуються, ОУН обстоює справу офіційного державного визнання ОУН-УПА воюючою стороною, а двофронтову національно-визвольну боротьбу, яку веде ОУН-УПА, — справедливою справою українського народу.

9. Національна держава, устрій і життєдіяльність якої відповідають кращим рисам духовости і характерові нації, її історичним традиціям і життєвим інтересам, і яка побудована на принципах народовладдя, є найвищою формою, найкращим засобом організації життя українського народу, який забезпечує вільний і всебічний розвиток усіх його духових сил і матеріального потенціалу, виводить націю на гідне місце у світовому співтоваристві, а через державні інститути — гарантує духовий розвиток і матеріальний добробут кожного члена нації, громадянина.

10. Весь хід політичних подій на території колишньої радянсько-московської імперії після її розвалу і постанови держав недавно поневолених Москвою народів ще раз показав, що тільки в незалежній суверенній державі, що послідовно втілює в життя національну ідею, можуть бути забезпечені права, належні нації. До найбільш трагічних прикладів нехтування в державному будівництві та політиці національною ідеєю належить доля нинішньої Білорусії, яка внаслідок вірогідної політики свого «естаблішменту» знову потрапила під внутрішню окупацію і гегемонію Росії.

11. Український визвольний націоналізм визнає права людини, яку, як національно та суспільно свідому і вирішальну одиницю, працею якої міцніє і розвивається нація, ставить у центрі державного і суспільного життя. Забезпечення конституційних прав і свобод людини, громадя-

нина є обов'язком держави, лежить в інтересах нації. Стверджуючи загально визнані права людини, ми проти їх фетишизації, вивищення прав людини над правами нації і виступаємо за поєднання у свідомості людини-громадянина своїх прав з обов'язками перед нацією і державою. Поборюємо насаджування і прищеплювання в суспільстві демоліберального індивідуалізму, споживацької егоїстичної психології гедонізму, які ведуть до ідейного розброєння національної спільноти, зведення її до аморфного гурту індивідів, що дбають лише про власні права та інтереси. Виступаємо проти демагогічного маніпулювання гаслами про права людини, до якого вдаються антидержавні сили всупереч життєвим інтересам нації.

12. Націоналістична концепція держави неодмінно включає ствердження того, що національна держава є найвищою спільною цінністю всіх і кожного з українців, усіх громадян, свідомих своїх обов'язків співгосподаря держави та своєї відповідальності й особистого внеску в її укріплення та розбудову. Виплекання в українському суспільстві свідомості генотипу українського громадянина-державника належить до найважливіших завдань у царині духової розбудови нації.

13. Українська національна держава розуміється як держава справедливої національної та соціальної орієнтації і цілеспрямованості. Вона, поруч з життєвими інтересами нації, покликана забезпечувати адекватні соціальні умови для гідного життя і вільного розвитку людини і суспільних груп, що входять у національну спільноту.

Націоналістичний соціальний лад передбачає дотримання засад правості, соціальної справедливості, збереження гідності людини та гармонійного поєднання і зрівноваження індивідуальних прагнень людей з вимогами та потребами національної спільноти, що виражають її життєві інтереси.

14. Народне господарство України повинно ґрунтуватися на українській моделі соціальної ринкової економіки, на базі політичної та максимальної економічної самостійності України і регулюватися таким чином, щоб воно забезпечувало економічні основи всебічного розвитку і добробуту українського народу, могутність і безпеку Української держави.

15. Український визвольний націоналізм і його провідна спрямовуюча сила — революційна ОУН з-під стягу Степана Бандери, з відновленням на руїнах советоросійської імперії Української держави початку 1990 років вступили безпосередньо в якісно новий етап — період сучасного державного будівництва в Україні. Це — перехідний період від початку існування проголошеної держави Україна через наповнення її українським національним змістом до побудови справді Української Самостійної Соборної Держави.

Особливістю перехідного періоду є те, що перед українським визвольним націоналізмом, ОУН, всіма національно-державницькими силами постають завдання одночасного і паралельного ведення боротьби і діяль-

ности в кількох стратегічних напрямках: 1) завершення національно-визвольної боротьби; 2) захист, утвердження та будівництво української державности; 3) відродження та розбудова української нації в складних (імовірно, протягом доволі довгого часу) внутрішньо- та зовнішньополітичних умовах.

16. Завершення національно-визвольної боротьби. Національна революція кінця 1980 — початку 1990 років в Україні, яка стала продовженням мирними методами національно-визвольної збройної боротьби 1940-60 років, має значення однієї з найвизначніших подій європейського і світового масштабу, ознаменувалась якісним перетворенням — відновленням Української держави. Але ця революція не доведена до кінця. Корінним питанням цієї революції, як і кожної іншої, є питання про владу. Сьогодні це питання не вирішене в інтересах української нації, не усунено повсюдно від влади представників компартійної номенклатури та всіх інших чужих і ворожих національній ідеї керівних кадрів.

Повне національне і соціальне визволення українського народу не відбулося: українська нація, крім продеклярованих демократичних свобод, на ділі не досягнула становища господаря у власній державі, як це належить титульній нації, а від її імени замість уряду національної згоди править посовєтська номенклатурна олігархія. На значній частині території держави залишилося непорушним привілейоване становище російської меншини разом з її російськомовними сателітами. При мовчазному спогляданні, а то й сприянні проросійських елементів місцевих владних структур, обмежується вживання державної української мови, гальмується розвиток українського шкільництва, преси, аудіовізуальних засобів масової інформачії та ін. Внаслідок хибної, некомпетентної, шкідливої економічної політики зволікання реформ з боку владної, головно компартійної бюрократії, держава на п'ятому році існування не може забезпечити соціальної справедливості і належного соціального захисту громадян. Антиукраїнські, за своєю суттю кланові номенклатурні сили роблять усе можливе, щоб, укріпившись на керівних становищах в державі, вихолостити сучасну українську національну революцію, звести її нанівець.

Необхідною умовою завершення визвольного етапу української національної революції 1990 років є заміна при важелях влади чужих національній ідеї, некомпетентних елементів національно-державницькими кадрами, які утвердили б у державі владу українського народу.

Підкреслюючи кардинальне значення питання влади в національній революції, ОУН, проте, не бореться за владу винятково для себе, і в цьому полягає її відмінність від тих політичних партій і сил, які мають за мету захоплення й утвердження своєї власної влади. ОУН послідовно виступає і бореться за те, щоб при владі в Українській державі стояли професійні, достойні, вірні нації діячі. Цим ОУН продовжує традиції та політичну лінію, які були покладені в основу формування Українського Державного Правління (1941 р.) та Української Головної Визвольної Ради (1944 р.),

до яких були залучені, поруч з діячами ОУН, члени різних політичних рухів і безпартійні, об'єднані однією метою: беззастережною вірністю і відданістю українській національній ідеї.

17. Захист, утвердження та будівництво української державности. Після проголошення державної незалежності України на хвилі національного відродження досягнуто вагомих здобутків у становленні молодій держави, до яких відносяться зокрема перші фундаментальні закони України, створення Українських Збройних Сил та початки їх національно орієнтованої перебудови, прийняття Конституції України та ін. Українська держава здобула широке визнання від переважної більшості держав світу. Але вже перші кроки існування держави показали, що посовєтська компартійна номенклятура і безнаціональна космополітична промислова олігархія, які засіли в коридорах влади, прикрившись національними кольорами молодой держави, у своїх клянових інтересах гальмують політичні й економічні реформи, необхідні для створення держави української нації.

При недостатній увазі української еліти і державних чинників занепадає українська національна освіта, наука, культура, ігнорується, в тому числі й у державних структурах, державна українська мова; йде зворотнє зросійщення і масова російська інформаційна агресія в інформаційний простір України. Припинена українізація національних Збройних Сил; виношуються пляни регіоналізації армії, що ослаблює, а то й і перекреслює обороноздатність держави. Владна клептократія допустилася безпрецедентного, руйнівного розграбовування державного майна і фінансових ресурсів. Протягом п'яти років владні чинники не провели повномасштабної економічної реформи, що довело більшість народу до зuboжіння та підводить націю до критичного ослаблення генофонду, а частину її — до межі моральної (національний нігілізм, політична апатія) та фізичної деградації.

На п'ятому році незалежності України антиукраїнські й антидержавні сили імітують, гальмують, а то й саботують політичні та економічні реформи в державному будівництві. Немає сумніву в тому, що існуючий владний «естаблішмент» нездатний і не зацікавлений будувати українську національну державу. По-суті, клян посовєтської комуно-соціалістичної номенклятури змагає до створення держави типу УССР і входження її в російську неоімперію, а клян промислової космополітичної олігархії прагне до утворення безнаціональної держави Україна при збереженні її кабальної залежності від владного промислового і військового естаблішменту Росії. В останній час комуно-соціалістичні сили перейшли у відкритий наступ, вдаючись до масштабних протиправних антидержавних акцій, провокаційних законодавчих ініціатив, дестабілізують внутрішнє становище в Україні і ведуть підготовку до комуністичного заклоту. В таких умовах завдання націоналістичних та інших національно-державницьких сил — дати рішучу відсіч комуно-соціалістичній

реакції, активно впливати на хід державотворчих процесів в інтересах нації, включно з вирішенням в її інтересах питання влади.

18. Відродження та розбудова української нації. Новітнє національне відродження підняло до активного чину сотні тисяч українців, у мільйонів відродило чуття єдиної української родини. Виведення сучасної української нації на рівень завдань, які поставила перед нею історія, вимагає розробки та реалізації широкомасштабної програми відродження та розбудови нації, що включала б усі аспекти її життєдіяльності. Базовим елементом тієї програми є її спрямування на зміцнення життєстверджуючого духу, вольової постави і моральної сили нації, повсюдне в Україні відродження патріотизму, підвищення національної свідомості, державницького світосприймання і консолідація національної спільноти навколо національної ідеї. Тільки сильна духом, свідомо своєї гідності й історичного призначення нація може бути гарантом існування і розвитку своєї держави.

Для розбудови нації в напрямі витворення сильної духом і волею, високосвідомої, державницько-консолідованої спільноти необхідне в першу чергу широке пропагування в масах ідеї українського визвольного націоналізму. Для цього потрібне активне використання всіх доступних засобів і методів формальної та неформальної комунікації, розширення інформаційного простору українського націоналізму як суспільно-політичного руху, безпосередня послідовна, повсякденна ідеологічна і політична робота в усіх середовищах національної спільноти, в гушці народних мас.

Розбудова нації повинна охопити не тільки національну спільноту в метрополії-Україні, але й у Західній і Східній діаспорах, особливо на українських етнічних землях у Російській Федерації (Стародубщина, Східна Слобожанщина, Шахтинський і Таганрізький райони; Малиновий клін), Білорусії (Південні області та Берестейщина), Польщі (Ярославщина, Холмщина, Перемищина, Надсяння), Словаччині (Пряшівщина), Румунії (Південна Буковина, Сучава, Галацьке Пониззя) та Молдові (Подністров'я), які історично опинилися за межами Української держави, але лишаються зоною національних інтересів України за кордоном.

19. Перед ОУН стають нові складні завдання, які й підносять на якісно новий рівень її ролі, значення та відповідальність як провідного ядра здорових сил українського націоналістичного руху в сучасній національній революції: це життєво необхідне розгортання націоналістично-визвольної, державотворчої та націо-розбудовчої стратегії; розширення фронту визвольної боротьби і державотворчої діяльності, які проходять у гострому протистоянні антидержавним силам, комуно-соціалістичній реакції; врахування багатьох тенденцій і факторів політичного, економічного, соціального та іншого характеру, що впливають на суспільно-політичні процеси в Україні.

20. Свідома своєї відповідальності, ОУН вестиме боротьбу, розраховану на далеку перспективу. Українська Самостійна Соборна Держава, за яку боролися покоління українських націоналістів-революціонерів, уся воююча Україна, ще не створена. Тому морально-етичний девіз ОУН «Здобудеш Українську державу або згинеш у боротьбі за неї!» сьогодні актуальніший, ніж будь-коли раніше. Але роля і завдання ОУН не вичерпуються побудовою Української Самостійної Соборної Держави. З вирішенням завдань побудови УССД на дуже довгу, надтермінову, практично невимірну в часі перспективу збережеться життєва потреба всебічної розбудови, повнокровного розвитку і творчого самовияву і захисту нації, що, власне, становить сенс її життя; залишиться актуальною також і потреба відповідного вдосконалення державної будови. Скільки житиме українська нація, стільки існуватиме український націоналізм як її рушійна сила, і стільки часу діятиме його революційний авангард — Організація Українських Націоналістів. ОУН стверджує, що змагатиметься за життєві інтереси нації як до, так і необмежено довго після остаточного створення УССД.

21. ОУН в сучасних умовах ще раз категорично стверджує, що продовжуватиме боротьбу за створення УССД і новий справедливий світовий лад епохи націй незалежно від геополітичних чи геостратегічних змін, які можуть статися в Європі чи світі. Якими несприятливими не були б ці зміни, ОУН завжди знайде і застосує адекватні методи і засоби протидії та продовжуватиме свою революційну боротьбу і державотворчу діяльність.

22. ОУН підкреслює, що в нашій революційно-визвольній боротьбі та державотворчій діяльності, а також у політиці Української держави і надалі наріжним і визначальним принципом залишається орієнтація на власні сили. У царині державної політики обстоюємо самостійницьку політичну орієнтацію Української держави, яка включає незалежність від інтересів і впливів інших держав, особливо Росії. Виступаємо за забезпечення економічної самодостатності України. В сучасному світі ні одна, навіть найбільш високорозвинена держава не може забезпечити собі абсолютної економічної самодостатності, і це зрозуміло. Але держава повинна добиватися повної самодостатності тих галузей народного господарства і виробництв, де для цього є всі можливості, а щонайменше максимальної самодостатності (не нижче критичного рівня) в тих галузях, що зумовлюють забезпечення корінних життєвих інтересів, безпеку й обороноздатність нації та держави.

Орієнтація на власні сили не виключає взаємовигідної і рівноправної співпраці з країнами, які прихильні до Української держави, співпраці на рівних підставах з партіями чи суспільно-політичними організаціями інших країн, прихильними до українського націоналізму, для вирішення проблем, що становлять взаємний інтерес.

23. ОУН стверджує, що дороговкази сучасного визвольного-державотворчого змагання українського народу ведуть у майбутнє. Час епохи націй і національних держав працює на нас, українську націю, незважаючи на те, що за колесо історії, щоб його повернути назад, чіпляються комуно-соціалістичні, російські імперсько-шовіністичні та інші реакційні сили. Проте ОУН перестерігає проти легкодушної віри в автоматичне, самоплинне протікання історичного процесу визволення націй з-під колишньої советоросійської гегемонії. Дійовою запорукою незворотності в часі комуно-імперського минулого є в першу чергу наша, всієї української нації послідовна боротьба за побудову й утвердження Української Самостійної Соборної Держави.

24. Дальший поступ визвольного-державотворчого змагання в Україні вимагає нарощування потужності сил українського визвольного націоналізму, інших національно-державницьких сил, активізації та посилення наступального характеру їх діяльності, консолідації, координації дій цих сил у боротьбі за досягнення спільних цілей, згуртування національного активу та широких мас українських патріотів навколо української державної національної ідеї, сутність і спрямованість якої повністю відповідає життєвим інтересам українського народу.

25. Стратегія і тактика нашої визвольного-державотворчої боротьби повинна мати не лише наступальний, але й випереджувальний характер на основі всебічної і своєчасної аналізи та обґрунтованого прогнозування політичних ситуацій і дій зайнятих у суспільно-політичних процесах сил.

26. Українська національна ідея органічно наповнює сутність, скеровує боротьбу і діяльність ОУН та українського визвольного націоналізму, лежить в основі теорії і практики державотворення в Україні.

27. Українська національна ідея породжена самим буттям і життєстверджуючим змаганням праукраїнства, і її корені ростуть з глибини тисячоліть. Вона повністю виконала і виправдала свою історичну роль націй- та державотворчого чинника в житті українського народу, формувала та скеровувала українську державну націю в княжій, козацькій і новітній добі історії України, будувала і розвивала, відроджувала і відстоювала Українську державу. Саме завдяки національній ідеї український народ знову став 1 грудня 1991 року в ряд державних націй світу.

28. Національна ідея лежить в основі буття і поступу національних держав світу, вона жива і безсмертна, як сама нація. Українська національна ідея поєднає в собі національні та загальнолюдські — християнські, гуманістичні, демократичні ідеали, стремління до свободи, рівності і справедливості, що завжди притаманні поколінням українського народу протягом його історії. Цим визначається її роль і значення як могутнього фактора єдності народу.

29. Українська національна ідея — універсальна, має етнічний, державно-політичний, соціальний, економічний зміст. Але домінуючим у ній визнаємо фактор національно-етнічний. Ніде у світі економічна ідея

досягнення матеріального добробуту чи ідея здобуття ширших громадянських прав не домінувала в основі національної ідеї. Визнаючи важливу роль економічного фактора в національно-державному будівництві, стверджуємо проте, що не дійшло б до його теперішньої кризи, якби з самого початку існування держави визначальним дороговказом у побудові держави, в тому числі її економіки, була українська національна ідея, інтереси української нації, а не політичні й економічні, меркантильні інтереси чужих національній ідеї кланових, компартійних, промислово-номенклатурних та інших угруповань і бюрократичної економічної клептократії. Українська національна ідея досі повністю себе в державотворенні не проявила саме через шалену протидію цих сил.

30. Організація Українських Націоналістів, стверджуючи доленосну роль і значення національної ідеї, таврує і відкидає всілякі ідеологічні чи політичні спекуляції навколо неї з боку будь-яких чинників, незалежно від їх місця в державній чи соціально-політичній ієрархії. Відкидаємо і побороємо як твердження про «неспроможність» національної ідеї в сучасному державотворенні, так і спроби її етнізації — зведення до чистого етнічного фактора та регіоналізації — представлення української національної ідеї витвором одного регіону; відхиляємо намагання недооцінки чи невизнання цієї ідеї. Засуджуємо спроби ліберальних кіл створити «нову» — псевдоукраїнську ідею, ідею «нової» української нації та ідеологію державотворення, в якій ігнорується роль титульного українського етносу.

Утверджуємо українську ідею як таку, що наповнює своїм змістом і пронизує всі ділянки життєдіяльності української нації

31. Організація Українських Націоналістів відзначає, що в сучасних умовах особливої ваги набирає правильне, чітке і безпомилкове визнання характеру і спрямованості політичних сил, ідеологічних і політичних течій, їх відношення до наших ідей, політики, цілей і змагань. Безпомилковим критерієм оцінки будь-яких сил є те, чи вони діють на користь, а чи на шкоду життєвим інтересам нації і держави. З таких же позицій підходимо до оцінки владних структур і чинників усіх рівнів. Критерієм оцінки політичних сил стосовно українського визвольного націоналізму та революційної ОУН є міра співпадання або розходження ідеологічних принципів, політичних і економічних платформ, стратегії і тактики боротьби, методів здобуття влади тощо.

32. В загальному, союзниками, співниками і партнерами ОУН у визвольній боротьбі та державотворчій діяльності можуть бути:

а) на внутрішньому фронті — всі політичні партії і громадські угруповання, українські патріоти національно-державницької орієнтації, що, керуючись українською національною ідеєю, активно борються за відродження і побудови Української Самостійної Соборної Держави для українського народу. Характер та обсяг співпраці визначається Проводом ОУН

на основі вище означеного ідеологічно-політичного критерія та значущості і масштабності спільних завдань;

б) на зовнішньому відтинку — політичні сили і громадські структури волелюбних народів, з якими нас єднає спільна мета побудови нового справедливого суспільного ладу епохи націй, боротьба за державність і незалежність проти всіх видів поневолення, визиску, дискримінації націй — імперіялізму, тоталітаризму, великодержавного шовінізму та експансіонізму; закордонні сили і чинники, які сприяють утвердженню та розвитку української нації та держави.

33. Відношення ОУН до створеного її волею Конгресу Українських Націоналістів — масової політичної партії, покликаної до життя задля об'єднання широкого кола націоналістів з метою розширення фронту українського націоналістичного руху — є і формується як відношення спрямовуючої організації до керованої, з усіма наслідками, що з цього випливають. Співвідношенням Організації та Конгресу є також і те, що Конгрес не замінює Організації, і це підлягає доведенню до тих кіл суспільства, де цього ще повністю не усвідомлюють, а політичні противники намагаються внести дезорієнтацію.

34. Революційна ОУН чітко й однозначно ідеологічно розмежовується з націонал-демократами і відмежовується від тих політичних сил в Україні, які називають себе націоналістичними, а насправді такими не є; які підшиваються під ім'я ОУН, використовуючи у своїх корпоративних цілях ідеї українського націоналізму, пропагують ідеологічні засади і ведуть політику, несумісну з ідейно-політичними настановами ОУН, будучи насправді псевдонаціоналістичними.

35. Український визвольний націоналізм і революційна ОУН поборюють будь-які види, сили і течії імперіялізму, особливо російського неоімперіялізму, колоніялізму, великодержавного гегемонізму, експансіонізму, старшобратства, тоталітаризму, расизму, шовінізму, нацизму і фашизму. Поборюємо залишки і рецидиви марксизму-ленінізму, ортодоксальний і неокомунізм, большевизм та інші клясократичні теорії, що заперечують національний первень у життєдіяльності суспільства і примат життєвих інтересів нації в забезпеченні соціальної справедливості в державі. Виступаємо проти національного нігілізму, індиферентизму, національно-безликого ліберального космополітизму як засобів ідеологічного роззброєння нації. Виступаємо проти федералізму і регіоналізму як каталізаторів сепаратизму і порушення цілісності унітарної Української держави. Поборюємо безідейний, у тому числі — «чисто економічний» прагматизм, опортунізм і догідництво, пристосуванську філософію як негідні позиції у державно-політичній і суспільній діяльності.

36. Головним і найнебезпечнішим ворогом української нації і державності був і надалі залишаться російський імперіялізм, в яких формах чи під якими прапорами він не виступав би. Неоімперіялістична сутність і великодержавний гегемонізм усе частіше, нахабніше і все більш від-

крито проявляється в державній політиці Росії, особливо щодо України, з якою вона фактично проводить політику погано замаскованої, а то і явної «холодної війни». Наступ Москви на Україну тотальний — у галузях політики, економіки, через насадження російської мас-культури, експансію російських засобів масової інформації в інформаційний простір України, послаблення її військового потенціалу, використання проросійської «п'ятої колони» для зросійщення нації, дестабілізації внутрішнього становища держави і через вплив керованого владними структурами та спецслужбами Росії російського православ'я. Метою цієї політики є спроба змінити духовість нації, добитися підпорядкування України Росії через втягування її у неоімперіяльні структури типу СНД, нав'язування нерівноправних політичних і військових угод, в тому числі й методами політичного та економічного тиску і шантажу.

37. Зважаючи на посилення неоімперських поступувань Москви, відсутність у Росії впливових демократичних сил, які б могли і хотіли припинити ці поступування, беручи до уваги вкорінення у свідомості російського владного естаблішменту, в далеко переважаючій частині російського політикуму та суспільства успадкованої від віків великодержавної ментальності, — український визвольний націоналізм та ОУН критично оцінюють імовірність відмови «демократизованої» Росії від імперіялістичних намірів щодо України та інших волелюбних народів, що вирвалися з-під совєторосійського гніту.

38. Організація Українських Націоналістів підкреслює, що єдиною виправданою формою міждержавних українсько-російських відносин можуть бути тільки двосторонні, взаємовигідні та рівноправні угоди на основі визнання незалежності, суверенітету, територіальної цілісності держави. ОУН виступає за те, щоб Україна вийшла з неоколоніального СНД, не входила в ніякі над- і міждержавні утворення з участю Росії, бо в них, як показує історичний досвід, неминуче встановлюється гегемонія Москви, не забезпечуються національні інтереси України.

39. Найнебезпечнішими ворогами української нації та державності в Україні є комуно-соціалістичні сили та їх партії, проросійські імперсько-шовіністичні кола і середовища, що становлять опору російського неоімперіялізму на українській землі. ОУН виступає за проведення міжнародного суду над комунізмом, КПСС-КПУ, за заборону державою партій і рухів, що діють на шкоду українській нації та державі, зокрема — за поставлення поза законом теперішньої КПУ, для притягнення якої до судової відповідальності є вагомі підстави.

Проти інтересів української нації діє також реакційна ліберально-космополітична олігархія, яка під прикриттям державних інтересів намагається творити політику і державу на свою подобу, нехтуючи українською національною ідеєю.

40. Організація Українських Націоналістів вітає український народ і всіх українців поза Батьківщиною з п'ятою річницею Незалежності

України! Ми віримо в побудову Української національної держави, правової, народовладної, в якій українська нація стане повноправним господарем на своїй землі, український народ буде жити багато і щасливо, а кожна людина буде соціально захищена. З нами Бог і Україна!

Свобода Народам! Свобода Людині!
Слава Україні! Героям Слава!

Київ, 20 серпня 1996 р.

Слава Стецько

Голова Проводу Організації Українських Націоналістів

ЗВЕРНЕННЯ

**Конгресу Українських Націоналістів з приводу
п'ятої річниці незалежності України**

Український народе!

П'ять років тому розпочався новий етап твоєї історії — етап незалежного національного розвитку в своїй власній державі.

За цю державу століттями боролися твої найкращі сини і дочки — Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко, Іван Мазепа, Пилип Орлик, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Микола Міхновський, Симон Петлюра і багато інших. Патріоти України, для яких націоналістична ідея і чин стали змістом життя, під проводом полковника Євгена Коновальця утворили Українську Військову Організацію, а згодом — Організацію Українських Націоналістів з метою боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу. Героїчна діяльність ОУН у передвоєнний період стала джерелом насади для молодших поколінь українців, які у воєнні та повоєнні роки зі зброєю в руках боролися проти двох тоталітарних імперських окупаційних режимів — нацистської Німеччини і большевицького СРСР. Незбориму волю українців до життя у власній державі засвідчив на увесь світ Акт 30 червня 1941 року. Намір будувати демократичну державу продемонструвало утворення Української Головної Визвольної Ради в 1944 році. З метою організації спільної боротьби поневолених націй проти большевицької імперії було створено в 1944 році Антибольшевицький Блок Народів, а пізніше за участі АБН для проведення спільної боротьби проти світового комунізму — Світову Антикомуністичну Лігу.

Революційна ОУН, очолювана Степаном Бандерою, Романом Шухевичем, Степаном Ленкавським, Ярославом Стецьком, впродовж десятиліть вела перед у боротьбі проти московського поневолювача. З 1942 до 1956 року це була звияжна збройна боротьба Української Повстанської Армії, пізніше — боротьба підпілля ОУН в Україні і ГУЛагах, ширення пропагандивних матеріалів серед населення, виховання молодих кадрів.

На еміграції велась організація впливів на уряди багатьох країн, формування громадської думки, здійснювалася широка підтримка діяльності українських правозахисників. В часи горбачовської «відлиги» члени революційної ОУН були в числі перших, хто відроджував національну ідею у свідомості народу. Після проголошення незалежності України, за ініціативою ОУН з-під стягу Степана Бандери з метою об'єднання всіх здорових націоналістичних сил, був організований Конгрес Українських Націоналістів, який на сьогодні є однією з найпотужніших національно-державницьких партій у нашій державі.

Під сучасну пору Україна голосно заявила про себе як повноправний член міжнародного співтовариства, домоглася від нього поваги і підтримки як країна, що розбудовує демократичне правове суспільство.

Але, незважаючи на прийняття Конституції, політичні перетворення в державі ще не завершені: частина урядовців, місцеві органи влади в багатьох областях і районах просякнуті неукраїнським духом, не мають насаги до конструктивної державницької роботи. Ворожі Україні сили і в нашій державі, і за її межами плекають надії на повернення її до російської імперії.

Ще багато негараздів є в нашій економіці, реформування якої відбувається незадовільно низькими темпами. За умов збереження залишків командно-адміністративної системи, повільного становлення ринкових економічних відносин укр. загострилися соціальні проблеми. Особливо тяжко доводиться зараз людям похилого віку, на мізерних пенсіях яких практично неможливо прожити. Важко живеться інтелігенції, робітникам багатьох галузей промисловості.

Це не дає підстав для самозаспокоєння, вимагає напруженої праці всіх національно-державницьких політичних сил.

Конгрес Українських Націоналістів і надалі докладатиме зусиль у справі наповнення нашої держави українським національним змістом, побороювання ворогів України та української нації, розбудови соціальної ринкової економіки, забезпечення для нашого народу рівня життя, гідного цивілізованої європейської держави.

В цій діяльності ми розраховуємо на Божу поміч, підтримку кожного українця — патріота нашої держави та всіх здорових сил нашого суспільства.

Радо вітаючи український народ з п'ятою річницею незалежності, Конгрес Українських Націоналістів бажає щастя і добра кожній оселі, всім громадянам нашої держави.

Слава Україні! Героям Слава!

18.8.1996, Київ

Слава Стецько

Голова Конгресу Українських Націоналістів

*Слава СТЕЦЬКО***ПРОЙДЕНИЙ ШЛЯХ І НАШІ ЗАВДАННЯ**

Доповідь Голови Проводу на IX Великому Зборі ОУН

(УЦІС) Місце України у світі зумовлене ідейно-політичними позиціями, геополітичним становищем, її людським та економічним потенціалами. Та обставина, що ворог нашої нації є ворогом усього людства, їхніх культур і традицій, є чинником не лише ідейно-політичної, але й військово-політичної стратегії.

II Великий Збір, а згодом III Великий Збір ОУН у важкому періоді боротьби між двома тоталітарними геноцидами-потугами висунули і захищали універсальне гасло «Свобода народам — свобода людині!».

Основний напрямок українського революційного визвольного руху, його генеральна лінія розвитку і росту завжди зосереджували головну увагу на здобутті держави, на здобуття влади нації на рідній землі. Ярослав Стецько писав: «Імперіялізм Росії усіх забарвлень, большевизму як синтези російського імперіялізму й колоніялізму з месіанізмом, характерний не лише тим, що не має територіально обмежених цілей, але цей тип імперіялізму є культуро-, мовно-, етногеноцидним, накидає поневоленому народові, крім притаманних кожному імперіялізмові ознак військового, економічного чи колонізаційного характеру, свій спосіб життя, звідси виникає і потреба мобілізувати нашу націю до суцільного протиставлення в усіх ділянках життя і творчості українського національного, духово-суспільного організму російському». Ці слова є дуже актуальні й сьогодні.

Дехристиянізація, колективізація, колоніальна індустріялізація, переселення з села до міста лишили традиційні українські структури з катастрофічними наслідками, які сьогодні стають наявними.

Це правда, що Радянський Союз розвалився, але не всі народи, здобувши свободу, залишилися свободними. Білорусь назад інкорпорована, в Таджикистані стаціонує російська армія, яка не лише боронить таджицькі кордони від фундаменталістів, але підтримує комуністичний уряд проти національно-демократичної опозиції. Усі наміри комуністичної зюгановської партії, Жириновського, т. зв. демократичного Єльцина з його закордонним міністром, тепер Прімаковим чи Лебедєм, є наставлені на те, щоб якнайскоріше інкорпорувати Україну і народи, що належали до російської імперії. Не має сьогодні жодної сили в Росії, яка б дійсно стояла за респектування факту, що Україна є самостійною державою. П'яті колони Росії в Україні, головню в армії, дії комуно-соціалістичної і лівоаграрних партій у Верховній Раді сильно утруднювали прийняття Конституції України. Номенклятурний уряд в Україні не може стати на позиції розбудови власної держави, і треба переживати за кожну зустріч

з їхніми партнерами в Росії — чи не підпишуть знову якогось документу, спрямованого на інтеграцію України в російсько-євразійський комплекс з домінантною ролею Росії.

А народ, зацькований десятиліттями большевицького панування, не може остаточно визволитися від страху повернення комуністичного режиму чи російського панування над Україною. Почуття меншовартості сильно закорінене серед народніх мас, головню на Сході України. Прийняття Конституції допоможе, безумовно, повернути гідність народові.

Попередній Збір був ідейно-політичним і стратегічно-революційним дороговказом, а на еміграції — поляризатором самостійницьких національно-безкомпромисових ідей і чинників, які шукали глибинної сили в себе самих, а не в імітаціях чужих зразків.

В Україні зараз сьогоднішній Великий Збір мусить опрацювати цілу програму боротьби, в першу чергу з наслідками зросійщення, як одну з головних форм загальноукраїнської діяльності. Большевизм залишив в Україні страшні спустошення. Він знищив Україну не лише економічно, але залишив великі сліди руїни в українській духовості, головню на Сході України. Тому велику увагу мусимо присвятити питанню, як відродити Схід України. Там не лише советська влада вела десятиліттями нищівну політику проти українського народу. Російська імперія століттями гнобила наших братів наддніпрянців, придушувала найменший прояв національної свідомості. Та все-таки сьогодні вже і на Сході не треба боятися говорити про націоналізм. Всі ці досягнення треба було завойовувати. Дуже допомогли в цьому члени ОУН-УПА, яким було заборонено вертатися у свої рідні сторони, а були вони примусово поселені на Сході України. Постійні відважні виступи українських патріотів поступово допомагають заляканим землякам позбуватися страху. Все наше членство мусить глибинно відчувати, що якщо ми хочемо зберегти Україну незалежною державою, нам треба закріпити наш вплив на Сході України. Це мусить бути багатогранний внесок науковців, засобів масової інформації, Церков, педагогічних інститутів, мистецьких ансамблів, кіно, молодечих і жіночих організацій. До цієї грандіозної акції треба залучити всю свідому частину нашого народу. Обняти великою любов'ю, зрозумінням братів наших. Повернути їм забуту рідну мову, допомогти їм вивчити славне минуле нашого народу і залучити їх до будови вже своєї держави.

Перед нами стоїть друга велика проблема і можливості нашої широкої дії, яка може сильно скріпити розбудову нашої держави. Ми маємо тисячі наших довголітніх членів ОУН-УПА, розсіяних по цілій Російській Федерації. Ми маємо в тій Російській Федерації мільйони українців: або насильно депортованих, або які самі там опинилися через те, що Україна була поневоленою російською колонією. Ті зорганізовані сили можуть навіть економічно допомогти нашому рухові, бо багато з них працюють у Тюмені чи при видобутку золота, алмазів.

Національна ідея і прагнення поневолених народів до незалежного життя перемогли, імперія під ударом внутрішніх сил поневолених народів розвалилася на національні держави. Пройдено довгий шлях підпільної боротьби, і, поклавши в ній гекатомби жертв найкращих своїх членів, ми діяли обережно, зважуючи на підступного і жорстокого

ворога. І через те, з одного боку, ми зберегли наші кадри від дальшого переслідування, але з другого — їхня незаангажованість, повна і наочна у початковій стадії відродження національного руху, витворила порожнечу, яку заповнили часто нестійкі елементи, що пішли на співпрацю з окупаційною владою. Гельсінська Спілка, мимо величезного пробудження народу, що виявилось в масових демонстраціях, проголосила Декларацію, в якій поставлено конфедерацію як остаточну мету, що була зобов'язуючою аж до розв'язання Гельсінської Спілки у квітні 1990 року. Але за останні п'ять років пройшли великі зміни в усіх ділянках життя і на всіх просторах України в напрямку ставання української нації до державного життя. В пам'яті народу ще збереглася героїчна збройна боротьба українського народу під проводом ОУН-УПА в 1940-50 роках. На героїчних чинах ОУН-УПА сьогодні виховується нова генерація. Західні держави, які раніше з усіх поневолених народів СРСР підтримували лише стремління до самостійності балтійських народів, а президент Буш за кілька місяців перед самостійністю України дорікав українцям за їх сепаратистські настрої, сьогодні змінили своє ставлення до України.

Коли російська Дума прийняла резолюцію про поворот Російської Федерації до Советського Союзу, то й голова Державного департаменту Сполучених Штатів Америки Крістофер і прем'єр-міністр Великої Британії Мейджор заявили, що вони підтримують самостійність України, бо вона є гарантом свободи і демократії на Сході Європи.

Ми пройшли п'ятилітній шлях ставання нашої держави. І ми були активні. Ми не чекали, що для нас хтось збудує державу. Ми мали важкий час. Старше членство, хоч численне, але виснажене тюрмами, концентраційними таборами, з підірваним здоров'ям, незабезпечене до життя, у своїй уже самостійній державі цьковане і ще не сприйняте як учасники героїчної боротьби, як це діялося у наших сусідів, що також терпіли під комуністсько-російським тоталітарним чоботом. Наші борці за свободу своєї батьківщини, борці за свободу фактично всіх поневолених народів досі поневіряються, не маючи змоги діждатися, щоб влада в Україні визнала їх воюючою стороною. Це одне з першочергових наших завдань, щоб та вимога була якнайскорше здійснена.

Ми всі знаємо, щоб мати голос і в своїй власній державі, а не лише у світі, нам потрібно представляти собою конкретну силу. І розбудовувати нашу силу — ОУН — ми зразу ж почали і це консеквентно продовжуємо.

Не було це легко, бо большевицька пропаганда, яка обливала помиями наших героїв і всіх учасників боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу, викривлювала нашу ідеологію, фальшувала нашу історію, — зробила своє. З другого боку, ми мали мовчазний, терплячий, застрашений народ, але цей народ нам сприяв, симпатизував. Серед цього народу була жива пам'ять про боротьбу ОУН-УПА. І це допомагало нам у розбудові наших структур, допомагало охопити організованого мережею Конгресу Українських Націоналістів цілу Україну протягом півтора року, а це для нас була широка база для виловлення найкращих до мережі ОУН.

І так, ОУН розбудувала на різних рівнях свою політичну, ідеологічну і фізичну присутність в Україні — від закритої до явної. Референдум висловився за самостійність України. Держави світу одна за одною почали

визнавати самостійність України. Почався процес будування держави, в який ми відразу включилися. До всіх важливіших подій ми оприлюднювали наше становище, пропагуючи наші принципи стосовно різних проблем і нашу програму української держави.

Українська держава є самостійною — це факт, але ще й далі немає національної влади. Залишилася в більшості стара номенклатура. Процес визволення ще не закінчився. Мета ще не досягнена повністю. Йде боротьба за владу нації. Постійно потрібно представляти справжню суть українського націоналізму, який базується на ідеалістично-християнській філософії, бо ворог представляв ідеологію нашого руху у викривленому дзеркалі.

Виховання молодого покоління і перевиховання зросійщеного старшого в українському дусі потребуватиме ще великих зусиль і праці всіх українських патріотів, яких ОУН має включити до цієї ділянки роботи. Крім виховної праці, завданням наших клітин на всіх рівнях є політичне виховання населення в самостійницькому дусі, щоб уже на чергових виборах до українського парламенту були вибрані справжні й гідні представники народу. Охоплення організаційною мережою всієї України, до сіл включно, є передумовою успіху в усіх інших ділянках праці Організації.

Якщо ОУН до 1939 року і в 1940 роки визвольних змагань в основному орієнтувалася на селянство, то зараз ми маємо іншого селянина. Свідомих селян є менше. Село змінилося ще й тому, що за останні роки наживається на кризовій ситуації. Натомість у робочому середовищі свідомість зростає швидшими темпами. Щоб успішно боротися з рештками марксистської ідеології, яку треба викорінювати з усіх ділянок суспільного життя, зі школи починаючи і на всіх відтинках культури й науки закінчуючи, необхідно розбудувати видавництва літератури і преси та посилити нашу інформацію, опановуючи засоби масової інформації, включно з телебаченням. Це вимагає часу, коштів і формування людей, але це необхідне з погляду політичного впливу на народні маси. Від того, наскільки ОУН зможе мобілізувати вартісних людей і залучити їх до формування політичної думки, буде залежати її вплив на політичне життя України, а тим самим зміцнення сили і значення України у світі та добробут і високий культурний розвиток в Україні.

Не менш важливе значення має забезпечення праці Організації технічними засобами. Під цю пору в Україні є велика криза у видавничій ділянці, а тим самим і в пропагандивно-інформаційній. Брак паперу, модерних друкарень, примітивні засоби зв'язку дуже утруднюють працю серед населення. Тому необхідно зорганізувати у важливих містах, особливо в усіх областях сходу, бодай невеликі друкарні для обслуговування найважливіших потреб. Життя вимагає, щоб ми якнайскоріше створили наш, незалежний від Росії інформаційний простір, який міг би в Україні і за кордоном протидіяти антиукраїнській пропаганді і російській дезінформації, що посилено працюють в Україні і за кордоном проти ідеї української державності.

Сьогодні немає безпосередньої загрози зі сторони наших сусідів: Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини. Але ми знаємо, що з ними Україна мала проблеми, і більші або менші частини української території були під їхнім пануванням. Денаціоналізація українського населення

на Закарпатті є яскравим прикладом чужого там панування. І сьогодні є українські землі, які входять до складу держав-сусідів, і нашим обов'язком є дбати, щоб українське населення на наших етнічних землях поза Україною відчувало належне піклування ними Української держави, як теж, щоб українці в чужих державах мали забезпечені права меншин.

Погано сталося, що Україна віддала свою ядерну зброю, але ми, націоналісти, мусимо подбати, щоб наші Збройні Сили були справді Українською армією. Це мусить бути велика і серйозна акція — мобілізація всіх патріотів на очищення нашої армії від ворожих елементів, які діють проти української держави, щоб наша армія і за духом, і за мовою була українською, була оснащена модерною зброєю, щоб її боєздатність робила її гідним партнером НАТО.

Це ми, що народилися з крові народу, мусимо знайти у собі сили, щоб зорганізувати все, що здорове в Україні, до відбудови нашої держави. В тому числі і національні меншини на базі їхньої лояльності до ідеї Української національної держави.

Вкрай негативним для духового відродження України є надмірне поширення релігійних сект, що заповнюють вакуум, утворений атеїстичним більшовицьким режимом. Натомість традиційні українські Церкви стали предметом розгри ворожих Україні чужих релігійних центрів і політичних сил, при байдужій або несприятливій позиції з боку урядових чинників. Нашим обов'язком є сприяти скріпленню наших традиційних Церков і здійснювати мрії наших князів Церкви — об'єднання наших Церков в одному християнському Патріархаті з осідком у столиці України — Києві.

Народне господарство України повинно бути основою сили, росту і могутності української нації в Українській Самостійній Соборній Державі та запорукою її повної політичної незалежності. Десята точка Декалогу пригадує нам, що нашим обов'язком є подбати про закріплення сили Української держави. Могутня наша західня діаспора абсолютно спроможна залучити і свої, і капітали держав, у яких живе, в розбудову української економіки. Другою важливою ділянкою, яку вона теж може знаменито розбудувати для України, є зовнішня політика. В основу української зовнішньої політики кладемо принцип орієнтації на власні сили. Справжніми союзниками України можуть бути лише ті народи, які визнають необхідність існування Української незалежної держави. Українська держава територіально, населенням та економічним потенціалом — європейська потуга, яка стає партнером у міжнародних відносинах держав Європи (є членом Ради Європи) та св'гу з рівноправною участю у політичних, економічно-торговельних і культурних інституціях.

Наказом хвилини є вилонити з народу найкращих для перебрання національно-державницькими силами влади в Україні.

Я глибоко переконана, що Організація Українських Націоналістів спроможна політично сконсолідувати український світ і змобілізувати весь народ на державне будівництво під проводом цієї вже української влади.

Слава Україні!

В. ДНІПРОВИЙ

ДІЯСПОРА НА СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Слово «діяспора» закріпилося за середовищами українських поселень на всіх континентах поза межами колишнього Советського Союзу. Тепер цю діяспору називають західною, оскільки виник новий термін — східня діяспора. Ця нова назва стосується українських поселень у Російській Федерації, а також українських середовищ на території колишніх союзних республік. Між західною і східною діяспорами є величезна різниця в усіх сферах суспільного життя, і їхню проблематику слід розглядати окремо.

Під сучасну пору (внаслідок неточних даних щодо народжень і смертності, щодо еміграційних і навіть асиміляційних та інших процесів) ми не маємо абсолютних статистичних даних, але приблизно можна подати, що в західній діяспорі проживають близько 5 мільйонів українців, а в східній — щонайменше 12 мільйонів. А за іншими джерелами — 20 мільйонів.

У західній діяспорі найбільші українські скупчення знаходяться у США, в Канаді, а відтак у країнах Південної Америки (Аргентина, Бразилія), а також нечисленні острівки українців у Центральній Америці. У сумі вони становлять близько 75% усього українського діяспорного населення. Невеликі українські поселення є в країнах Азії та Африки, а в Австралії живуть понад 30 тисяч українців. За непідтвердженими підрахунками їх цифра може наблизитися до 40 тисяч.

На європейському континенті найбільше українців проживає у тих країнах, котрі ще донедавна входили до блоку так званих «соціалістичних країн» (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія та Югославія — конгломерат, що розпадається тепер на ряд окремих самостійних держав).

У західній Європі найбільше українців проживає у Великій Британії. За недавніми підрахунками, їх там близько 30 тисяч, хоча вже поступають відомості, що за кілька останніх років ця цифра знизилася майже на 50%. Нечисленні скупчення українців є у Німеччині, Франції, Італії, Іспанії, у країнах Бенелюксу, в Скандинавії.

Якщо взяти кількість українців у західній діяспорі за 5 мільйонів, то й тоді це є удвічі більше, ніж усе населення у такій державі, як Латвія, або у півтора рази більше, ніж у Литві.

Подajući найзагальніші демографічні дані у західній діяспорі (а це не меншою мірою стосується і нашої східної діяспори), з почуттям прикрості усвідомлюємо собі, що не маємо детальніших підрахунків. Не знаємо, на скільки наше населення збільшується чи зменшується. Не знаємо результатів асиміляційних процесів. Не маємо відомостей, скільки є українськомовного населення, а скільки — українського, але неукраїнськомовного тощо.

Точні чи приблизні підрахунки нашого земляцтва, його характеристика, статистичні дані, які висвітлювали б кількість українців за статтю і віком, за зайняттями і професіями, за освітнім рівнем, віросповіданням, за наявністю громадських та інших структур, за змішаними родинами, — одним словом, найдокладніші дані, виражені абсолютними цифрами — все це дуже потрібне для плянування і докладання зусиль, спрямованих передусім для збереження нашої ідентичності, для її повсякчасного оздоровлювання і укріплювання.

Мусимо погодитися з думкою, що проблематикою діаспор — і західної, і східної — повинні займатися передусім урядові та наукові інституції відновленої Української держави, оскільки така практика застосована в усьому світі. На таку працю виділяють фонди всі розвинуті країни. І в той же час у цю справу українці обох діаспор мусять внести свою частку.

Налагодження не тільки потрібних контактів, але й співпраці з українськими державними чинниками дасть позитивні наслідки — і для Української держави, і для всього українського народу. Тут ідеться про загальноукраїнську справу, яка повинна бути у центрі уваги різних українських структур. Але наша Організація та інші, ідейно з нею пов'язані, повинні бути активістами потрібних Україні ініціатив і дій.

Повсякчасною вимогою, яка стоїть перед українцями в Україні і в діаспорах, є духове відродження, зростання національної свідомости, розуміння і відчуття того, що входимо у новий і дуже важливий етап нашого національного життя.

Великою мірою на утвердження нашої української ідентичности впливає факт відновлення української державности. Хоч вона ще не досягла найвищого рівня, але вона існує, живе, її визнають усі держави світу. Не може ж не сколихнути душі і серця та подія, коли найвищі чини найбільш розвинутих держав світу на державному рівні приймають державних представників України, коли з прапорами інших держав світу майорять також українські національно-державні прапори, коли на струнко стоять військові відділи інших держав, а оркестра чужої армії виконує наш національно-державний гімн «Ще не вмерла України». Були роки, коли про це і мріяти було годі, а сьогодні — це вже dokonаний факт.

Ми повинні докладати всіх зусиль, щоб наша відновлена Українська держава зростала і міцніла, щоб вона вписувалася у коло наймогутніших держав світу. Ми прагнемо до того, щоб Українська держава відчувала наше активне їй сприяння. Щоб існував міцний і тривалий зв'язок між Україною та її синами і дочками — і в Україні, і в усьому світі.

В центрі уваги світових чинників (а зокрема нашого земляцтва за межами України) були події історичної ваги, які відбувалися в нашій Батьківщині. Відомо, що після Першої світової війни та революції 1917 року почала розпадатися Російська імперія — наш найлютіший ворог. Але процес повного її саморуйнування зупинили ще на 70 років росій-

ські комуно-большевики. Все ж, нарешті той процес завершився розвалом СРСР у 1991 році.

І після Першої світової війни, і після Другої мільйони наших громадян опинилися поза межами України. Мету і шляхи до боротьби за кращу долю, за Українську державну суверенність указували і сьогодні вказують тим мільйонам українські націоналісти.

У західній діаспорі завдяки невтомній праці наших видатних громадсько-політичних діячів утворився ряд могутніх суспільних структур, і серед них не тільки було збережено, але й розбудовано Український Державницький Фронт, який підтримував українські широкі маси на душі, вселяв глибоку віру в перемогу у боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу, проводив широкомасштабні акції, а українським патріотам в Україні давав наснагу і витривалість в усіх національних діях і починаннях.

Боротьба проти большевицьких окупантів на Рідних Землях мала величезну, передусім моральну підтримку з боку національних сил західньої діаспори. З розпадом московсько-большевицької імперії після серпневого путчу в Москві 24 серпня 1991 року Верховна Рада України проголошує Україну незалежною державою. Підкріпленням цього стає славетний референдум 1 грудня того ж року — акт надзвичайної ваги, який — скажемо відверто — здивував увесь світ.

І тоді серед деяких кіл українства поповзла хибна думка: «Ми, мовляв, „маємо Україну без проливу крові“...». Однак насправді це не було так — оскільки немало тієї крові пролилося в часах визвольних змагань та опору большевизмові упродовж багатьох років. І шкідливим було би вважати, що мети вже досягнуто, що Україна вже стала незалежною. Отже, можна тепер скласти руки і нічим не допомагати Україні, прибравши позу стороннього спостерігача? Слава Богові — переміг здоровий глузд! Подібних сентенцій уже не чути. Діаспора прийшла до висновку, що самозаспокоєність недоцільна, навіть шкідлива. І добре, що західня діаспора і далі виконує своє відповідальне і почесне покликання.

Щодо програми телевізійної студії «Сі-Бі-Ес», «60 Хвилин» в Нью-Йорку. В жовтні 1994 року протягом 60 хвилин по телеканалах сипалися на український народ безпідставні, навіть несусвітні наклепи. Звинувачували українців в антисемітизмі, намагалися начебто «науково» довести, що вже в самих генах українського народу закладені певні риси антисемітизму. Це робили ворожі сили саме перед тим, як до Америки повинен був прибути Президент України Леонід Кучма. Треба віддати належну подяку нашим українським громадянам з американського континенту за те, що вони дали належний відпір наклепникам-провокаторам з телестудії «Сі-Бі-Ес».

Українська західня діаспора і далі продовжує свою важливу місію. Не підлягає найменшому сумніву, що саме вона впливає на формування

політичної думки вищих державних діячів — у тому числі і на самого президента Америки.

Відомо, що західня діаспора подбала про те, щоб Президента України і в США, і в Канаді прийняли на найвищому рівні під час його відвідин цих країн. Президент Кучма мав зустрічі з українцями Америки і Канади. Він відчув теплоту і пошану до нього як першого громадянина України, а що найважливіше — він збагнув опертя діаспорних середовищ. Можна сказати, що після тих зустрічей скристалізувався його політичний погляд. Він відчув, що йому личить бути нарівні з президентами інших світових держав. Він зрозумів і напевно відчув, що йому краще бути Президентом хоч економічно ще хиткої країни, ніж безапеляційним виконавцем волі московської метрополії.

В місії, яку виконала західня діаспора, є подвійна користь. Вона не тільки зміцнила позицію Президента України, але й стала переконливим доказом того, що вона потрібна, що роля діаспори не закінчилася з проголошенням Української держави.

Президента України приймали українці різних середовищ, різних політичних поглядів — але об'єднаних однією великою національною ідеєю. І це, у свою чергу, злагіднює відносини між різними групами, середовищами, позитивно сприяє процесові єднання, а не взаємного поборювання.

У такій ситуації одним з головних завдань західньої діаспори залишається і далі: стежити за тими всіма процесами, які відбуваються в Україні. Потрібно і далі, на основі правдивих і перевірених інформаційних даних і на їх аналізі, прогнозувати дальший розвиток політичних подій в Україні. Робити відповідні висновки, виробляти плян дальшої роботи — тобто вести працю, притаманну і посилену українським націоналістам.

Іншими словами, беручи до уваги те, що боротьба за Українську Самостійну Соборну Державу ще не закінчилася, а навпаки, набрала гострих форм, українській західній діаспорі треба, не покладаючи рук, продовжувати боротьбу за широкомаштабну діяльність в ім'я досягнення повної перемоги української нації.

І в українських діаспорних середовищах, і навіть подекуди в Україні поширювалася думка, що, мовляв, уже всього досягнуто, вже є Українська держава — то ж можна і знизити темпи діяльності.

Слід зробити наголос на тому, що мислячий націоналіст не міг допустити такої думки вже хоча б тому, що своєрідним доповненням першої точки Декалогу Українського Націоналіста є десята точка. Вона наголошує, що після здобуття держави, суверенної та соборної, її слід ще й утверджувати. Це повинні виконувати всі національно свідомі українські громадяни, змобілізовані українськими націоналістами.

Українські націоналісти зобов'язані і далі впливати на різні громадські ідейно співзвучні організації та об'єднання, вести відповідну пропаганду,

підтримувати на душі тих, хто після деяких невдач може розгубитися, збайдужіти або знеохотитися до дальшої суспільної праці. І в той же час вести боротьбу проти сум'яття, апатії чи взаємонедовіри, накинених ворогами або противниками.

Особливу увагу слід звертати на молодіжний сектор. Притягати до наших рядів підростаюче покоління. Проводити серед них спеціальні ідеологічно-політичні вишколи і святкування. Організовувати туристичні мандрівки в Україну для ближчого знайомлення з Батьківщиною. Вживати заходів для підвищення дисципліни та організаційного порядку.

Праця у східній діаспорі є відмінною від діяльності західньої. Головну координуючу роль у діяльності східньої діаспори повинна виконувати Україна, з огляду на зв'язки. А західня діаспора повинна східній допомагати, головним чином морально та матеріально.

Найважливішою справою є нав'язування контактів з тими середовищами східньої діаспори, які з різних причин втратили зв'язки з Україною. Слід зміцнювати контакти і зв'язки там, де вони не досить міцні. Потрібно збирати найдетальніші інформації про східню діаспору, мати ясну картину про діючі структури в Російській Федерації, а також у колишніх союзних республіках. Доцільно було б організувати окремі структури в Україні для справ східньої діаспори.

Пріоритетною справою є проведення заходів щодо повернення наших громадян, вивезених у минулому більшовиками на заслання, і забезпечення їм першої допомоги після повернення в Україну. При цьому слід пам'ятати, що це треба робити на державному рівні.

Повернення українських громадян зі східньої діаспори може кардинально вплинути на відсоткове співвідношення у демографічному плані. Адже в Україні смертність перевищує народжуваність. Недобір населення відчувається на півдні України у таких областях, як Херсонська та Миколаївська, а також у північних районах Криму.

Добре є те, що держава опікується поверненням депортованих народів — але гірко і прикро, що нічого не робиться на державному рівні для повернення українців в Україну.

Подібно як у західній діаспорі, так і в східній слід зберігати українську національну ідентичність шляхом творення громадських організацій на зразок «Просвіти». Треба організувати українське шкільництво, особливо у місцях компактного проживання українців. Необхідно проводити культурно-освітні курси, поширювати українські книжки і пресу, добиватися від місцевих властей права на радіо- та телепередачі. Слід підтримувати зв'язки з різними крайовими культурними, освітніми, конфесійними і громадськими структурами.

В українських діаспорних поселеннях слід культивувати все те, що притаманне українській нації — найперше рідну українську мову, свої звичаї та обряди. Організовувати свої окремі молитовні дома, проводити релігійні святкування в українському дусі. Вести рішучу боротьбу проти

всіляких ворожих намагань розбивати нас на ворогуючі групи, розсварювати, вносити дисонанси в наші українські середовища.

Проблематика східної діаспори є специфічною, а це значить, що вона вимагає додаткового опрацювання з диференційованим підходом у залежності від місць проживання українських спільнот.

Підсумовуючи все сказане, слід наголосити: робота західної діаспори, її націоналістичних організацій у напрямку допомоги Україні не тільки не повинна припинятися — навпаки, вона має посилюватися до повного і безповоротного утвердження української національної держави.

Передусім така робота має бути спрямована:

- на консолідацію української нації на основі волі українського народу, висловленої на референдумі 1991 року;

- на вироблення і впровадження в усі сфери суспільного життя державної національної ідеології;

- на повернення в Україну українців зі східної і західної діаспор, забезпечення для них повного громадянства і створення відповідних умов проживання;

- посилення зв'язків між обома діаспорами та Україною, особливо між молодими генераціями, через створення спільних молодіжних організацій, організування спільного відпочинку та навчання;

- на підтримку національно-патріотичних засобів масової інформації в Україні та створення нових — як дійового засобу впливу на формування суспільної свідомості;

- на розширення сфери вживання української мови, стимулювання національного книговидавництва. Поступове деросійщення окремих регіонів, передусім столиці;

- на заміну старої номенклатури у виконавчій вертикалі національно-патріотичними кадрами через посилення участі національно свідомих українців у виборчих процесах та громадську критику українофобських дій старої номенклатури;

- на посилення тиску української громадськості в інших країнах на свої уряди у справі створення умов посиленого сприяння незалежній Україні та збільшення їй ефективної допомоги.

Пам'ятаймо: за межами Української держави у теперішніх кордонах живуть понад півтора десятка мільйонів українців. Усі вони є складовою частиною української нації. Цим мільйонам належить постійна увага та пошана, їм потрібна тривала і непослабна підтримка. ■

«Хто любить свій народ, той йому служить, служить любовно й самовіддано, ні на що не оглядаючись».

Блаженніший митрополит Іларіон

ЗВЕРНЕННЯ

ІХ ВЗ ОУН до поневолених народів

Поневолені Москвою та воюючі проти російської імперії народи!
Борці за ідеали свободи!

Упродовж десятиліть боротьби за Українську Самостійну Соборну Державу Організація Українських Націоналістів (ОУН) завжди сповідувала принцип, що кожна нація має і повинна реалізувати своє священне право на творення держави на своїх етнічних землях, і підтримувала національно-визвольні рухи поневолених народів. Кінець другого тисячоліття характеризується зміною геополітичної карти світу в зв'язку з розпадом найбільшої та найжорстокішої імперії — СРСР і виникненням ряду молодих незалежних держав. Однак імперія продовжує існувати на дещо меншій території під назвою Російська Федерація, яка з нечуваною жорстокістю розправляється з неросійськими народами, які борються за свої незалежні держави. Геноцид і терор стали державною політикою Кремля, який сьогодні прирікає на тотальне знищення чеченський народ.

Та зброя є не лише в руках московського окупанта, але й у руках поневолених націй, що борються за свою незалежність і несуть високі ідеали свободи, без яких неможливий прогрес людства, розквіт цивілізації. Ніхто нас не визволить, якщо самі себе не визволимо.

Заповітна мета всіх поневолених і визволених з-під гніту Москви народів, найсправедливіша ідея визвольних змагань — це розвал імперіального утворення — Російської Федерації, створення та утвердження незалежних національних держав на своїх етнічних територіях.

ОУН і АБН вважають, що на початку третього тисячоліття на земній планеті має утвердитися такий світопорядок, у якому не буде місця для імперій, не буде рабства, поневолення людини людиною, і тому закликають поневолені й вільні народи згуртуватися проти російського імперіалізму та мілітаризму за те, щоб кожна нація здійснила своє Богом дане право і збудувала власну національну державу, аби світ перестав жити за хижацькими законами права сильного, а навпаки, став на захист найбільшої цінності — людського життя.

ОУН різко засуджує військову агресію Москви проти Чеченії як злочин проти людства і закликає міжнародні організації та уряди держав світу чинити тиск на російський уряд, вимагаючи припинення війни.

ІХ Великий Збір ОУН шле вітання героїчному чеченському народові, який першим у новітній імперії став на прю з тоталітарним великаном, підтримує його справедливую національно-визвольну боротьбу проти російського окупаційного режиму і бажає повної перемоги над ворогом! Ми з тобою, незламна Чеченіє!

Спровокована Москвою громадянська війна між проімперськими комуністичними і національно-патріотичними силами Таджикистану може бути зупинена тільки при одній умові — виведення російських

військ з таджицької землі. ОУН висловлює свою солідарність речникові національно-визвольних сил — Об'єднаній Таджикиській опозиції і всім патріотам, які борються за незалежність Таджикистану.

ОУН підтримує національно-патріотичні сили Білорусії у змаганнях за відновлення незалежності від Москви, а також політичних в'язнів Грузії і Азербайджану, з якими жорстоко розправляється промосковський режим, патріотів Татарстану, Башкортостану, Калмикії, Якутії, Інгушетії та ін., які своєю боротьбою прискорюють розвал Російської імперії.

ОУН солідарна з усіма волелюбними народами, що змагаються за незалежність.

Найвищою цінністю, яку виробило людство, є свобода.

ОУН вірить у її торжество!

Свобода народам!

Свобода людині!

ДІЯЛЬНІСТЬ АБН

Антибольшевицький Блок Народів (АБН) є координаційним центром національно-визвольних рухів, ідейним і стратегічно-політичним орієнтиром у визвольній боротьбі проти російського імперіялізму і комунізму. Свій початок АБН бере від Конференції Поневолених Народів, яка з ініціятиви ОУН-УПА була скликана в Україні 21-22 листопада 1943 року з метою скріплення спільного фронту боротьби націй, поневолених нацизмом і большевизмом. Згуртовуючи народи під гаслами «Свобода народам! Свобода людині!», відстоюючи їхнє право на творення власних держав у межах етнічних територій, ставши засновником Світової Антикомуністичної Ліги, АБН тим самим прискорив розвал імперії зла — СССР. Але досі існує імперіяльне утворення — Російська Федерація, а Москва не відмовилася від зазіхань на незалежність новопосталих держав і спровокувала війни в Азербайджані, Грузії, Таджикистані, Придністров'ї і Чеченській Республіці. Тому без єдиного фронту поневолених Росією і звільнених від російського ярма народів неможливий остаточний крах імперії, захист і повне визволення націй. Саме таке становище зайняв відновлювальний Конгрес АБН, який відбувся в Києві 20-21 листопада 1993 року з нагоди 50-річчя Конференції Поневолених Народів. Делегати від України, Казакстану, Чеченії, Азербайджану, Грузії, Вірменії, Литви, Білорусії, Татарстану, Таджикистану та інших держав ствердили, що імперська загарбницька політика Москви загрожує людству, а тому нагальною потребою є формування єдиного протимперського фронту з центром в Україні. Після конференції в Києві національні комітети АБН постали в Грузії, Казакстані, Чеченії, Азербайджані, Таджикистані, а ста-ниці — в багатьох місцях поселення українців у Російській Федерації, а також у Прибалтиці, Татарстані, Білорусії та в інших покомуністичних

держав. Координуючим центром їхньої діяльності став Український Комітет АБН.

Після розвалу СРСР особливість і специфіка діяльності АБН полягає в тому, щоб більшість молодих держав не узалежнювали свою політику від Росії як через шантаж і тиск Москви, так і через наявність «п'ятої колони» в цих країнах у вигляді компартій та інших антинаціональних, проросійських, фінансованих Кремлем формувань. Внаслідок переворотів у деяких державах (Грузія, Таджикистан) до влади прийшли маріонеткові промосковські режими, що ведуть відвертий політичний терор проти національно-патріотичних сил. Тому Національним комітетам АБН доводиться боротися як проти російської експансії та московської агентури у своїх країнах, так і за права людини, що грубо порушуються в Грузії, Азербайджані, Таджикистані.

В листопаді 1994 року Росія розпочала військову агресію проти Чеченії, яка першою пробила діру в новітній імперії — Російській Федерації — і проголосила державну незалежність. АБН заініціював у різних державах (Скандинавських країнах, Польщі, США, Канаді, Німеччині) масові протести проти організованого Москвою геноциду чеченської нації. Під час війни українська делегація, до якої входили представники АБН і Конгресу Українських Націоналістів, двічі побувала в Чеченії — в січні та квітні 1995 року, коли було доставлено допомогу воюючому народові.

Український Комітет АБН предметно працює і в інших країнах. Його представники побували в Нагірному Карабасі, Придністров'ї, Західній Грузії, де переконалися в російському втручанні, про що широко виступали в засобах масової інформації та на пресових конференціях. Тісна співпраця існувала між Українським Комітетом АБН і Президентами Грузії Звіадом Гамсахурдія і Чеченської Республіки Ічкерія Джохаром Дудасвим. АБН проводить міжнародні акції на захист політичних в'язнів — соратників Гамсахурдія, яких режим Шеварднадзе кинув у тюрми, а також на захист політичних в'язнів-націоналістів Таджикистану та Азербайджану.

Найважливішою ділянкою роботи Українського Комітету АБН в Україні є боротьба проти московської агентури в Україні та вплив на формування незалежної від Москви зовнішньої державної політики України. Протягом 1995-1996 років цю місію значною мірою взяв на себе журнал «Свобода Народів», який спільно з АБН провів ряд важливих акцій у пресі у формі заяв, пресових конференцій. Відбулася науково-теоретична конференція «Доктрина зовнішньої політики України» з участю українських вчених і політиків, а також представників Національних комітетів АБН Чеченії і Таджикистану.

Головними завданнями Антибольшевицького Б'юро Народів на сучасному етапі є:

1. Прискорити розпад новітнього імперіяльного утворення — Російської Федерації — на самостійні національні держави. Продовжити розбудову структур АБН на території Російської Федерації.

2. Через Національні комітети і станиці АБН, у союзі волелюбного світу з поневоленими націями, творити єдину лінію боротьби проти неობольшевізму та колоніальної політики Москви.

3. Шляхом маніфестацій і конференцій, через засоби масової інформації та видання АБН показувати антилюдську сутність державної політики Москви щодо неросійських народів, яка полягає в геноцидних акціях і розв'язаних Росією війнах у Чеченії, Таджикистані, Азербайджані, Грузії, Придністров'ї та інших регіонах на території колишнього СРСР.

4. Домагатися від міжнародних організацій (ООН, Рада Європи, ОБСЕ) санкцій проти РФ з метою припинення воєнної експансії проти Чеченської Республіки, виведення російських військ з території Таджикистану, де Москва спровокувала війну між проімперськими комуністичними і національно-патріотичними силами, а також з території України (Крим), Молдови (Придністров'я). Вимагати мирного і справедливого розв'язання спровокованого за московським сценарієм карабахського конфлікту, від якого постраждали азербайджанський і вірменський народи, та абхазького конфлікту.

5. Подбати про представництво АБН в ООН, ОБСЕ, Раді Європи та інших міжнародних організаціях.

6. Розбудувати інформаційну мережу АБН з підключенням її до світової, використовуючи наймодерніші засоби комунікації (Інтернет та ін.).

7. Українському Комітетові АБН виявляти і розвінчувати московську агентуру як у державних, так і в політичних структурах, діяльність якої спрямована на дестабілізацію становища в Україні та посягання на її державність, незалежність і конституційний лад. Маючи незаперечні докази злочинної діяльності «п'ятої колони» в Україні під вівіскою компартій, соцпартій, «громадянських конгресів» та організацій «слов'янської єдності», добиватися порушення проти її активних учасників кримінальної справи.

8. Надавати всебічну підтримку хорватському, чеченському, таджицькому та іншим народам у їхній боротьбі за незалежність.

9. Видати різними мовами книжки з теорії українського націоналізму та АБН, які конче потрібні національно-патріотичним рухам інших народів.

Своєю діяльністю АБН стверджує право кожної нації на творення власної держави на етнічних землях.

Сотні тисяч українських патріотів, які присвятили своє життя боротьбі за самостійну Україну і відбували ув'язнення в сталінських концтаборах, досі не мають можливості повернутися на Батьківщину. Тому АБН і його Український Комітет вимагатимуть від Президента, Верховної Ради та Уряду України зміни їхньої політики в бік національної орієнтації та

підкування про кожного українця, де б він не жив, створення і реалізації державної програми повернення українців в Україну.

Ми виходимо з того, що якщо десь у світі порушуються права і свободи, накопили принижуються гідність бодай одного українця, то на його захист має стати Українська держава та українці всього світу.

Свобода народам!

Свобода людині!

ПОСТАНОВИ ІХ ВЗ ОУН ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

I

(УЦІС) Успадкована від збанкрутілого ССРСР економіка України надалі переживає стагнацію. Ані падіння виробництва, ані інфляція остаточно не зупинені.

Стагнація виробництва почалася ще кілька років перед проголошенням незалежної Української держави. Ескаляція стагнації та спалах інфляції, яка згодом переросла в гіперінфляцію, у значній мірі спричинені невдалою політикою урядів у перші три роки незалежності України. Проведені тоді спроби економічних реформ мали імпровізований характер і не були націлені на потрібну поступеневу трансформацію нераціональної командно-адміністративної економічної системи на соціально-ринкову економіку, а фактично обмежилися до насаджування вільноринкових елементів початків ХХ століття, що спричинило дикі капіталістичні відносини в Україні: зuboжіння переважної частини населення і величезне збагачування відносно малої його частини. Окрім цього, допущено розкрадання державного майна і нелегальний вплив капіталу за кордон.

Не відбувалася рівночасно необхідна реструктуризація народного господарства, щоб перевести його з інтегральної частини «єдиного народногосподарського комплексу» колишнього ССРСР у самостійний комплекс, зорієнтований на всебічне забезпечення духового і матеріального добробуту суспільства і людини та на інтеграцію його у вигідний для Української Нації міжнародний поділ праці.

Надії на позитивні зміни у довготривалій економічній кризі намітилися на початку четвертого року незалежності України, коли в жовтні 1994 року Президент запропонував концепцію докорінної економічної реформи. Ця концепція у своїх засадах і цілях у загальному сходилася з соціально-економічними постановами VIII Надзвичайного Великого Збору ОУН, що відбувся в липні 1991 року.

На жаль, конкретизація основних положень цієї концепції у формі Програми діяльності Кабінету Міністрів України мала місце щойно рік

пізніше. В додатку її вже не можна прийняти в цілому без застережень. Бо сама характеристика твореної економічної моделі як «соціально орієнтована державно регульована ринкова економіка» насторожує. Це тим більше, що уряд задержує порівняно великий державний сектор економіки, «казенні підприємства» якого «перебувають у прямій адміністративній підпорядкованості відповідним органам державного управління». Не ліквідовано непотрібні галузеві міністерства, роздріблено відповідальність за економічну політику і посилено бюрократизацію керівництва економікою. Хибна податкова політика, грубі порушення в приватизації державного майна, уможливлення розгулу тіншової економіки, несплачування місяцями платень і пенсій, допущення владними структурами інших негативних факторів призвели до руйнування промисловості і занепаду сільського господарства. В додатку поборники марксизму-ленінізму та інших антидержавних сил у Верховній Раді чинять систематичний опір реформам.

Затягну економічну кризу поглиблює Росія, яка не тільки проголосила себе єдиним спадкоємцем золота, алмазних і валютних фондів Госбанку СССР та всіх активів і пасивів колишнього СССР за кордоном, навіть заблюкувала валютні рахунки юридичних і фізичних осіб України, але теж послідовно і цілеспрямовано веде проти Української держави неоголошену економічну війну, кінцевим результатом якої, за задумом Росії, повинна бути знищена навіть сама думка про державну самостійність України.

II

Вихід з цієї затяжної кризи можливий шляхом послідовної розбудови народньо-господарського комплексу, адекватного самостійній вільній Україні. Головна мета розвитку і постійного вдосконалення цього комплексу — це забезпечення матеріальних умов для послідовного покращання добробуту суспільства і його соціально-культурного та духового розвитку. Це досягається шляхом творення економічної системи, головними принципами якої є надання кожному членові суспільства найкращих умов для реалізації своїх законних економічних інтересів і розвитку приватної ініціативи в господарському житті.

Творення нової економічної системи, яка повинна стати господарською базою державотворення в Україні, повинно здійснюватися шляхом реформ як цілої низки науково опрацьованих і логічно послідовних заходів, здатних створити соціально-ринкову економіку. Кінцевою метою соціально-економічної реформи є творення такої системи, основним підґрунтям якої є приватна власність в усіх її можливих різновидах. Бо чим більше власників у суспільстві, тим вищий його загальний добробут.

Цей новий соціально-економічний лад у своєму розвитку спирається на механізм ринкового саморегулювання в поєднанні з посереднім державним регулюванням. Головним інструментом, який забезпечує його функціонування, є конкуренція, яка здійснюється у правових рамках,

окреслених державою. Лише конкуренція змушує товаровиробника постійно дбати про якість продукції, розширювати асортимент товарів і послуг. Конкурентна боротьба виробника за споживача забезпечує тенденцію до постійного зниження цін, стимулює впровадження науково-технічних досягнень, веде до витіснення з ринку неефективних підприємств, сприяє раціональному використанню сировинних ресурсів, охороняє споживача від диктату виробника. Тому держава повинна постійно вдосконалювати інструменти впливу на виробників з тим, щоб захищати здорову конкуренцію, стимулювати виробників до задоволення суспільних потреб і не допускати до посідання ними монопольного становища на ринку.

Окрім цього, для поборення сучасної економічної кризи необхідно:

- 1) розробити модель внутрідержавної кооперації виробництва та праці з тим, щоб довести частку готової продукції, що виробляється і споживається в Україні, принаймні до 65%;
- 2) гнучко поєднувати передові форми залучення іноземних інвестицій із системою міжнародних кредитів;
- 3) прагнути до інтелектуалізації виробництва і формувати нові інноваційні структури — науково-промислові, науково-технологічні парки та ін.;
- 4) послідовно скорочувати обсяги так званого матеріального виробництва і на основі реального балансу робочих місць і робочої сили створювати нові робочі місця інфраструктурного забезпечення;
- 5) визначити реальні потреби розвитку агропромислового комплексу держави з тим, щоб за рахунок глибокої переробки сільської господарської продукції зменшувати втрати врожаю на шляху від поля до споживача;
- 6) шляхом впровадження нових енергозберігаючих технологій скорочувати потреби в енергоносіях в усіх ланках виробничого циклу та побутового споживання і створити нові альтернативні джерела енергії, раціонально використовуючи діючі;
- 7) реорганізувати військово-промисловий комплекс у відповідності з потребами оборонно-достатнього військово-економічного потенціалу держави та її глобальними інтересами;
- 8) негайно призупинити розвал валютно-фінансової системи, зокрема реформувати грошову систему і впровадити гривню, поєднуючи цю реформу із заходами по стабілізації інфляційних процесів.
- 9) виключити з безпосереднього товарно-грошового обігу на внутрішньому українському ринку іноземні валюти, увести жорстку контролю за забезпеченням точних і вчасних взаєморозрахунків між учасниками зовнішньо-економічних відносин; протидіяти експансії російського капіталу в Україні;
- 10) реорганізувати транспортну систему України, виходячи з потреб власного господарського комплексу, а не потреб обслуговування виходу

Росії в Європу. Припинити економічно не вигідне обслуговування перевезень вантажів і пасажирів в інтересах Росії:

а) здійснювати такі перевезення лише за умов повної компенсації їх вартості, отримуючи при цьому середню величину прибутку;

б) перейти до світових цін за експлуатацію трубопровідної мережі, включивши в повному обсязі плату за відчужені земельні площі, плату за страхові ризики екологічної шкоди та ін.;

в) перейти до світових цін при наданні послуг авіадиспетчерів за проліт літаків зарубіжних авіакомпаній над територією України;

11) негайно припинити необмежену підтримку виробництву товарів, що не користуються попитом (а власне кажучи, потрібні Росії). Це приводить до колосального дефіциту бюджету;

12) припинити надання неконтрольованих кредитів державним підприємствам;

13) дбати, щоб зовнішня торгівля сприяла економічному розвитку держави і забезпечувала потреби суспільства;

14) докладати всіх зусиль, щоб динамічний розвиток господарства забезпечувався функціонуванням екологічно чистих виробництв. Сучасні технології повинні забезпечувати виконання рекреаційних програм, здатних знизити забруднення довкілля. Головним пріоритетом екологічної спрямованості соціально-економічної політики повинна бути Державна програма ліквідації наслідків катастрофи на Чорнобильській АЕС;

15) вважати, щоб усі підприємства, незалежно від форми власності, на конкурентних засадах змагалися за максимальний прибуток при мінімалізації власних затрат, а у випадку нерентабельного ведення господарства оголошувалися банкрутами. Держава може за рахунок бюджету субсидіювати лише ті підприємства, функціонування яких є необхідним для загального добра народу;

16) засадничо змінити бюджетно-податкову політику так, щоб вона запобігала фінансуванню бюджетного дефіциту емісією непокритих грошей, а при встановленні податків забезпечувала органічну єдність їх фіскальної, стимулюючої та соціальної функцій.

III

1. Економічний розвиток держави нерозривно пов'язаний із соціальним прогресом суспільства. Тому економічна політика держави повинна мати чітко виражені соціальні орієнтири і забезпечувати самовідповідальність громадян при домінуванні принципу соціальної справедливості.

ОУН змагає до такого соціального ладу, в якому патерналістична функція держави поступово спадає, а кожен громадянин функціонує на принципах самовідповідальності і солідарності. Суспільство мобілізує фінансові ресурси, формує спеціальні фонди, які є основою гарантій стосовно соціально незахищеної частини населення.

2) ОУН вважає, що економічна політика держави повинна мати своєю парадигмою динамічне збалансування між наявним працездатним населенням і чисельністю місць праці. ОУН виступає за забезпечення права кожного громадянина на працю у відповідності з вільним і конкурентним вибором місця праці. Кожен громадянин отримує соціальний захист держави у випадку нещастя, хвороби, інвалідності, старости і безробіття.

3) Соціальний захист держави повинен забезпечувати достатні умови життя. Для реалізації соціального захисту необхідно:

а) переглянути систему формування і використання пенсійного фонду. Увійти з позовом у міжнародний суд про повернення Росією частини пенсійного фонду ССРСР. Визначити розмір пенсії у відповідності з внеском громадянина в розвиток господарського комплексу України. Здійснювати перерахунок величини пенсії для осіб, що працювали за межами України, у відповідності з конвенціями МОП;

б) наблизити до світових стандартів соціальне забезпечення інвалідів, сиріт і осіб похилого віку, які не мають опікунів;

в) переглянути порядок визначення величини стипендій, компенсацій по безробіттю.

4) ОУН вимагає спеціальною програмою уможливити полегшення умов праці для жінок, створити систему гнучких робочих місць, а тим самим зайняти активну роллю в проведенні демографічної політики.

5) Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року, забезпечує право на приватну власність. В межах реалізації політики приватизації держава повинна послідовно сприяти формуванню української середньої верстви. Приватизація повинна здійснюватися під контролем держави і творити дійсно власників, а не нову форму «колективізації».

ОУН сприятиме, щоб усі громадяни мали можливість реалізувати свою частку державної власності й отримувати від неї доходи.

б) ОУН стоїть на тому, що в нових соціально-економічних умовах повинна творитися нова функція професійних спілок, які мають реалізувати цивілізований модель соціального партнерства між найманими працівниками і працедавцями.

IV

IX Великий Збір ОУН стверджує, що постанови VIII Надзвичайного Великого Збору ОУН щодо соціально-економічної політики не втратили актуальності, тому ОУН повинна і далі змагати за їх здійснення.

Реалізація засад і цілей цих постанов спричиниться до того, що на грані третього тисячоліття Україна стане могутньою, економічно та соціально сильною державою і займе достойне місце між цивілізованими країнами світу. ■

Сергій ПЛАЧИНДА

ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО І СУЧАСНІСТЬ

(Доповідь, виголошена в Києві в 10-ліття смерті Ярослава Стецька)

Кажуть, що геній вирізняється з-поміж інших обдарованих людей тим, що вміє далеко бачити і передбачати. У це можна повірити, якщо вчитатися в ось такі слова:

«Кожний уважний спостерігач бачить, як наше внутрішньополітичне життя щораз більше ускладнюється. Творються нові групи і групки, роздрібнюються існуючі організації і партії, та постає неясність щодо їхніх політичних позицій. Та чи інша дрібна групка нагло починає розгортати активність, на яку звідкись отримує відповідні матеріальні засоби. Люди, що не мають жодної матеріальної підтримки громадянства, роз'їжджають по теренах за якісь фонди, розкладають з'єднані лави патріотичного громадянства і зосереджують увагу ... не на фронт проти ворога, а на другорядні внутрішньоукраїнські справи. Ворог, як головний об'єкт нашої боротьби, відходить на дальший плян, а на перший висуваються внутрішньоукраїнські інтриги, диверсії, наклепи й очорнювання...».

І далі: *«Українці починають себе взаємно більше поборювати, ніж ворога...», «для українця інший українець, але інакшегумаючий, стає більшим ворогом, ніж ворог усього українського народу — московсько-більшевицький імперіялізм...».*

Коли це писалось? Здається, вчора, адже йдеться про нас, українців, про сьогоднішні суто національні ознаки політичного життя в Україні. Але писав ці рядки Ярослав Стецько понад 40 років тому — 1954 року в статті з промовистим заголовком: *«За примат боротьби проти ворога»*. Ще промовистіший підзаголовок: *«Розгубленість чи свідомо хаотизація політичного життя»*.

Так, свідомо, і додано — зумисна, злочинна хаотизація політичного життя, а звідси — хаос і занепад в економіці — це *теперішній* стан України. І якщо протягом останніх 40 років — за разючих змін у суспільстві, за новітньої геополітичної ситуації національний характер українців не вельми змінився, тобто проблема єдності українців залишається однією з найгостріших, то стає зрозумілим, наскільки глибоко й проникливо Ярослав Стецько аналізував процес творення майбутньої Української держави, дбаючи передусім про згуртованість українців, про монолітність української нації. Тож, коли визначати найголовнішу ознаку великої теоретичної спадщини Ярослава Стецька, то це буде її *актуальність*.

Не може не вражати глибина аналізу явищ, подій та історичної долі українства, синтетичність думок, я б сказав — узагальнюючий геній

Ярослава Стецька, а головне — підпорядкованість усіх своїх діянь і суджень, роздумів і теоретичних розробок *одній ідеї — ідеї побудови Української Самостійної Соборної Держави*. Цій ідеї Ярослав Стецько віддав усе своє подвижницьке життя непохитного борця-націоналіста, мужньої людини, великого українця. А однією з найбільших заслуг Ярослава Стецька перед українським народом, українською історією є його розробка *націоналістичної, державницької і політичної доктрини* побудови Української держави. Це те вчення — суто Стецькове вчення! — яке годилося б узяти як дороговказ чи керівництво до дії Президентів України й Урядові з перших днів проголошення незалежності. І якщо цього не зроблено, то це лише на шкоду Україні. Адже з перших нерішучих, млявих кроків на шляху гучно задекларованої демократії стало очевидним: за допомогою хаотичної демократії незалежної України в такій ситуації не збудуєш. Потрібна чітка і тверда своя національна ідеологія. Держава без своєї ідеології — не держава. А в нас і на п'ятому році незалежності немає чіткої, законом визначеної національної державницької ідеології. І навіть у щойно прийнятій Конституції записано (стаття 12), що держава не надає переваги жодній ідеології. Тобто дається можливість усім ворожим ідеологіям «на рівних» господарювати в рідній нашій Україні, що і відбувається.

Тим часом у Ярослава Стецька рефреном в усіх працях бринить думка: *Українська самостійна державна немислима без ідеології націоналізму*. При цьому він зазначає: «Націоналізм як ідеологія відкидає демократію з її ідеалом одиниці-егоїста, але як державно-політична система він не мусять протиставитися демократичним методам. Мабуть, ніхто з націоналістів не сумнівається, чи в Українській державі мають бути законодавні вибори, а чи призначувані органи. *Очевидно — виборні*», — робить висновок Ярослав Стецько (Твори, т. 2, стор. 34).

Він дає розгорнуте визначення націоналізму як найдосконалішої ідеології, що сприяє розвитку нації та кожної людини.

«Націоналізм, — пише Ярослав Стецько, — це щирий, благородний, альтруїстичний патріотизм, який прагне до духової і моральної, культурної і матеріальної величі власної нації на її власній землі власними зусиллями, а не коштом рабства іншої нації, ані не коштом тиснення свободи власних одиниць» (Т. 2, стор. 24).

Бачимо націоналізм людяний, високоморальний, історично обумовлений і демократичний. Хоча сам Ярослав Стецько називає український націоналізм визвольним чи революційно-визвольним. Можливо, декому це може здатися застарілим. Але не поспішаймо з висновками. Вдумаємося у визначення визвольного націоналізму, до якого нам ще йти і йти і, можливо, революційно-визвольним шляхом (не забуваймо, що російські фашисти та їхні прихвосні-комуністи так розперезалися, що вже в сесійній залі Верховної Ради України називають наш священний прапор «ганчіркою», а українську мову — «галицьким діалектом»).

«Визвольний націоналізм, — пише Ярослав Стецько, — як передусім рух ідейно-моральний, духовий, а потім також соціально-політичний, є спертий на щонайшляхетніші первні духовости даної нації, виростаючи з її традицій, корінням він знаходиться *в душі тисячоліть нації...*». І далі: «...визвольно-революційний націоналізм — це боротьба за суверенність, волю і справедливість для власного народу, принципове заперечення рабства і його причин: *імперіялізму всіх видів*».

Головним ворогом України Ярослав Стецько цілком справедливо вважав імперіялізм Росії. Він писав про це багато й аргументовано. Минули роки, десятиліття. Змінилася ситуація. Україна здобула незалежність. Покищо — паперову. Але й нині ворогом ч. 1 для України є імперіялістична Росія.

Капітулянтська, низькопоклонно-угодовська політика кравчуків, фокіних, масолів сприяла тому, що Україна швидко, за лічені місяці стала де-факто неоколонією Росії. 75% інвестиційного капіталу — російський. Саме Росії — ворогові ч. 1 — кравчуки віддали найнадійніший щит нашої держави — тактичну ядерну зброю, за яку Росія так і не заплатила (10 мільярдів доларів США). Росія нахабно не платить нам мита за транзит через Україну 88% своїх товарів на експорт в Європу. Російщення і окупація російськомовною ордою йде такими шаленими темпами, яких не бачила Україна за 350-річну експансію Росії в наші краї: нині щороку понад 700 тис. російськомовного населення, користаючи з відкритих кордонів, прибуває і поселяється в благодатних південних областях України. Так московський імперіялізм, агресивний російський дух зухвало, завзято й оперативно створює штучну перевагу російського населення над українським.

І все це передбачав Ярослав Стецько ще 35 років тому. Заглядаючи в майбутнє, він писав:

«Поставте замість комуністичної партії російську політичну групу, яка „демократично“ перебере владу, і матимете майбутню російську імперію. Зміна має відбутися без революції, щоб не було ні хаосу, ні потрясінь, а до того при помочі наївного Заходу. Тоді існування „святої Росії“ буде надалі забезпечене» (Т. 2, стор. 275).

Як бачимо, Ярослав Стецько намалював сьогоднішню Росію в новій, але імперській одяганці. Звідки ж іде ця геніяльна прозірливість? Від глибокого знання ворога, його психології. «Росіяни, — пише він, — визнають тільки терор і свій російський спосіб життя». Або: «Російську політику супроти неросіян характеризують жорстокість і злоба». І це ми, українці, відчували завжди, сьогодні — також.

І водночас у Ярослава Стецька живе благородний лицарський дух державотворця. Він проявляється й у ставленні до російської нації: «Український націоналізм визнає право російської нації на свою незалежну державу, але тільки в етнографічних російських кордонах, одночасно з тим вона має виправити всі ті кривди, що їх вона вчинила поневоленням націям, пануючи над ними».

Або: «Український націоналізм визнає, що об'єднання, союзи, альянси націй і держав можливі лише на засаді рівного партнерства — рівних із рівними, вільних із вільними» (Т. 2, стор. 127).

Ну от виходити б із цього святого принципу Ярослава Стецька ще в перших днях нашої незалежності — і сьогоднішня криза в Україні була б напевне на 50% меншою. Але й решту 50% кризи унеможливили б інші два державницькі принципи Ярослава Стецька. Перший: «Український націоналізм — первісно рух активної героїчної меншости, який — повівши за собою народні маси — став усенароднім і соціальним рухом української творчої людини. Він бореться за національну спільноту без паразитних верств».

І далі: «Український націоналізм бореться за відродження такого суспільства, в якому не буде паразитизму і будь-якого гноблення, він рішуче відкидає інтернаціоналізм, тоталітаризм, незважаючи на його барву, примат державної бюрократії над творчою людиною, себто заперечує класову боротьбу як глузд історії в соціалізмі марксистського типу. Одночасно він є запереченням експлуатації будь-якої людини державою або іншою людиною в українських внутрішньонаціональних відносинах, будь-якої експлуатації чи несправедливості, що їх треба усувати в ім'я цілості інтересів національної спільноти й української людини» (Т. 2, стор. 123).

Яка, скажемо, прекрасна націоналістична державницька програма, котра, віриться, увійде окремою статтею вже в майбутню Конституцію України — національну! З визначення Ярослава Стецька бачимо, що український націоналізм не є «буржуазним» (як нам, патріотам України, його ліпили комуністи все життя), а навпаки — він є антибуржуазним, антинасильницьким, людяним, народнім, рідним нам. Це той націоналізм, про який мріяв ще стражденний Павло Грабовський, коли писав: «Націоналізм є доконечною метою людства». Модель цього націоналізму — я б сказав, класичний модель — і подав Ярослав Стецько. От і йти б Україні за цим моделем. Ні, кравчуки і фокіни зробили навпаки: вони почали з того, що утворили нову паразитичну верству в незалежній Україні. Маю на увазі листопад 1990 року, коли за ініціативою Фокіна та за підтримкою Кравчука було знято контроль з фонду платні (за умов, що державна власність становила 97%). Так Україну було віддано на повільне спустошення, пограбування *зсередини*. Так утворилася нова паразитична кляса, куди увійшла не лише стара компартійна номенклатура, але й новітня — демократична. А далі були введені грабіжницькі податки (замість стимулюючих), що завели нашу економіку в тінь, де обертається відсотків 70 грошової маси поза бюджетом.

І зупинити цю вакханалію можна лише тоді, коли буде втілений у життя ще один принцип Ярослава Стецька, а саме: Українська Самостійна Соборна Держава можлива тільки за умови, що при владі будуть українські націоналісти.

Безумовно, Ярослав Стецько є одним з найбільших теоретиків націоналізму як ідеології. Тим він дорогий і потрібний нам та майбутнім поколінням.

Як відомо, Дмитро Донцов глибоко і ґрунтовно дослідив ідеологічний, етичний і культурний аспекти українського націоналізму. Багато напрацювань з різних аспектів українського націоналізму дав Степан Бандера. Велике значення вчення про націоналізм Ярослава Стецька полягає в тому, що він сформулював не лише ідеологічні й етичні засади націоналізму, але й усебічно, на глибоко науковій основі розробив державно-політичний і соціально-політичний аспекти *націоналістичної організації держави*. Тому вчення Ярослава Стецька спрямоване в майбутнє, зокрема і в нашу добу. Тож воно актуальне й сучасне. І буде таким завжди. Через те Ярослава Стецька з усіма підставами можна назвати класиком ідеології українського націоналізму.

Давні філософи казали, що все пізнається у порівнянні. Якщо взяти теоретиків ворожої нам ідеології Маркса, Енгельса, Леніна, то Ярослав Стецько за теоретично-філософським рівнем виявиться на кілька голів вищим від них. Чому? Тому, що їхнє вчення, а точніше псевдовчення, виявилось мертвонародженням і опинилося на смітнику історії, а за Стецьковим ученням — велике майбутнє? В чому животворна сила філософії Ярослава Стецька? В тому, що саме він був *діалектиком*. Не вони, «клясики марксизму» (насправді вони були примітивними метафізиками, матеріялістами шлункового рівня), а він, український націоналіст. Тобто — він тонко відчував закономірності розвитку людського суспільства і був зорієнтований на людяне, на красу, на Божественне, на розквіт нації та особистості. Вони ж були зорієнтовані на грубу люмпенську, власне — диявольську силу, на диктатуру, кров, насильство — *на те, що не є кінцевою метою людства, не є навіть ознакою цивілізованості, а обернуто у криваве похмуре середньовіччя*.

І вони програли. І програють. Характерна деталь: нині компартія України тримає свою програму у великій таємниці. Та ми вже її знаємо. У компартії є чимало примітивних «совків», які виказують її, свою програму, у вигляді погроз. Одним з перших її виказав, та ще й у стінах Верховної Ради, нардеп Довгань з Харківщини: «Скільки треба — розстріляємо, скільки треба — арештуємо, а порядок наведемо». Тобто вони знову повертають до кривавої доби Сталіна і Берії.

Особливість націоналістичної філософії Ярослава Стецька в тому, що він не сприймає крайнощів. Він проти Гітлера і проти Сталіна; проти комуністів і проти нацистів; проти диктатури і проти тоталітаризму. Але він — за революційно-визвольний націоналізм.

Цікаво, що саме Ярослав Стецько як діалектик дав найточнішу характеристику Шарлю де Голлю, в оцінці якого європейські політологи, пам'ятається, заплуталися: «Хто ж був де Голль? — роздумує Ярослав Стецько. — Французький націоналіст чи демократ? Він загнуждав лібе-

рально-демократичний лад у Франції, що розкладав націю-державу, але не зліквідував його, а тільки перетворив на лад національно-демократичний».

Нам би таке зараз! І очевидно — без цього не обійтися. Мудрість Ярослава Стецька має бути з нами.

Деколи в літературі націоналізм зводився до психо-етично-вольової настанови, до характеру еліти, до ідеологічного комплексу, до культурницького змісту — і це викликало заперечення. Однак усе те *не відкидав* Ярослав Стецько. Він використав другорядне, щоб дати головне: *завершену систему націоналістичного ладу в усіх життєвих аспектах, включно з матеріальним буттям людини, економічною та державно-політичною структурою*.

І до цього — до Української держави за моделю Ярослава Стецька — ми неодмінно прийдемо. В цьому нас переконує світлий ранок 27 червня 1996 року, коли за вельми складних політичних, економічних і психологічних обставин була прийнята Конституція України. *Хай той день буде ранком нашого Відродження**.

Нам тільки слід ширше й активніше популяризувати вчення Ярослава Стецька про націоналізм та Українську державу, про українську націю, про єдність національної та християнської ідеї, про місце України у світовій політиці тощо.

Маємо належно підготуватися до його 85-річчя, що відзначатиметься в січні наступного року. Слід нарешті провести ґрунтовну науково-практичну конференцію в Києві, вечори в обласних і районних центрах, надто — у Східній і Південній Україні. На часі видання популярної книжки-оповіді про життя і творчість Ярослава Стецька. Годилося б видати у формі невеликих брошур такі його праці, як «Україна — пробоєва сила християнської і національної ідеї», «За що і проти чого боремося (Ідейно-програмові позиції нової України)», «Україна як світова проблема», «Відповідь московським імперіялістам», «Україна — наріжний камінь світової політики» та інші.

Постать Ярослава Стецька може бути чудовим ідеалом для сучасної української молоді. Вона мусить знати, чому він з ранньої юности став на шлях національно-визвольної боротьби за незалежну Україну; чому чотири роки, перебуваючи в камері смертника, не занепав духом, не похитнувся, не зламався; Молодь має знати, як він двадцять чотири години на добу жив і снів Україною, як боровся за неї, який образ Української держави подарував нам.

Мусимо також пишатися тим, що маємо живісінький прообраз Ярослава Стецька в особі його бойової і вірної подруги — видатного політичного діяча сучасності, славної доньки українського народу Слави Стецько, яка, будучи Президентом Антибольшевицького Бльоку Народів

* Підкреслення тут — Редакції «В. Ш.».

і Головою Конгресу Українських Націоналістів, мудро, сміливо та послідовно втілює в життя вчення Ярослава Стецька, утверджує його ідеї.

Нещодавно пані Слава виступила по телебаченні в диспуті з комуністом. Як спокійно, мудро, аргументовано вона розторожила свого опонента, одержавши перемогу, як лицар чи українка-амазонка на полі бою. І це була також перемога Ярослава Стецька, його невмирущого вчення.

Незважаючи (і зважаючи!) на прийняття Конституції України, нас чекає попереду тривала боротьба за утвердження Української *незалежної* держави, за виховання почуттів національної гідності і свідомості в кожного українця, за український націоналізм як державну ідеологію. Берімо ж із собою у цю довгу і трудну дорогу незламний дух Ярослава Стецька — дух лицаря української національної ідеї; берімо його вчення, яке мусить перемогти і переможе.

Київ, червень 1996 року

Роман ЗАГОРУЙКО

ХТО Ж МИ НАСПРАВДІ: ЗЛОЧИНЦІ, БАНДИТИ, ЗРАДНИКИ БАТЬКІВЩИНИ ЧИ НАЦІОНАЛЬНІ ГЕРОЇ?

(З приводу ювілею 50-ліття утворення УПА)

Боротьба народу за свою волю і незалежність є природною і священною, тому ніколи не може бути злочинною.

Минають століття за століттями. Вони приносять народам світу різну долю. Одним вона всміхається і дає можливість вільно розвиватись, рости і процвітати, іншим — навпаки, доля цурається, переслідує, ставить на шляху різні перешкоди, природні та штучні, які гальмують процес їх розвитку. Такі народи приречені на занепад, вимирання, асиміляцію тощо.

Чи є ще на світі такий народ, якого земля була б так напоєна кров'ю і засіяна кістками його синів і дочок, як українська? Історія напевно такого не знає. Наш волелюбний народ терпить і страждає у неволі, але немов та скошена трава пускає все нові і нові паростки і пнеться до волі, до світла, до сонця. Та грубий і тяжкий чобіт прохожого зайди постійно пригинає її до землі, не дає можливості випрямитись.

Усі без винятку окупаційні режими України поневолювали наш працьовитий, миролюбивий, терпеливий і багатостраждальний народ. Переслідували його, зневажали, нищили його культуру, відбирали у нього рідну мову, денаціоналізували, фальсифікували історію, по-варварськи експлуатували його багатства, переконуючи і запевняючи його та цілий світ у тому, що вони це роблять з гуманних міркувань, для добра українського народу, який сам, без їх допомоги, не зміг би керу-

вати своєю державою. При цьому вважали, що він спроможний тільки ходити в ярмі і, як робочий віл, працювати на різної масти зайдів, щоб нагодувати їх ненаситні черева. В той же час усіх борців за національну незалежність немилосердно і жорстоко знищували, накладаючи на них тавро злочинця, бандита, зрадника своєї батьківщини. Одним словом, постійно проводився запланований ними геноцид українського народу.

Окупаційні режими в Україні часто мінялися, та їхня політика відносно корінного населення залишалася незмінною. Український народ терпів, мучився в неволі, але час від часу приходив край його терпінню, і він повставав проти окупантів, боровся як умів зі зброєю в руках і без неї за свою волю і незалежність на власній землі, у власній хаті, не зазіхаючи на чужі території.

Нині, як ніколи, було б доцільним спільними силами довести до відома всього українського народу щиру правду про всі національно-визвольні змагання в Україні, про їх необхідність, природність і законність в міжнародньому праві. Особливо треба висвітлити визвольну боротьбу 40-50 років ХХ століття.

Український народ пройшов довгий і нелегкий шлях поневолення, офіруючи на вівтар свободи мільйони людських жертв, але при цьому зумів зберегти в собі оту нерозгадану Силу, яку в наших генах залишили нам як національний спадок наші чесні і свободолюбиві предки. Хоч як нас цуралася доля, до лав борців за волю і незалежність постійно вливалися все нові й нові найкращі сили української нації. Досить часто у нерівній боротьбі наш народ перемагав, але у багатьох моментах не вмів використати своїх перемог. Головною причиною цих невдач, як показує аналіза тих подій, є незгуртованість народу, відсутність консолідації всіх потенціальних сил, а також брак професійних політиків.

Як відомо, Україна була одною з найбагатших країн світу як своїми неповторними чорноземами, водами і лісами, так і надрами землі. В Україні було все необхідне для того, щоб усі люди, без винятку, могли жити в достатку і допомагати іншим. Однак географічне положення України, яка лежала на шляху т. зв. мандрівки народів, принесло їй багато лиха. Про це навіть співається в пісні на слова нашого гетьмана Івана Мазепи, яка стала народною:

«Ой горе тій чайці, часечці небозі,
Що вивела часняток при битій дорозі».

Багатотисячні орди азіатських наїзників перекочувувалися на Захід в Європу через «Браму народів», що лежала між Уральськими горами і Каспійським морем. На своєму шляху ці орди (печенігів, половців, татаро-монголів та інших) натрапляли на опір українського народу, який, стікаючи кров'ю, в жорстокій і безпощадній боротьбі за своє існування, зупиняв ці навали. Гартуючись і вдосконалюючись у цих битвах, народ передавав свою майстерність і завзяття нащадкам. Країни Європи у цей

кривавий і трагічний для України час мали можливість без перешкод розвиватись, зміцнюватись, збагачуватись.

Міжусобиці, які згодом виникли в Україні, привели до занепаду її могутності. Таку ситуацію в різний час зуміли використати всі без винятку сусідні народи й держави (Татарське Ханство, Туреччина, Польща, Угорщина, Румунія, Австрія, Чехословаччина, Німеччина і Росія). Кожна з них у певний історичний період забирала з України як з колонії все, що могла, не тільки земні блага і багатства квітучої землі, але, що найстрашніше, її душі, народні таланти (т. зв. «перелетні птиці») і безліч людських жертв.

Неможливо перелічити всі збройні повстання українського народу проти польського поневолення, які мали місце ще до визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, а після неї проти московської та польської окупаційних влад. Всі визвольні війни народ завжди підтримував, не дивлячись на те, що окупанти жорстоко карали як самих повстанців, так і їх прихильників, симпатиків. Борців за волю і незалежність народ уважав своїми захисниками, героями, народними лицарями, гордився ними, оспівував їх подвиги, оплакував невдачі, ставив їх у приклад своїм дітям і внукам. На місцях їх захоронень насипав високі могили, ставив пам'ятники, які, як символ свободи і героїства заважали всім окупантам, тому були нищені у всі часи нашої історії, не виключаючи і нинішніх днів.

Події XX століття, які ще залишилися у нашій пам'яті, говорять самі про себе, бо навіть здобувши свою державу (УНР, ЗУНР), Україна не зуміла втримати у своїх руках здобутого. Її знову розчленували і поділили між собою «добрі» сусіди-окупанти (Польща, Росія, Чехословаччина, Румунія, Мадярщина). Незважаючи на важкі окупаційні умови, визвольна боротьба не припинялась. Вона продовжувалась з новими силами, з новою енергією, але вже новими методами.

За свою історію Україна пережила різні окупаційні режими, однак такого лиха, яке приніс їй тоталітарний комуністичний окупаційний режим, ніколи раніше не зазнавала. Зрусіфіковане, зденаціоналізоване і позбавлене духовости населення породило цілі когорти яничарів. З годувальниці Європи Україна стала жебраком. Втратила неповторно родючі свої чорноземи, чистоту повітря і рік. Народ опинився на межі політичної, економічної та культурно-екологічної катастрофи.

Почалася Друга світова війна. У Західні області України прийшов у 1939 р. так зв. «Чорний Вересень», і немовби мітлою, Червона Москва почала «вимітати» все, що було передове: інтелігенцію, студентів, т. зв. куркулів і т. п. Відразу перестали існувати всі політичні партії і суспільно-політичні товариства. Залишилася у глибокому підпіллі тільки одна Організація Українських Націоналістів (ОУН), яка, незважаючи на численні жертви, безперервно продовжувала визвольну боротьбу і вижила. А коли місце московського тоталітарно-большевицького окупанта зайняв у 1941 р. німецько-фашистський окупант, стало ясным, що Україні ніхто

із зовні не допоможе. І треба розраховувати тільки на власні сили і власні можливості.

Враховуючи вкрай складне міжнародне становище, коли за Україну, як за колонію, воювали між собою її сильні та безпощадні добре озброєні сусіди, щоб вирвати для себе більш лакомий шматок, ОУН, охопивши всі ділянки життя українського народу, взяла на себе всю відповідальність за збройну національно-визвольну боротьбу і її наслідки. Це була нелегка, але вкрай необхідна справа. Такі починання ОУН підтримував тоді майже весь український народ Західніх областей і в деякій мірі східних і південних районів України.

Під девізом «Здобудеш Українську державу або згинеш у боротьбі за неї» ОУН, розраховуючи виключно на підтримку народу, почала безпощадну, безкомпромісну, не на життя, а на смерть боротьбу проти всіх без винятку окупаційних режимів України.

ОУН сформувала з добровольців патріотів-націоналістів похідні групи пропагандистів, які відразу вслід за німецькою армією підпільно йшли на Східні і Південні терени, щоб проповідувати слова правди обдурюваному десятками років народові. Багато учасників цих груп гинуло від рук німецької окупаційної влади, та не тільки від неї. На їх місця ставали все нові і нові борці-добровольці, яких не лякали ні труднощі, ні смерть. Ці жертви, як показав час, не були марними. Вони дали певні зачатки відновленню національного відродження.

Під час німецької окупації, коли в 1941-42 рр. у Львові польські боївки Армії Крайової (АК) здійснювали атентати на українську передову інтелігенцію (проф. д-р Ластовецький, д-р Панчишин та інші), ОУН не залишилась в стороні. Вона організувала охорону нашим вченим. Таку охорону здійснювала патріотична молодь, переважно студенти. Такі агресивні дії АК примусили ОУН підпільно сформувати свої боївки Служби безпеки (СБ). Цей крок змусив АК рахуватися з українцями. У Львові атентати перестали здійснюватися.

Складна внутрішня ситуація в Краю, агресивні наскоки польських боївків АК на українські села (особливо це мало місце на Волині) примусили ОУН створити свої збройні сили — Українську Національну Самооборону (УНС), завданням якої було оберігати українські села від нападів АК, не допускати вивезення населення в Німеччину на примусові роботи, боротись з німецькою окупаційною владою тощо. На базі УНС була створена Українська Повстанська Армія (УПА). Як у ряди УНС, так і в ряди УПА приймали спочатку тільки патріотів-націоналістів, членів ОУН, членів юнацтва та інших симпатиків-добровольців. Це дало можливість створити на ідейній основі візрцеву армію і підтримувати ідеальну дисципліну.

Бійці УПА, все повстанське підпілля у цей революційний час неухитно стали в оборону рідного поневоленого Краю від усіх без винятку окупантів, продемонструвавши при тому зразки високої культури, відваги і безмежної самопожертви. Саме на цьому, де завершувалося буденне

і започатковувалося героїчне, у серцях патріотів-націоналістів багаторуночно забриніли всі акорди душі українського народу, який у складних і важких умовах життя проводив вікову боротьбу за свободу, незалежність, за світлі ідеали самостійної, соборної української держави, вписуючи своєю кров'ю одну за одною найславніші і найдраматичніші сторінки історії національно-визвольних змагань.

Незважаючи на повну зовнішню ізоляцію і спираючись виключно на всесторонню підтримку народу, УПА впродовж більше десяти років воювала проти таких світових потуг, як німецький фашизм, а відтак проти тоталітарного большевицько-комуністичного режиму, не говорячи про інших окупантів. Такої самовідданої боротьби за свою волю і незалежність світ не знає, аналогії не має.

Багато повстанців патріотів-націоналістів склали свої буйні голови у нерівній боротьбі з ворогами-окупантами. Вони стали народними героями, месниками. Про них народ пам'ятає, віддає їм заслужену шану, оспівує їхні подвиги, як це він робив раніше у відношенні до всіх визвольних змагань. Вічна їм пам'ять і слава!

Народ зумів відрізнити справжніх бійців УПА від підставних, фальшивих, організованих большевиками відділів, які своїми запланованими діями проти місцевого населення підживляли авторитет, добре ім'я і добру славу повстанців. Ганьба їм!

Частина повстанців за наказом командування, з боями і з великими людськими втратами пробралися за кордон з метою продовжувати там боротьбу вже в інших умовах та іншими методами, щоб сказати всьому світові правду про нашу національно-визвольну боротьбу. В деякій мірі вони виконали це завдання. І в нинішній день вони багато роблять для наповнення суверенітету України. Щира їм за це вдяка.

Багато повстанців — це напевно найбільша їх частина, яка з різних об'єктивних чи суб'єктивних, залежних чи незалежних від них причин — потрапили в руки караючих органів НКВД. Деяких з них без суду і слідства на місці по-варварськи мордували: кидали живих у киплячу смолу, гашене вапно, різали по шматках живе тіло, кололи багнетами, виколювали очі тощо, всього не перелічити. Інших після слідства і суду розстрілювали, а ще інших засуджували на вільну мученицьку смерть у тюрмах і концтаборах ГУЛагу.

Переворот в Росії 1917 р. зробив усе, щоб знищити старий капіталістичний лад, його економіку і культуру, а людину перетворити у гвинтик державної машини, з народу зробити німих безвольних рабів, нездатних ні думати, ні самостійно діяти, ні створити нове суспільство на свій комуністичний кшталт, яке без жодного спротиву виконувало б волю і вказівки зверху, вказівки диктатора-диригента. Все розраховувалось на те, щоб підкорити собі весь світ. Тому всі рухи Опору в капіталістичних, ворожих соціалістичним державам, які були спрямовані на повалення капіталізму, підтримувалися большевиками як матеріально, так і морально.

А всі прояви будь-якого опору в себе розцінювались як зраду соціалістичного ладу. Тому безпощадно було потоплено в крові, знищено голодом і холодом, «огнем і мечем» мільйони людей. Тут домінував принцип: «Хто не з нами, той проти нас». Середина і неутралітет не визнавались. Так народжувались, вишукувались все нові і нові вороги народу, нові жертви режиму, які попадали у ці немилосердно жакливі жорна і перемелювались, збільшуючи і помножуючи число невинних жертв соціалізму, що перевищували десятки мільйонів громадян і негромадян оцього «оновленого Союзу-раю», «где так вольно дышит человек».

На одній шостій частині земної кулі, де запанував тоталітарний комуністичний режим, було створено цілий архіпелаг ГУЛаг, де «перевиховували» непокірних. А цілий Союз представляв собою один великий концентраційний табір за залізною завісою, яка охороняла «вільних» громадян від «капіталістичної чуми», щоб народ не знав, де панує «рай», а де «пекло». Звичайно, така самоізоляція від розвинутого культурного світу дала свої негативні наслідки і завела останню у світі рабовласницьку систему на край пропасти, загибелі у політичному, економічному та культурно-екологічному відношенні. Одним словом, нині стало всім ясно, що тоталітарно-комуністична система створила імперію зла, яка сама по собі мусіла розлетітися, розпастися, а на її руїнах утворитися суверенні і незалежні держави до того часу поневолених народів.

Учасники національно-визвольних змагань ОУН-УПА, які потрапили в руки енкаведистів і не були відразу по-звірячому замордовані, передавалися в руки т. зв. «правосуддя», а в дійсності в руки беззаконня. Їх звинувачували у всіляких злочинах, бандитизмі, зраді батьківщини тощо, а це, що вони в ім'я своєї батьківщини України йшли на все можливе і неможливе, щоби вибороти їй незалежність і державність, фальшувалося, перекручувалося. Підтасовуючи факти і події, цих людей судили як зрадників батьківщини. Такі надумані, брехливі звинувачення повстанці дуже важко переносили. Ще й нині це все сприймається як щось неймовірне, як страшний сон. Патріотів-націоналістів судили як зрадників свого народу, своєї нації. Чи це не абсурд? Чи в це може повірити здорово мисляча людина?

Женевська Конвенція 1949 р., яку підписав також уряд колишнього Союetskого Союзу, визнала всі рухи Опору природними, справедливими і законними у міжнародньому праві. Що ж було б простішого, як на основі цієї Конвенції реабілітувати всіх незаконно засуджених учасників національно-визвольних змагань, виплатити їм відповідне матеріальне відшкодування, попросити пробачення у своїх невинних жертв і мирно розійтися? Та про існування Женевської Конвенції замовчали, її затаїли від свого народу, і всі беззаконня залишилися по-старому, без змін, до нині.

Повстанці довгі роки мучилися за ґратами, терпіли, але не калялись. Вони, і це найгірше, були позбавлені можливостей вчитися, здобувати освіту, спеціальність. Але й там вони не падали у відчай, не здалися, не

стали безпорадно на коліна, а при першій можливості, коли помер тиран, повстали у таборах проти сваволі режиму. Хвиля повстань і масові непокори прокотилася майже по всіх політичних концтаборах. Потяг до свободи і незалежності взяв гору над страхом смерті і катувань.

Політв'язні піднялися з колін і на повний зріст стали на прою із системою управління концтаборами. Деякі з таких повстань та масових непокор тривали досить довго, а в Норильську каторжани третього концтабору протрималися повних два місяці, з 4.6 по 4.8.1953 р. Не дивлячись на те, що непокора починалась пролиттям невинної крові і закінчувалась тим же, вона себе виправдала. Такого прецеденту Архіпелаж ГУЛаг не знав. Всі ці масові заворушення, непокори, повстання політв'язнів примусили червону Москву розформувати ГУЛаг і випустити політв'язнів на свободу, а нескасоване тавро «злочинця», «бандита» і «зрадника» батьківщини ходило і ходить за нами по нинішній день.

Проголошуючи Акт про незалежність 24.8.1991 р. Верховна Рада України, на жаль, невідомо з яких причин, забула згадати і віддати належне тим, які самовіддано боролися за ту незалежність. Невже ж така Верховна Рада має право на існування? Невже ж і даліше у незалежній державі будемо приховувати від свого народу правду про національно-визвольні змагання ОУН-УПА? Невже ж комбатанти національно-визвольних змагань ще за життя не дочекаються свого визнання? Ніхто не сумнівається, що це визнання прийде як не нині, то завтра, незалежно від того, хочуть чи не хочуть того наші недруги, наші вороги. Надіємось і віримо, що на цей раз правда і справедливість переможуть. Нам у цьому допоможе Всевишній.

У цілому цивілізованому світі, навіть у найбільш відсталих країнах ніхто не дозволив би собі не тільки сказати, але й подумати, щоб борців за волю і незалежність свого народу, своєї батьківщини назвати зрадниками цього ж народу. А в нас, при большевицько-комуністичному окупаційному режимі мають місце крім інших і такі парадокси, такі аномалії мислення.

То хто ж ми? Бійці за волю і незалежність України, чи зрадники? **Надіємось і віримо, що уряд незалежної вже України скоро дасть на це правдиву й об'єктивну відповідь.** ■

«Держиморду посадили Сталіні-Брежнєви на нашу мову, на культуру, на освіту — як собаку на сіно. Воно йому, те осоружне сіно, у печінках сидить. Але з тих пір собаки з сіна ніхто не знімав — і він трохи гарчить на вічно голодних тяглових коней і дійних корів. Нині він ніби не кусається, але гарчить. Він сам собі засмердівся, і те сіно засмерділось під ним, але він — „при сполнений служебны, как его...“»

Євген Сверстюк: «Блудні сини України», ст. 55

*Ярослав КАРИЧАК,
голова Секретаріату Закарпатської
Обласної Організації КУН*

ЗВІДКИ «РОСТУТЬ НОГИ» ПОЛІТИЧНОГО СЕПАРАТИЗМУ ЗАКАРПАТТЯ

(УЦІС) Черговий вибух сепаратизму стався на Закарпатті 6 липня 1996 року, коли на мітингах комуністів виступали активісти Общества підкарпатських русинів (ОПР), райтуючи за автономію Закарпаття, за створення Підкарпатської Руси і за визнання русинів як окремої нації. На цих мітингах комуністи поливали брудом Україну, українців, українську символіку, Конституцію, Президента.

8 липня у газеті «Киевские ведомости» з'явилася величезна стаття Глеба Городниченка під назвою: «Русини Закарпаття вимагають автономії. Загроза сепаратизму чи спроба самовизначення». Грубо і тенденційно перекидаючи факти історії у русинському стилі, в статті натякається на неправильність відмови встановлення угорського пам'ятника на Верещанському перевалі. Проглядається відомий тандем: русини і мадьяри, які єднаються у спільних претенсіях на територію Закарпаття. Стаття Городниченка інспірувала нове коло політичних пристрасей навколо проблеми автономії Закарпаття, що вже були почали вщухати. Напрошується висновок, що редакція газети «Киевские ведомости» свідомо діє на розвал держави, публікуючи такі матеріали.

Аби краще зрозуміти дальший розвиток подій, звернімося до недавньої історії. ОПР було створено майже напередодні перших демократичних виборів в Україні — у лютому 1990 р. Завдяки своїй демагогії та при активній підтримці компартійних структур їм вдалося розколоти демократичний рух на Закарпатті. Вибори 1990 року повністю виграла партноменклатура. Далі це Общество, користуючись загальною необізнаністю населення зі своєю історією, вперто розпочало кампанію боротьби за автономію. За цим чітко проглядалися претенсії місцевої влади на повне захоплення власності, наміри стати панівною елітою довіку. Переплелися тут й інтереси інших держав — Угорщини і тодішньої Чехословаччини. Численні декларації, що продукувало ОПР, найчастіше підписували угорські національні товариства. Довго бльокувала Угорщина ратифікацію договору між Угорщиною та Україною у 1993 році, ставлячи претенсії до існуючого кордону.

Далі місцева компартійна влада починає використовувати Общество для досягнення своїх далекосяжних задумів: створення Вільної Економічної Зони (ВЕЗ) на території всього Закарпаття. Верховна Рада України не затвердила цього рішення — надто чітко проглядалася політична автономія у цій «економічній зоні».

У часи ГКЧП, коли верхівка області себе скомпромітувала, ОПР виступило як на стороні ГКЧП, так і на підтримку своєї комуністичної влади. Лише завдяки масовому голодуванню, що відбулося під стінами Обласної Ради, вдалося відірвати тодішнього компартійного голову Обласної ради Волощука від його керівного крісла. Але такі ж самі знову прийшли до влади. 1 грудня на Закарпатті було проведено незаконний плебісцит про статус «спеціальної самоврядної території Закарпаття». Цей плебісцит, звичайно, не визнала ані Верховна Рада України, ані Президент. Але результатами цієї незаконної акції, де нібито 78% виборців проголосували «за автономію», русини досі аргументують свої вимоги, вже тепер посилаючись «на народ» і нехтуючи тим, що 92% населення проголосувало за вихід України з СРСР.

Нахабне фальшування історичних фактів, замовчування не вигідних і роздмухування вигідних даних — найхарактерніша тактика Общества підкарпатських русинів. Вже 5 років Общество невідомо за чиї гроші стабільно випускає антиукраїнську газету «Подкарпатская Русь», його активісти прямують у численні закордонні відрядження, особливо часто у Москву, до Жириновського. Дійшло до абсурду: створений у 1993 році «уряд Подкарпатской Русі» на чолі з професором біології Ужгородського університету Туряницею роз'їжджає по Угорщині, Словаччині, дає пресові конференції та інтерв'ю від імені «уряду справді існуючої Подкарпатской Русі». У той же час глава Обласної державної адміністрації, народний депутат України Сергій Устич заявляє у парламенті України про те, що закарпатський сепаратизм — вигадка деяких засобів масової інформації та амбіції купки політиканів. Наче забув, як Обласна Рада в лютому 1994 року відмовила у реєстрації ОПР, а через 3 місяці Мукачівська міська рада люб'язно зареєструвала Мукачівську міську організацію. Сама влада створила сепаратистську організацію, чудово відаючи про її справжню суть. Мабуть існування подібної організації комусь вигідне.

28 червня прийнята Конституція України. Луснула, як мильна булька, ідея автономії на Закарпатті, економічне становище аж ніяк не дозволяє говорити про якусь ВЕЗ. Втратили останню надію на Закарпаття певні політичні сили Угорщини. Ось чому маємо такий скажений вибух русинства 6 та 8 липня.

Слід згадати скандал 18 липня, якому не було рівних від 1938 року, коли прем'єр автономної Підкарпатської Русі Андрій Бродій виявився угорським агентом під псевдом «Бертолон» і був заарештований чехословацьким урядом за зраду. 18 липня 1996 року в обласній газеті «Срібна Земля» опублікована стаття Олега Диби під назвою «Чим пахнуть „русинські“ гроші?» У ній розповідається про перевірку діяльності ОПР Державною податковою інспекцією Мукачева, що здійснювалася під наглядом начальника відділу податкових розслідувань В. Мандзюка. Перевірку було розпочато 5 квітня і закінчено 28 травня ц. р. Складено

відповідний акт перевірки діяльності ОНР за період 1995 року та першого кварталу 1996 року. Ось що виявила Державна податкова інспекція:

«З дня свого заснування Мукачівське міське об'єднання громадян «Общество подкарпатских русинов» працівниками Держподаткової інспекції не перевірялось». Нагадаємо, що Общество було створене у лютому 1990 року, весь цей час вело активну роботу, регулярно видавало газету «Подкарпатська Русь», будучи при цьому кілька років офіційно незареєстрованою організацією. Явне грубе порушення Закону України «Про пресу».

Цитуємо далі за газетною статтею: «Протягом періоду, що перевірявся, бухгалтерський облік вівся на рівні первинних бухгалтерських документів без відображення узагальнених даних у журналах-ордерах, відомостях, головній книзі, чим порушено вимоги „Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в Україні... та доповнень і змін до нього“. «У процесі перевірки повністю поновлено бухгалтерський облік за період, що перевірявся».

А перевіряти було що. Ось дані з акту перевірки організації, яка була надхненником та організатором усіх антидержавних і антиукраїнських сепаратистських акцій, роками тримала у напруженні політичне життя краю:

«Протягом 1995 року та першого кварталу 1996 року об'єднання отримало від сторонніх організацій у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожервувань коштів на загальну суму 1 млрд. 63 млн. 542 тис. 900 крб., у т. ч. — в 1995 році — 847.609.200 крб., в I кварталі 1996 р. — 215.233.700 крб...

У процесі перевірки виявлено факти списання з підзвітних осіб за актами, складеними членами правління без зазначення сум і представлення первинних документів, які б могли засвідчити закупку товарів або наданої послуги ... коштів на загальну суму 491.563.100 крб.»

Хто ж так щедро фінансував сепаратистів? Адже якоїсь наочної культурно-просвітницької роботи воно впродовж свого існування не вело, крім свята русинської культури восени 1995 року, та й то за допомогою відділу культури міського виконавчого комітету.

Ось два найпопулярніші спонсори ОНР. 10 лютого 1995 року Мукачівська районна державна адміністрація надала ОНР в особі Карла Русина та Ладислава Лецовича (голови та заступника — наголошуємо — міської, а не районної організації) — 20 млн. крб., 21 квітня — ще 30 млн., 13 листопада — аж 100 млн., 8 грудня — 30 млн. Голова Мукачівської районної державної адміністрації Дяченко до місцевих «корінних» жителів не належить, але щедро платить саме тим, хто вже тривалий час веде кампанію за те, щоб усі керівні кадри складали тільки «місцеві русини» або «корінні жителі краю». Це можна кваліфікувати як політичний рекет, інакше як?

Іншим послідовним спонсором ОНР виступає Мукачівська міська державна адміністрація. 16 листопада 1995 року Обществу надається допо-

мога відразу на 150 млн. крб., 4 грудня — ще 20 млн. А ми нарікаємо, що немає коштів на соціальні виплати. Міське товариство «Милосердя» не бачило таких коштів кілька років.

ОПР також щедро фінансується місцевим управлінням газового господарства, Свалявським і Мукачівським хлібокомбінатами. Є й інші «донори»: мале підприємство «Барс», Промінвестбанк, «Мрія» (величезне трикотажне об'єднання), Мукачівська броварня, радгосп «Ракошинський», Свалявський лісохемічний комбінат, КСГП «Голубинське», КСГП «Боржава», фірми «Рей-Промінь», «Буддеталь» і т. д.

Тепер лише можна здогадуватися, хто спонсорував ОПР за підтримку обл. держ. адміністрації у претенсіях на вільну економічну зону, хто фінансував численні «вояжі» за кордон, випуск газети, виборчі кампанії (адже майже всі найвищі керівники у своїх програмах передбачали федеративний устрій України), інші політичні акції. ОПР займає цілий будинок у Мукачеві, на відміну від націонал-демократів, що містяться у малесенькому приміщенні і не мають коштів, щоб встановити телефон.

Ось звідки «ростуть ноги» у закарпатського політичного русинства. Але голова — в Америці. Там живе ідейний надхненник русинства, професор Торонтського університету Магочій, який нещодавно отримав титул академіка.

На факти порушень, виявлені податковою інспекцією, нічого путнього не змогли сказати керівники Общества. Так, голова ОПР Карло Русин говорив про «загублені папірці», про перестарілого бухгалтера. Але, на нашу думку, суть справи в тому, що голова Общества — людина з великим досвідом махінацій. К. Русин у грудні 1982 року, будучи кореспондентом Міжгірської районної газети, був засуджений до 7 років ув'язнення за шахрайство. Видурював у довірливих верховинців гроші за обіцянку звільнення їхніх дітей від служби в Афганістані.

Отже руками ОПР, дурячи несвідомий елемент, можновладці купують собі голоси на виборах, купують посади, штовхаючи поперед себе купку політичних авантюристів як «таран». Це ті «зверху», заграючи з народом, підло й нахабно фальшуючи історичну правду, руками ОПР готують собі ґрунт для нових перемог під час виборів.

Такою є загроза сепаратизму на Закарпатті, що межує з криміналом.

«Порівняймо: в Закарпатті регулярно по телебаченню виходять передачі, транслюються радіопередачі угорською мовою — і все це повністю оплачує наша держава. Невідповідність і неадекватність тут очевидна, і відтак є предмет для розмови між українською та угорською стороною».

В Ужгороді відкрито поштову скриньку редакції. Її адреса: 294000, а/с-17Д, «Радіо Будапешт».

УІС-30/96

Віра ЮЦЕВИЧ

УКРАЇНИ НЕ БУДЕ, ПОКИ НЕ БУДЕ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

(УЦІС) Хоча тема «круглого столу», що відбувся 26 липня 1996 року в Києві і зібрав педагогів, урядовців, керівників навчальних закладів та інших, причетних до освіти осіб, і не була такою, як назва статті, проте мені здається, що саме це є найпершою умовою становлення освіти в державі. Сказані ж ці слова особою духовного сану, літнім священником, що брав участь в опитуванні громадської думки щодо стану освіти в Україні.

На фоні загального відтоку кадрів зі шкіл у зв'язку з невивплатами платні, прикладів знепритомнення вчителів під час уроків від голоду, жалюгідного існування або й закриття дошкільних дитячих закладів і т. ін., тема «круглого столу» звучить досить пишномовно: «Проблеми трансформації освіти і суспільства». І все ж таки, можливо, і не є передчасним створення постійно діючого «круглого столу», що йому поклав початок Міжнародний Фонд «Відродження» з метою сприяння діалогу між вченими, педагогами, урядовцями, керівниками освітянських закладів, — усіма, хто причетний до вироблення національної політики в галузі освіти. Такий діалог справді може стати початком об'єднання громадськості навколо освітянських проблем.

Цей перший «круглий стіл» був досить представницьким. Зі вступним словом до присутніх звернувся Генеральний директор Міжнародного Фонду «Відродження» Богдан Будзан, який привітав учасників і побажав успіхів у співпраці.

Заступник міністра освіти Олександра Савченко зазначила слабку передбачуваність з боку управлінських структур тих процесів, що відбуваються в освітній сфері. Недосконалість українського законодавства, що знаходиться у стані формування, сприяє хаотичним спробам навчальних закладів вижити у цей скрутний час.

Керівник секретаріату комітету Верховної Ради з питань освіти та науки Ігор Дригус наголосив на тому, що останні зміни та доповнення до Закону про освіту якісно вплинули на його зміст. І. Дригус підкреслив пріоритетність у нашій країні безкоштовної освіти, на що присутні справедливо зауважили, що «безкоштовність» нашої освіти всім добре відома.

Віра Нанівська, керівник програми «Економічна просвіта» Представництва Світового Банку в Україні наголосила на тому, що Україна має зараз усі шанси перейти в категорію країн, що розвиваються, навіть маючи кілька заводів, де виготовляють ракети.

Про недосконалість законодавства засвідчив у своєму виступі ректор Київського інституту інноваційного менеджменту Ярослав Головка, який повідомив, що приватні навчальні заклади за законом мають реєструва-

тися як підприємства, тоді як це не є прибуткові організації. Звідси випливає безліч протиріч.

Присутні обмінялися думками про співвідношення державних і приватних навчальних закладів. Зокрема Володимир Співаковський, президент Освітньої корпорації «Гранд», автор книжки «Якщо хочеш бути багатим і щасливим — не ходи в школу», висловився за розвитком системи приватної освіти, наводячи як приклад розвинені країни, зокрема Велику Британію. За його словами, там не існує протиріч між приватною системою освіти і державними навчальними закладами*. Навпаки, приватні заклади зменшують тиск на державний бюджет і не поступаються якістю підготовки кадрів.

Було зазначено і те, що держава намагається плянувати заклади освіти, але ж сьогодні більшість випускників вищих шкіл працює в недержавних структурах. Тож явно порушується баянс між попитом і пропозицією певних спеціалістів.

З іншого боку, порушуючи проблеми приватної школи і відзначаючи багато її позитивних факторів, Олена Костюк, член правління Асоціації фахівців індивідуального навчання Творчої спілки вчителів, знову ж таки скаржилася на законодавство. Які інстанції мають вирішувати, що дитина має право або обов'язково повинна навчатися у приватній школі? Яка система прийому до цих закладів, або переходу дітей з цих закладів до державних? Яким чином повинні складатися іспити? На ці та багато інших питань не дає відповіді сучасне законодавство.

Головний редактор журналу «Постметодика» (м. Полтава) Сергій Клепко наголосив на необхідності перепрофілювання сучасних вчителів за допомогою системи інститутів підвищення кваліфікації та інших подібних закладів. За його словами, нової генерації вчителів потрібно чекати чверть століття, але при нормальному ході реформ у педагогіці за 5 років можна підвищити кваліфікацію або ж перепрофілювати до 60% учителів.

Неможливо не погодитися з більшістю виступів учасників цієї зустрічі, дійсно занепокоєних ситуацією в науці та освіті. Але конкретних пропозицій щодо поліпшення загального стану освіти в Україні не було почуто на цьому зібранні. І все ж розмова відбулася і була корисною для багатьох учасників «круглого столу». Будемо сподіватися, що майбутні зустрічі посприяють вирішенню проблем освіти в Україні. Залишається загадковим, чому на таку важливу зустріч не було запрошено представників Всеукраїнського педагогічного Товариства ім. Г. Ващенко, товариства «Прогрес» — громадських організацій, що дійсно займаються відродженням кращих традицій української педагогіки, визнаної у світі і знівельованої у нас за радянських часів. ■

* Цікаво, звідки в нього знайшлося таке переконання? — Редакція «В. III».

В. НЕБОЖУК

МОЯ ДОРОГА ДО «БЕРЕЗИ»

Багато тепер пишеться про репресованих, про суджених в 1940-1970 роках, багато друкується споминів з місць заслання, але крім маленьких згадок про один період нашої боротьби за нашу свободу, а саме про боротьбу на територіях, що були окуповані Польщею, майже не згадується. Це старі часи, і з тих людей, які тоді героїчно ризикували свободою і життям, залишились тільки одиниці, а в боротьбі брав участь фактично цілий народ. Ішла жорстока боротьба: з одної сторони — українського населення, а з другої — польського уряду. З нашої сторони боротьба йшла двома руслами. Одне — це підпільна боротьба УВО, а відтак ОУН, а друге — просвітянська робота: закладання читалень «Просвіти», гуртків «Рідної Школи», Союзу Українок, «Сільського Господаря», кооператив, різних релігійних товариств. Робота в тих організаціях йшла дуже бурхливо: театральні вистави, концерти, доповіді, фестини, регіональні свята тощо. Паралельно з тією роботою йшла робота ОУН — різні терористичні акти, знищування провокаторів, високих державних чиновників і пропагування державницьких концепцій, ідеалістичного світогляду.

Між тими двома напрямками була співпраця, одні допомагали другим, не було між ними ніякого антагонізму.

На наші акції сильно реагував польський уряд. Арешти, суди, пацифікації, польщення наших шкіл, колонізація наших земель «мазурами». У Львові в окружному суді йшли безперервно політичні судилища, сипалися довшолітні вирокі, а наші славні адвокати Шухевич, Старосольський, Ганкевич та інші в поті чола боронили наших підсудних.

Вперше мене арештували в 1931 році. Було це так: я і два мої товариші поїхали роверами в Карпати. 28 серпня верталися до Сокаля. Перед містом Стрий затримала нас поліція. Списали з нас протокол про те, де ми були, і наказали їхати прямо до Сокаля. На другий день, коли ми в'їжджали до Сокаля, нас затримав Іван Климов (Легенда) і порадив мені не їхати додому, бо за мною вже кілька разів приходила поліція. Я його не послухав і тільки переступив поріг, як з'явилися два поліцаї, а третій стояв під вікном. Зробили в мене особисту ревізію, наклали на руки кайданки та й повели в поліцію. Там мене допитували, де я був від 15 по 29 серпня. А це в Трускавці застрілили шкільного куратора Голуфку, і мене заплідозрили в організації того атентату. Мене прикували кайданками до ніжки ліжка і били гумовими кийками по спині і весь час питали: «Признайся, що ти робив у Трускавці». Я був у Трускавці 15 і 16 серпня, але не признавався. Тоді мене кинули на землю і почали копати в груди і плечі, аж у мене з рота потекла кров. На другий день рано мене відвезли до Львова, до «Бригідок». Так я вперше опинився в тюрмі.

Я відразу зголосився до лікаря. Лікар мене оглянув, сказав висмарувати мені спину і груди йодом і поклав до тюремної лікарні. В лікарні два

рази мене допитував слідчий. Тим часом упіймали Василя Біласа і Дмитра Данилишина. Вони до всього призналися, але мене з тюрми не відпустили. Дня 6 грудня о 6 год. ранку вся тюрма заспівала «Ви жертвою в бою нерівнім лягли». Тюремні сторожі старалися втихомирити в'язнів, але цілу годину всі ми співали. Під звуки цього співу стратили Біласа і Данилишина. Мене на другий день випустили з тюрми.

Після того мене кілька разів саджали в тюрму, приписуючи різні злочини. Потримують два-три місяці і відпускають. В кінці травня 1934 р. мене з моїм молодшим братом Теодором арештували. Арештували тоді в Сокальському повіті більше 30 людей. Ми думали, що це така акція, яку часто проводили. Потримають у поліції кілька днів, а відтак відпускають. Але цього разу було інакше. Нас усіх відвели до тюрми при Повітовому суді. Ніхто нас не допитував. Ми подали скаргу на незаконне тримання в тюрмі. Мене покликали до начальника суду, і він мені заявив, що справа скоро виясниться і нас відпускають. Так тягнулося до 24 червня 1934 року.

В той день після обіду в двір тюрми ввійшло півсотні поліцаїв, і нас почали викликати по одному, робили особистий обшук і сковували по двох, одного за праву, а другого за ліву руку. Мене з братом поставили в першу пару, а відтак ланцюгом зв'язали пара за парою і повели на двірце. О год. 21 прийшов потяг Львів-Ковель. До нього був причеплений товарний вагон, нам зняли кайдани і з криком та побоями загнали до вагона, наказали лягти на підлогу, замкнули двері, і потяг рушив. Так почалася наша дорога до «Берези».

У вагоні були якісь люди, і як тільки за нами зачинили двері, почалися розмови. Вияснилося, що це наші сусіди — такі самі в'язні, забрані зі Львова. Майже всі були мені знайомі: Володимир Янів, наш сокалець Дмитро Штикало, Осип Тюшка, Атанас Мілянич, Дмитро Грицай, Роман Шухевич, Євген Врецьона, два брати Старухи, — всього 16 осіб.

Наступного ранку висадили нас на якійсь малій станції і в оточенню поліцією, ми пішли польовою дорогою. Куди нас ведуть і що нас чекає — ніхто не знав. Знали ми одне, що те, як з нами поводитися, нічого доброго не віщує.

По годинному марші ми побачили будівлі, подібні до військових казарм, а далі було місто. При дорозі таблиця «Берега Картузька».

Берега Картузька — це невелике поліське місто серед болот, над гнилою річкою, без битих доріг, залізничного сполучення. На окраїнах містечка був колись монастир монахів картузів. На тому місці царський режим побудував військові казарми. Серединою території казарм проходила дорога. З лівої сторони дороги — два величезні триповерхові будинки-казарми та різні господарські будівлі, а з правої сторони — будинки адміністрації.

Запровадили нас через подвійну браму з колючого дроту під бльок ч. 2. Він був обгороджений високими і широкими дротяними загорожами, так покрученими і переплетеними, що навіть птах через них не перелетів би.

Нас поставили у два ряди, перерахували, і ми так стояли змучені й голодні аж до вечора. Навколо тиша, казарми порожні, ми приїхали перші. Під вечір привели ще кілька груп в'язнів-комуністів з Варшави, групу поляків з Познаня і наших хлопців з Волині.

Нам не давали ні їсти, ні пити, а як хтось попросив води, то діставав від поліція кілька ударів гумовою палицею. На ніч розмістили нас по 60 осіб у кімнатах на другому поверсі. Кімнати з бетонною підлогою цілком пусті, тільки в одному куті велика піч. Ми, змучені і голодні, попадали на підлогу. На другий день нас розділили на кілька груп і повели до роботи. Одні робили порядки в казармі, другі — навколо казарм, треті — до другого будинку, де мешкали поліцаї, а ще інші пішли помпувати воду. Люди падали від спраги, голоду, втоми, але поліцейські кийки скоро піднімали їх на ноги і гнали до роботи. А все треба було робити бігом, іти можна було тільки в строю.

Тим часом привели нові групи арештованих, так що нас зібралося майже п'ятсот. Увечері нам роздали сінники, виділили кухарів і з побоями загнали до кімнат.

Ми порозумілися між собою і вирішили говорити тільки по-українськи. На другий день рано, коли нас поставили у два ряди і скомандували порохувати від правого флянгу, почалися страшні побої. Я був у ряді перший і сказав «раз», другий сказав «два», а вже третій, а це був Теодозій Цвікула зі Сокальщини, дістав кілька ударів палицею по голові. Восьмим стояв мій брат Теодор, і за слово «вісім» побили його майже до неприємності. Так тягнулося десь до цифри 25, а що це забрало багато часу і вже був час на фізичну зарядку, дальший рахунок закінчили.

Та фізична зарядка — це був ще один спосіб знущання над нами. Між нами було багато молодих людей, але були старші і хворі. З першої тієї зарядки пам'ятаю, як адвоката Володимира Горбового (в 1935 році боронив на варшавському процесі Степана Бандеру), хворого на серце, радикуліт, з вагою під 100 кг!, коли він падав, поліцаї бив палицею так, аж він зривався і біг далше. Так повторювалося кілька разів під час бігу навколо б'юку (майже 500 м).

Та фізична зарядка складалася з кількох рухів руками, безконечної кількості присядань та бігу довкола б'юку, кожних 10-20 кроків — «лягай!» — встань!» і далі бігом.

Того ж дня (а був це вже третій день нашого перебування в Березі) нам дали снідання. Воно складалося з 250 грамів хліба (на цілий день) і юшки, званої «журек». Це засмажка — борошно, розбавлене окропом. Це була наша щоденна страва — одного дня на сніданок, а другого — на вечерю. На обід була якась юшка з кашею або горохом, трохи примащена салом. На кожного в'язня виділяли по 1000 кальорій на день, тобто менше, ніж тюремний пайок (у тюрмі 1200 кальорій) — стільки, щоб не вмерти. А нас гнали до тяжкої роботи по 10 годин на день.

Нас знову розділили на групи і погнали на роботу. Я з найбільшою групою в оточенні поліцаями з собаками попав до очищення річки. По пояс у багні ми вирівнювали береги, викопували замулені місця, перекидали болото з одного берега на другий, одним словом — робили все те, чого не треба було робити, бо вода, згідно зі своїми законами, поновно наносила болота, і все ставало як було. Але ми мусіли працювати.

В тій першій групі опинилися майже самі українці. Був там Володимир Янів, пізніше ректор Українського вільного університету в Мюнхені, був Дмитро Штикало, пізніше співредактор журналу «Визвольний Шлях» в Лондоні (загинув у Мюнхені 1963 р.), був Дмитро Грицай, два брати Старухи, Атанас Мілянич, Володимир Макар, інж. Кравців зі Стрия і багато інших, які до того часу або пізніше відігравали немалою роллю в нашому житті.

Через кілька днів я потрапив у другу групу до роботи на дорозі. Копали рови, вирівнювали дорогу, переносили носилками землю з одного місця на другий для того, щоб інші вантажили цю землю на носилки і несли на старе місце. Все це робилося бігом, а поліцаї підганяли палицями, цькували собаками.

І так пішли дні, тижні і місяці концтабірного життя. Все тяжка праця, все побої, знущання, голод.

Поліцаї, чергові в нашому бльоці, били в'язнів і знущалися над нами, як тільки могли. Мушу про них дещо написати, бо це були такі садисти, що годі подумати, до чого може людина дійти. Один із них Станіслав Маковскі, а другий Мечислав Сітек. Вони влаштовували собі такі спортивні ігри з нами. Один на другому поверсі ставив нас у ряд і казав бігти сходами вниз і бив палицею, щоб скоріше, а другий ставав за поворотом сходів так, щоб його не було видно, і старався вдарити кийком по карку. Від такого удару більшість в'язнів падали, діставали судоми і при тому страшно кричали. Це було великою потіхою для поліцаїв. Першим під такий удар попав Павло Генгало з Гушкович, що біля Перемишля, а потім не один пройшов через таке знущання.

Як нас привезли до табору, забрали всі наші речі, навіть носові хустини, шнурки від черевиків, ремінці від штатів, так що ми мусіли якось пристосовуватися тримати черевики на ногах і штани, щоб їх не погубити у вічному бігу.

Нас не стригли і не голили, а помитися можна було тільки під солдатським краном, і то за лічені секунди. Всі ми заросли, одяг обірвався, не міняли бізизни вже більше двох місяців. Можна собі уявити, що діялося в наших сорочках.

В кінці серпня наші хлопці Генгало і Горбовий (молодший) відремонтували туші. Нас раніше привели з роботи, стригли, голили, завели до лазні, казали розібратися догола, всі речі здати в парову дезинфекцію, а потім до комори. Після того дістали перший раз по шматку мила і пішли під теплий душ. Яка то розкіш перший раз після трьох місяців викупатися, змити з себе другу шкіру бруду і поту! Після купання видали

нам тюремні вбрання з конопляного полотна, круглі шапки і суконні плащі. На ноги т. зв. тропи — груба дерев'яна підощва спереду обита твердою шкірою-сирівцем. На плечах і руках — великі номери, так що ми були «номерами», прізвищ не можна було вживати, а тільки нас кликали «арештований номер...». У мене був номер 93.

Вся та процедура з купанням і перебиранням відбувалася надворі, а хоч це був кінець серпня, день був дуже холодний, падав дрібний дощ. Я простудився і на другий день зголосився хворим. Фельдшер взяв мене за пульс і виніс вирок: «Здоровий. До роботи!».

Того дня мене призначили до роботи на території табору. Мною трясло, в роті висохло, голова боліла. Погнали нас помпувати воду кіратом. Колись до тієї роботи запрягали коней, а тепер — людей, по троє до кожного дишля. Нас привели тільки трьох. Трьом було дуже тяжко крутити кірат. Я хворий, цілком вибився з сил. Послизнувся і впав. Палиця поліцая підняла мене. Я ще раз упав, та якось дотягнув той день до вечора. На другий день я зголосився знову до лікаря, але замість до лікарні поліцая поставив мене до карного рапорту за відмову від роботи. Рапорт приймав заступник начальника табору. Він вислухав тільки поліцая та й відразу засудив мене на три доби карцеру, на хліб і воду.

Карцер — це ще один спосіб тортур для в'язнів. Кімната 2,5 x 1,2 метра без вікон і вентиляції. Підлога бетонна, ніяких меблів. Одяг у нас забрали. Два рази в день, рано й увечері, виливали по відрі води на підлогу, харч — півпорції хліба (125 грамів) і півлітри води. Як я відсидів, а радше відстояв ті три дні, мало пам'ятаю, бо цілий час мав високу температуру, мною трясло. На третій день, як відчинили двері, я впав. Завели мене до фельдшера. Він цього разу зміряв температуру і сказав покласти мене в кімнату хворих. Це була величезна кімната, вікна забиті дошками, а посередині кімнати чотири сінники. На одному сіннику лежав хворий в'язень Юзеф Пшибишевський, старший чоловік, під п'ятдесятку, хворий на туберкульозу.

До мене прикликали табірний лікар. По нинішній день згадую того чоловіка як лікаря і людину. Він мною опікувався, приносив ліки, яких у табірній аптеці не було. Він збадав мене і виявив двостороннє запалення легенів. Того ж дня вночі мій сусід дістав вилив крові. Знову прийшов лікар, рятував Пшибишевського як міг, а мені казав відсунути мій сінник якнайдалі від хворого. На другий день Пшибишевського забрали. Я залишився сам. Два рази на день приходив лікар, приносив мені ліки і завжди клав під сінник плитку шоколяди. Я почав скоро поправлятися. На десятий день я почував себе вже зовсім добре і просив лікаря, щоб мене виписав, але він сказав, що не можна, бо надворі дуже погана погода. А то не погода була погана, а в казармах наводили порядки, бо мав приїхати воєвода Кавецький. Перед кожним його приїздом наводили порядки і дисципліну, і все це робили з побоями і знущанням.

Вже після візиту воєводи мене виписали на роботу. Тим разом я дістав легшу працю при укладанні доріжок на території табору. В'язень інженер Мілянич позначив дороги, а ми, Степан Мечульський (пізніше адвокат у Львові), Опришко, молодий хлопець зі Стрийщини і я викладали ті дороги камінням т. зв. котячими лобами. Це вже була легша робота, нас при ній не гнали і не цькували собаками.

Раз під час роботи підходить до мене поліцай і наказує йти за ним. Завів мене до начальника табору. Мушу кілька слів сказати про нього. Це був майор поліції Гrefнер, низького росту, дуже грубий, дуже дбайливий щодо дисципліни і при тому дуже справедливий. Коли поліцай ставив до карного рапорту в'язня, він вислуховував поліцай, а потім арештованого. Коли бачив, що поліцай не має рації, карав його нарівні з арештованим. Гrefнер попросив мене сісти, почастував папіросом, якого я не взяв, і почав розповідати, як під час війни 1918 року в австрійській польовій жандармерії він снідав у містечку Варяжі зі знайомими в ресторанчику. Їли оселедця. Тим оселедцем він удавився, і то так, що вже віддиху йому не вистачало. Тоді від другого столика, де сиділи два офіцери-сапери, старший з них піднявся і так вдарив його в карк, що той оселедець вилетів аж на стелю. Я сказав, що знаю ту історію від мого батька і знаю навіть того ветеринара з Белза, з яким він сидів при столі. Гrefнер пообіцяв мені, що як буде найближче звільнення з табору, то він постарается звільнити мого брата. Він має точні відомості про всіх арештованих, і він знає, що я є членом ОУН, що я нікого не застрілив і не підпалював поміщицьких скирт, але та робота, яку ми ведемо серед населення, більше шкодить рації стану на східних кресах Польщі, ніж якісь експропріації, та що польський уряд мусить уживати найсуворіших заходів, щоб припинити той процес. Тому не дивно, що в'язні тепер голодують, і Янів виглядає тепер, як лелека — залишилися з нього тільки довгі сухі ноги і довгий сухий ніс. Після такого «курорту» відхочеться вам, тобто нам, більше займатися політикою.

В першій половині вересня після роботи всіх нас поставили в ряди і почали викликати за прізвищами. Так виділили біля 100 в'язнів. Це був перший транспорт звільнених. В нього попали всі поляки, комуністи з Варшави, комуністи з Галичини, комуністи з Волині, а решта — тридцять кілька осіб — наші хлопці з Галичини і Волині. Мій брат, незважаючи на обіцянку коменданта табору, в транспорт не попав.

Через кілька днів знову почали привозити нових в'язнів. Цього разу було багато з Волині і комуністів, і націоналістів, націоналістів з Тернопільщини, Станіславівщини та інших воєвідств. На Волині розгромили тоді якусь комуністичну організацію, багатьох засудили і привезли до Берези.

І знову пішли табірні дні праці, знову знущання і побої.

В другій половині грудня приїхав якийсь міністер. Нам оголосили, що наколи хтось має якісь скарги чи прохання, хай записується на аудієнцію. Записалися всі в'язні. Міністер вислухав може п'ятдесят осіб. Усі ми гово-

рили одне й те саме: про нелюдське поводження з нами, про голод, про побої, про відсутність усього того, чим нормально користується людина. Він пильно нас вислуховував, робив якісь записи і не давав ніякої відповіді.

Але зміни наступили скоро. По-перше, пішов великий транспорт на волю, по-друге, перестали бити, а по-третє, збільшили пайок харчів. Не так то багато, але вже не відчувалося так голоду. Та для нас це було багато, дуже багато, бо дістали ми по 330 грамів хліба і дещо більше товщу. Перед нашим Різдом приїхав до табору о. Кладочний. Більшість з нас його знали, бо він їздив по всіх тюрмах. Він нас усіх висповідав, відправив Богослуження, запричастив. Це була велика розрада для нас.

Поруч з моїм сінником був сінник Романа Шухевича. На нашу Коляду він розповів мені, що йому приснився дивний сон. Приснилися йому чоботи — один новий, а другий старий. Той старий взув він на ногу, а нового ніяк не міг. Я йому пояснив, що коли в тюрмі сняться чоботи, то значить, що він буде скоро на волі. Тільки ми почали збиратися, як почувся свисток і оголошено, що арештований Шухевич з речами повинен вийти в коридор. Він якось завмер від несподіванки. Ми допомогли йому скоро зібратися, і коли вже прощалися, я йому сказав: «Видиш, Романе, я тобі виворожив, що підеш додому», а він сказав: «Коб то додому». І дійсно — його забрали до тюрми, готувався варшавський процес за вбивство Перацького.

Того ж дня, як звичайно в дні наших свят, на ранковій фізичній зарядці нас пігнали довкола бльоку. Дивлюсь, а переді мною біжить адвокат Володимир Горбовий. Десь поділися його 100 кілограмів ваги, стенокардія, радикуліт. Він біжить нарівні з нами, молодими, всі хвороби десь пропали. Ось що зробив голод і праця на свіжому повітрі.

І знову пішли будні табірної життя. Праця, праця і ще раз праця. Але ми вже отямилися від першого шоку і почали організувати в кожній палаті гуртки, святкували національні свята, весь час хтось з нас читав відповідну лекцію, радилися над можливістю втечі з табору і навіть розробили відповідний план. У нашій палаті Дмитро Штикало найбільше розповідав нам про різні історичні факти, читав з пам'яті свої поезії. Його «Думу про Березу» він нам деклямував по частинах щодня, ми вивчали це на пам'ять, і так та дума вийшла з Берези на волю і збереглася в пам'яті декого по нинішній день. Дмитро Штикало був людиною великого розуму, поет і філософ, потім журналіст. Це, безперечно, найсвітліший розум, який видала Сокальська земля. Правдоподібно, що кагебістська рука наздогнала його в Мюнхені.

Дуже цікавим оповідачем був Тарас Боровець (Тарас Бульба). Він багато розповідав про життя на Волині, багато фантазував і мріяв про щось велике. Його ідеалом був тоді «Тарас Бульба» з повісті Гоголя.

Тим часом життя в таборі йшло своїм порядком. Кожних три місяці відходив на волю транспорт зі звільненими, а на їх місце привозили нових арештованих. Між ними були вже й такі, які другий раз попадали в Березу.

При кінці серпня привезли знову великий транспорт арештованих на Львівщині. Між ними був і Богдан Кравців. Зі старих арештантів, які прийшли в перших транспортах, нас залишилося тільки троє: Дмитро Грицай, Дмитро Штикало і я.

Але все має свій кінець. У першій половині вересня 1935 року — новий транспорт на волю, і в той транспорт попав і я. Яка радість опинитися на волі, вільно дихати, не мати над собою палиці поліцейя!

Згадати тільки ті десятки тисяч людей, які від червня 1934 по вересень 1939 року перейшли через Березу. А це були найкращі наші люди. Багато з них відіграли велику роль в нашому національному житті, багато з них загинули героїською смертю, і якби не вони, то нині Львів не був би Львовом.

На цьому можна було б і закінчити спомини про Березу, але хочу додати ще кілька слів про дальшу мою долю. Зараз після звільнення з табору я знов запрягся, чи радше мене запрягли в роботу, знову кілька разів мене саджали в тюрму. В квітні 1939 року мене знов арештували в підозрі допомоги в укритті наших в'язнів, що втекли з Бригідок. Мене запідозрили, що я допоміг їм заховатися. Втікачам, а був це Петро Башук (колишній березівець), Василь Макар, Бачинський і Гайвас. Усім їм загрожували великі вироки, і вони якраз у нашу Квітну неділю вирвалися з Бригідок. Велося слідство.

Прийшла війна 1939 року. Мене звільняють. Після повернення до Сокаля я зустрівся з Іваном Климовим. Він радив збирати зброю, переховувати її і чекати на даліші події. Не було сумніву, що Польщі кінець. Але що далі?

Одного вечора заходить до мене один друг і питає, чи є хтось чужий удома, бо він привів до мене гостя. Яке було моє здивування, коли тим гостем виявився Степан Бандера. Ми привіталися як старі знайомі ще з 1930 років. Він переночував у мене, а на другий день раненько заїхала підвода і він від'їхав. Це була моя остання зустріч зі Степаном Бандерою.

Пишу я ці рядки з перспективи більше як 50 років. Усі мої записки про Березу загинули в часі війни, а все це описав я з пам'яті. Може, в дечому і помилився, але це не історія, а спомини.

* * *

Небожук Володимир Михайло народився 20 листопада 1908 р. у Великих Мостах (тоді Жовківський повіт). Закінчив повний курс Сокальської гімназії, здав матуру в 1928 р. Студював право з перервами у зв'язку з перебуванням в ув'язненні і повторними політичними арештами за діяльність в ОУН. В Березі Каргузький перебував разом з Романом Шухевичем, Дмитром Штикалом та іншими. Працював помічником адвоката (адвокатським конціпієнтом). За советів працював деякий час нотарем у Львові, але в зв'язку з політичною неблагонадійністю змушений був залишити цю працю і далі працювати на різних роботах не за фахом.

Помер 7 вересня 1991 р. у Львові. Похований на Янівському кладовищі.

Львів, 1991 р.

■

Софія НАУМОВИЧ

ДИВОВИЖІ

Дивовижі щодо трактування історії України трапилися цього разу з польського боку.

«Центр студій польської культури» при французькому університеті у місті Ліль спонукав Данієля Бовуа написати працю про «Боротьба за землю в Україні — 1863-1914». У реклямній летючці читаємо про зміст цієї книжки: «Розділ 2: Земельний антагонізм україно-польський. Між запереченням і протекцією. Драма мірництва. Голод землі. Розділ 4: Нові багатства польських власників в Україні. Сезонні робітники, чужинецькі колоністи, жириди».

Французький автор, очевидно, користувався винятково польськими джерелами і не поцікавився українськими, як це видно зі змісту. Тож варто буде українському історикові висловити всі, делікатно кажучи, «неточності» цієї книжки.

Інша дивовижа трапилася на зустрічі «Міжнародної асоціації університетських докторів» (гуманітарних наук), до якої підписана має честь належати — на спільному обіді у Сенаті. 9 жовтня 1995 року запрошено Анну-Марію Барановську з доповіддю «Подорожі німецьких представників у XVIII ст.». Доповідачка говорила так мляво, довго і тихо, незважаючи на оклики «Голосніше!», що врешті присутні покинули залю і взялися споживати «дари Божі», попиваючи винце.

Але нас, що мали привілей сидіти близько президії, все ж таки зацікавила ця доповідь, коли пані Барановська заговорила про Гердера, та про його вислови, що «Україна — це варварський, нецивілізований край». Нам же відразу пригадався вислів Євгена Маланюка, який, саме за Гердером, назвав Україну «Новою Гелладою!» Тож ми тільки чекали «дискусії», щоб узяти слово і подати не тільки його протилежні вислови, але й інші. А саме: Павла Алепського, який побував в Україні з Патріярхом Макарієм у рр. 1654 і 1658, чиї записи з цих подорожей вийшли англійською мовою у 1829-31 рр. як свідчить «Українська Енциклопедія» (ст. 36-37, том 1). У цих записах автор дивується, що в Україні люди письменні, бо «навіть жінки читають молитви з книжечок».

Тут мені дуже допоміг президент Асоціації Бернар Епіфанік, який знає російську мову (він же «югослав»!) і читав мою книжку «Непереможний лев», дивуючись, що «майже все розуміє». Тож він при словах про «варварство України» зразу ж кинув репліку доповідачці: «Уважайте, бо в залі є Україна, яка Вам це заперечить!». Він також накінець показав дві книжки наших членів: сенатора Жака Габера про першого француза в Америці «Веразане — Коли Нью-Йорк звався Ангуглаємом», та мою, зазначивши, що «вона написана українською мовою». Так несподівано я стала «героїнею дня» та ще й дістала запрошення на каву до «першої дами Асоціації» Розелєн Дучет-Лінгарт, щоб поговорити про... Україну!

■

Наталка ПРУДКА

ПОЛІТИЧНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Нові технології для поліграфії

(УЦІС) На Шосткінському виробничому об'єднанні «Свема» за участю науково-виробничого товариства «Поліграфічні плівки та послуги» налагоджено виробництво чорних поліграфічних фарб. Тепер за рахунок потужностей «Свеми» та львівського заводу «Лакофарб» повністю покрито потреби в цій продукції газетних і книжкових видавничих підприємств України для високого та офсетного друку.

Нині «Свема» виробляє 9 найменувань продукції, загальний обсяг якої в 1 півріччі становив 216 млрд. крб., — повідомив директор об'єднання Юрій Бурєєв. Одна з основних проблем поліграфії — заміна металевих друківаних форм полімерними. За рахунок власних коштів на підприємстві опановано виробництво фототехнічних плівок та інших матеріалів, поліграфічних ляків, розчинників, фотополімерних пластин «гідрофот», гостру нестачу яких відчуває поліграфія. Однак враховуючи, що значно зросла вартість северодонецької сировини для цього виробництва, «Свема» має намір розпочати робити пластини «рельєф» з німецької сировини, які будуть використовуватися замість пластин «гідрофот».

Поліграфія України має намір перейти на технологію офсетного друку, для чого Україні необхідно щороку імпортувати 490 тонн формних світлочутливих пластин на алюмінієвій і сталійній основі. «Свема» має намір розпочати виробництво спільно з німецькими фірмами «Дюпон» і «Валґрен» виробництво офсетних пластин на алюмінієвій основі. З цього приводу відбулися переговори про налагодження спільного виробництва фототехнічних плівок, а в майбутньому — офсетних пластин на алюмінієвій основі, виробництво яких заплановано також на Запорізькому алюмінієвому заводі.

Жидачівський целюльозно-картонний комбінат завершив підготовку документів з метою одержання кредиту для закупівлі обладнання з виробництва термомеханічної паперової маси, — повідомив директор комбінату Михайло Титикало. Жидачівський комбінат підписав контракт з канадською фірмою «Кварнер-Гаймак» на суму понад 14 млн. ам. доларів. Нині завершується робота щодо остаточного рішення валютно-кредитної ради Кабінету Міністрів з цього питання. В листопаді цього року обладнання буде змонтовано, що дозволить виробляти на комбінаті 40 тисяч тонн газетного паперу на рік. Нині Жидачівський комбінат виробляє 25 тис. тонн паперу, вартість якого значно нижча від російського — 111 млн. крб. за тонну.

Міністерство преси та інформації має намір спорудити завод, який вироблятиме білену целюльозу з соломи. Потужність заводу передбачено в обсязі 35 тис. тонн паперу на рік. Україна імпортує папір в основному з Росії, річні потреби якого нині становлять понад 80 тис. тонн. Після

2000 року ця цифра значно зросте. Виробляють папір в Україні 2 підприємства: Жидачівський целюльозно-паперовий комбінат, потенціал якого 40 тис. тонн, і Дніпропетровська паперова фабрика, яка після реконструкції зможе виробляти 35 тис. тонн офсетного паперу на рік.

Київська міська влада обмежила споживання газу

Київська державна адміністрація обмежила міри споживання газу для 23 потужних підприємств міста, серед яких: авіаційний завод, акціонерні товариства «Квазар» і «Большевик», «Електронмаш», а також представники військово-промислового комплексу: «Квант», «Арсенал», завод «Ленінська кузня» та інші. Таке рішення Київської державної адміністрації викликане тим, що в магістральних трубопроводах зараз аварійно низький тиск. В той же час населення не зазнає обмеження в споживанні газу.

За словами Віктора Кальника, заступника міністра економіки, з 1 жовтня 1996 року буде різко збільшена норма споживання газу для опалення приватних будинків. Це буде зроблено для того, щоб заохотити громадян України встановлювати газові лічильники у своїх будинках. Нині діють занижені норми споживання газу, і тому людям не вигідно встановлювати газові лічильники, — вважає Віктор Кальник. В Україні налічується 600 тисяч приватних будинків. Загалом житлово-комунальний комплекс України споживає майже 75 млн. тонн умовного палива. За даними Міністерства статистики, в 1995 році загальний обсяг споживання різних видів пального становив 238 млн. тонн.

Новий порядок для увезення авт в Україну

З 15 серпня 1996 року розпочав діяти новий порядок увезення авт з-за меж України. Віднині підприємства України мають право ввозити в Україну для власних потреб на деякий час не більше одного авто один раз на три роки, а для громадян цей термін становить один рік. Ця постанова Кабінету Міністрів розповсюджується також на представництва закордонних фірм.

Власники авт, які написали зобов'язання про тимчасове ввезення їх із-за кордону, зобов'язані протягом 2 місяців перереєструвати ввезені авт в Державній автомобільній інспекції МВС.

Дія тієї постанови не розповсюджується на дипломатичні представництва, та на їхній персонал.

Поверховий комплекс для бюр в Києві

В центрі Києва буде споруджено десятиповерховий канцелярійний комплекс, загальна площа якого становитиме 10 тисяч квадратних метрів. Вартість цього проєкту — 20 млн. доларів. Договір про спорудження комплексу підписаний Київською державною адміністрацією з американсько-канадською інвестиційною компанією. Зокрема підписано договір про оренду території на 49 років. Крім того, умови договору гарантують компанії право придбання землі в разі зміни закону про приватизацію в Україні.

Термін спорудження цього комплексу — не більше 2,5 років. Комплекс також матиме підземний гараж, ресторан, крамниці.

Електроенергетика готується до зими

До 20 серпня 1996 року галузеві міністерства України мали підготувати перелік підприємств, які можна від'єднувати від електромережі в разі несплати за спожиту електроенергію, — таке рішення було ухвалено на колегії Міністерства енергетики. Нині криза в електроенергетичному комплексі досягла свого апогею. Кредиторська заборгованість галузі становить 329 трлн. крб. В той же час енергогенеруючі компанії повинні готуватися до осінньо-зимового максимуму навантажень, для чого необхідно зробити 5,5 млн. тонн запасів вугілля, графік доставки якого на електростанції не виконується. Щоб зробити запаси мазуту та газу, також необхідні кошти.

Рішенням колегії віднині керівники енергокомпаній зобов'язані щомісячно забезпечувати стовідсотковий збір коштів за відпущену електроенергію, забезпечивши при цьому не менше 40% розрахунків через банківські рахунки підприємств. Таким чином уряд намагається відновити товарно-грошові відносини, майже наполовину заборонивши бартер.

Державний комітет геології готує тенден на розробку золота

Державний комітет з геології та використання надр розробляє тендерну документацію, щоб найближчим часом оголосити міжнародній тендер на розробку українських родовищ золота. Україна має намір через 7-8 років щороку видобувати майже 15 тонн золота, а згодом — 25 тонн. На реалізацію програми необхідно 800 млн. доларів, у тому числі 200 млн. на першому етапі.

Нині українські геологи ведуть розвідку на 12 родовищах золотих руд. Прогнозований запас відкритих родовищ — до 50 тонн золота, видобуток якого необхідно здійснювати шахтним способом.

Програму енергозбереження розроблено

Під егідою Державного комітету України з енергозбереження завершено розробку проєкту Програми енергозбереження, яка нині знаходиться на узгодженні в Кабінеті міністрів. Минулого року загальний обсяг споживання енергоносіїв в Україні становив майже 300 млн. тонн умовного пального, з яких п'яту частину використано для потреб житлово-комунального сектору. Згідно Програми, до 2000 року українська промисловість повинна зберегти 36 млн. тонн умовного пального, а до 2005 року — 69 млн. тонн.

Основою Програми стала розроблена консорціумом європейських компаній глобальна стратегія енергозбереження для України, фінансування якої здійснювала б Комісія Європейського Союзу в обсязі одного мільйона ЕКЮ. Західні експерти оцінюють обсяг інвестицій на 60 млрд. доларів. Українські експерти до ухвалення Програми енергозбереження не оприлюднюють необхідні обсяги її фінансування.

Державний Комітет з енергозбереження працює над створенням «Енергозберігаючої інвестиційно-сервісної компанії», засновниками якої виступає Європейський банк реконструкції та розвитку, а також низка українських підприємств. Основна мета майбутньої компанії — залучення кредитів з метою запровадження енергозберігаючих технологій на підприємствах України.

Ділові новини

Кабінет Міністрів України ухвалив чергову Постанову, згідно якої внесено зміни до ставок увізного мита, зокрема, на транспортні засоби. Віднині авто, що здатне перевозити не менше 10 пасажирів з об'ємом двигуна понад 5 літрів, оподатковується митом у розмірі 1,95 доляра за один кубічний сантиметр.

До 15 серпня 1996 року уряд мав намір завершити формування державного резерву зерна, обсяг якого повинен становити 5,5 млн. тонн. Національний банк України спільно з Міністерством фінансів повинен відкрити для сільських виробників спеціальний рахунок «Урожай-97», на який буде зараховано 30% виручки від реалізації зерна державі.

Видобувні підприємства звільнені від рентних оплат

Президент України своїм Указом звільнив видобувні підприємства від рентної плати за додатково видобуті нафту і газ з родовищ, які визнані урядом як родовища з виснаженими запасами. Видобувні підприємства також звільнено на 10 років від вплати відрахувань за геологорозвідувальні роботи від дня одержання ліцензії на експлуатацію таких родовищ.

Таке рішення Президент ухвалив для того, щоб заохотити інвесторів до розробки родовищ, які вважалися неперспективними. В Україні використовують технології, які дозволяють видобувати лише 35% запасів нафти, решта 65% залишається в землі. Тому найбільш актуальним завданням для українських нафтогазовиків є залучення нових технологій, які спроможні збільшити відсоток видобутку нафти і газу. Отриманий надлишок нафти інвестори зможуть продавати в Україні за світовими цінами — 106 доларів за тонну.

Нині в Україні відкрито понад 300 родовищ, з яких 288 експлуатуються. Розвідані запаси становлять 1,4 млрд. тонн умовного палива. Ще не розвідані ресурси становлять майже 5 млрд. тонн умовного палива.

Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, яка передбачає організації автоматизованої системи видачі паспортів населенню України за єдиною технологією. Єдина державна автоматизована система є складовою частиною Державного реєстру населення України, створенням якої керує Національне агентство з питань інформатизації при Президентові України.

Таким чином, до кінця 1999 року необхідно буде видати громадянам України понад 40 млн. паспортів. Для автоматизації цього процесу на Електронмаші розроблено комплекс автоматизованих місць. Для реалізації даного проєкту необхідно 60 млн. доларів. ■

М. КАПУСТИНСЬКА

КАТЕРИНА ЗАРИЦЬКА У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ (1986–1996)

Цього року, 29 серпня, сповняється десять років з часу відходу від нас жінки-борця, яка повністю посвятила себе національній ідеї, і в боротьбі за неї в рядах ОУН-УПА разом з плеядою сучасників-героїв віддала своє життя.

Народилася Катерина Зарицька 14 серпня 1914 року в інтелігентній і національно свідомій родині. Дід її був священиком, батько, Мирон Зарицький, відомий математик. Початкову школу закінчила в Тернополі, а в серпні 1920 року, коли батьки переїхали до Львова, Катруся вчилася в гімназії сестер Василянок, а також у Музичному інституті ім. Лисенка, вивчаючи гру на фортепіано. Була вона дитиною тендітною, вразливою, зате дуже товариською. Вже в ранній своїй молодості включилася в молодечу організацію Пласт, де проявила себе досить активною, виконуючи обов'язки курінної. У 1932 році закінчила з відзначенням гімназію і вступила у Львівську політехніку.

Щоб висвітлити чіткіше дальший життєвий шлях Катерини Зарицької, треба врахувати час та обставини, в яких вона виростала і формувала свій світогляд. Належала вона до покоління Степана Бандери, Ярослава

Стецька, до покоління, яке після Першої світової війни виховувалося на традиціях і міті визвольних змагань українського народу — Українських Січових Стрільців і Української Галицької Армії. Ця молодь, як писав у своїх споминах Микола Климишин, бачила радісні дні волі, в 1917-1919 роках була учасником величавих маніфестацій під блакитно-жовтими прапорами, що проходили вулицями міст України, співаючи пісень волі. Все це робило на них надзвичайно сильне враження та вплинуло на формування характеру і національного світогляду. Їхні гімназійні друзі, старші на п'ять-шість років, були в той час уже старшинами і підстаршинами українських армій, а то й високими урядниками Української держави. Покоління Катерини Зарицької різбило свій світогляд у Пласті, часто відбуваючи теренові вправи, прогульки, а в час Зелених Свят ця молодь творила величаві походи на цвинтарі, щоб віддати шану полеглим воїнам у боротьбі за волю України.

У тридцятих роках, коли ОУН стала найактивнішою українською політичною силою на Західніх Землях України, ця молодь ставала в її ряди, де панував патріотичний дух, росло завзяття, міць і посвята для ідеї визвольної боротьби — не вагаючись віддати за неї своє життя.

Це вони, сповнені оптимізмом у краще завтра свого народу, співали патріотичних пісень:

Ой не тішся, ляше, що до Збруча ваше,
Ще живе стрілецька слава.
Вернуться ще тії Стрільці Січовії,
Задрожить Москва й Варшава!

І були впевнені в тому, що їхнє покоління продовжуватиме боротьбу Січових Стрільців.

Праця в підпіллі, попри всі труднощі та небезпеки, була стимулюючою, і поривала до наполегливої праці над собою. Багато з них здобували вищу освіту в університетах та інших навчальних закладах. Катерина Зарицька також закінчила успішно музичні й політехнічні студії.

Те покоління повністю себе оправдало в підпільній боротьбі між двома світовими війнами. Доказом цього став Варшавський процес Степана Бандери у 1935 році, а за ним і Львівський 1936 року, де члени ОУН чітко утвердили перед ворогом, перед світом і українським народом головні завдання і мету, що їх накреслила ОУН. «Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за Неї» — було їхнє motto.

Саме в тих процесах, у яких головними підсудними були Степан Бандера, Ярослав Стецько, також на лаві підсудних сиділи кільканадцять інших активних членів ОУН, а між ними 21-літня студентка Катерина Зарицька. Польський суд засудив її на вісім років ув'язнення за приналежність до ОУН. Покарання відбувала в Станиславівській в'язниці.

У цій тюрмі перебував у той час і Михайло Сорока, провідний член ОУН, звинувачений на процесі Перацького. Катруся знала його ще до

ув'язнення. Напередодні Другої світової війни, внаслідок амністії, обоє були звільнені, а восени 1940 року одружилися і замешкали у Львові в домі батьків Катрусі.

Та недовго тривало подружнє щастя, недовго втішалася молода пара сподіваною волею. Після приходу большевиків у Західну Україну НКВД знайшло в тюремних архівах списки українських патріотів, і тоді почалися масові арешти, переслідування.

В той саме час за приналежність до ОУН ув'язнено Катерину Зарицьку та Михайла Сороку. В 1952 році, в час перебування на засланні, Михайла Сороку звинуватили за керівництво табірними підпільними організаціями і присудили 25 років каторги. Відтоді Катерина Зарицька вже більше не бачила свого чоловіка.

Тюремні слідства, знущання і наруги виснажували Катрусю докраю. Важко було зі своєю долею, долею чоловіка. А ще в той час у в'язниці народився її син Богдан. З немовлям перебувала вона у в'язниці вісім місяців. Врешті, згідно з тюремним законом, мусіла розлучитися з дитиною і віддати Богдана на виховання своїй матері.

З вибухом німецько-большевицької війни енкаведисти в лютості безжально мучили й розстрілювали в'язнів у камерах Бригідської тюрми. Такої ж трагічної розправи очікували кожної хвилини жінки-в'язні. Катерині вдалося заховатися за бочку, що стояла біля стіни. Кожен в'язень інстинктивно шукав якогось сховку перед очікуваною смертю. В ту хвилину на Бригідки впала бомба. В метушні Катерині пощастило вийти живою на волю.

Тоді зродилися надії на зустріч з сином, батьками, міцніло почуття обов'язку перед Україною. І це останнє взяло гору. В час німецької окупації Катерина Зарицька знову пішла у вир підпільної праці. Німецькому окупантові це не було в догоду. Він почав розправлятися з членами підпільного українського руху ще жорстокіше. Почалися арешти й розстріли провідних членів ОУН. Розстріляно тоді Олену Телігу. Треба було боротися перед німецьким терором, а також проти большевицьких партизанів на українських землях.

Настала потреба збройної боротьби. Постаła Українська Повстанська Армія. В 1943 році Катерина Зарицька стає її активним членом, виконуючи різні завдання: у львівському Обласному Проводі як зв'язкова Центрального проводу ОУН, співпрацює в журналі «Ідея і Чин», а коли почав організовуватися Український Червоний Хрест (УЧХ) при УПА, цю важливу ділянку передано жіночій мережі ОУН, і Катерину Зарицьку призначено керівником підпільного Українського Червоного Хреста.

Про працю її в УЧХ згадує у своїх споминах Ірина С. Козак:

«...Організуючи УЧХ, Катерина Зарицька створила Крайовий провід цієї організації, потім поділений на області, округи, райони, аж донизу. Структура УЧХ була побудована за територіальним принципом, так, що на кожному щаблі кожна провідниця УЧХ була одночасно провідни-

цею жіночої сітки ОУН, входила в склад даного Проводу ... УЧХ, організований Катрусею, складався з різних відділів, на чолі яких стояли фахові особи, — лікар, аптекар....

Я почала співпрацювати з Катрусею в 1943 році, тоді, коли почали організовувати підпільний УЧХ. Сконтактувала мене з нею Анка, дружина шефа СБ. Вона діяла в системі жіночої сітки УЧХ, сконтактувалася зі мною, пов'язавши з Катрусею Зарицькою. Я до того часу працювала в Юнацтві, у Крайовому проводі, отже, то була для мене перша зустріч з активом ОУН...

Німецьку окупацію пережила Катруся у Львові. Не знаю, де пережила Катруся відхід німців зі Львова, в той час я була в Карпатах... Коли після приходу большевиків я повернулася до Львова, виявилось, що на пунктах, призначених для зв'язку, не можна було увійти в контакт з Катрусею. Тоді я пішла до її батька, щоб довідатися, що з нею діється. Цікаво, що діти, які виростили тоді, були вже від малого виховані в конспірації, і Богдан, який у той час мав десь 5 років, а може й менше, вже був настільки конспіративно вихований, що коли відчинив двері і побачив мене, взагалі не хотів відповідати, бо довго мене не пізнавав, і казав, що мами взагалі немає. Щойно тоді, коли мене впізнав, сказав: „Я зараз закличу бабуню“. Так я довідалася від Катрусиної мами, що з Катрусею неможливо сконтактуватися, що вона хвора. Виявилось, що Катрусю зловили большевики на мертвому пункті в час облави. Вони тоді не знали, кого зловили, але били всіх, у тому числі й Катрусю. А побили її так, що вона лежала в сільській хаті, де був адміністративний пункт, і була непритомна. Коли залишили її саму в кімнаті, вона опритомніла, побачила відчинене вікно, пересунулася крізь вікно й покотилася в город. Недалеко було поле, а там місцеві селяни знайшли її, сховали під снопи, а пізніше перевезли до іншого села. Катруся кілька місяців була важко хвора. Вона мала настільки поранені, побиті ноги, що їй поробилися чиряки на ногах, які тоді в наших умовах було важко вилікувати. В той час вона могла тільки керувати роботою, ділитися своїми поглядами, давати певні доручення, інструкції, але перевіряти становище в терені не могла. Як тільки Катруся змогла вже вільно рухатися, вона почала об'їжджати терен.

...Катруся була весела, безпосередня, з великим почуттям гумору і фантазій. У співпраці була приємна, прислуховувалася до думок інших, радилася, як розв'язувати проблеми, не накидаючи своєї волі, а найважливіше — завжди була повна оптимізму та життєрадості.

Часом тільки була нетерпелива, бо на нерви діяли понури люди, які все бачили трагічно...

Беручи до уваги все те, що сказала я про Катрусю, можна дійти висновку, що це її натура і шляхетний характер дозволили їй пережити 25 років у большевицьких тюрмах...»

Праця в УЧХ та взагалі в підпіллі не припиняється. Катерина Зарицька як зв'язкова Головного Командира УПА генерала Романа Шухевича-Чупринки часто наражувала себе на небезпеку, вороги постійно шукали за нею.

В час однієї подорожі на організаційний зв'язок з чужими документами потрапила Катерина знову в руки ворога. Прибувши на зв'язок, увійшла в хату, за нею з'явився якийсь молодик і впізнав її. Вийшла спокійно, прямуючи дорогою в сторону лісу. Вслід за нею посунули стрибки, міліція, енкаведисти. Йшла зосереджено, обдумуючи ситуацію. Зустріла по дорозі гімназійну товаришку, стала розмовляти. А облавники все ближче. Раптом вона крикнула «втікай!», і сама почала бігти. Навздогін посипалися постріли. Відстрілювалася і, поранена в ноги, впала.

Привезли в НКВД. В час списування протоколу розкусила заховану ампулу ціянкалію. Та її врятовано.

Опритомнівши, побачила себе закривавлену, а ворожа медсестра змивала ятріючі рани по цілому тілі. Усвідомила врешті, що ще живе.

А далі — 5 років самотності темної камери на Лонцького, нічні допити, нелюдські муки, непритомність від безсоння і болю. Приводили до пам'яті, щоб знову продовжувати знущання. Били безжально, по п'ятах. Зникла орієнтація в часі. На змордованому тілі звисав обідраний одяг.

Недалеко від в'язниці, на сусідній вулиці — рідний дім, дитина, батьки, які отримали вістку, що донька загинула...

Аж якось через роки прийшла людина з мініатюрною фотографією Катрусі та шепнула: «Живе...»

Катерину Зарицьку засудили на 25 років ув'язнення. Спочатку перебувала вона у Верхнь-Уральській тюрмі, а згодом її перевезли у Владимирську.

На побачення, яке було дозволене аж у 1958 році, приїжджав до мами вже дорослий син. В'язням було теж дозволено одержувати посилки, писати два рази в місяць і відбувати по в'язничному подвір'ї одногодинний прохід. Тоді писала Катруся до свого батька, описуючи з гумором в'язничні будні.

Про Катрусю Зарицьку в час її перебування в московських в'язницях цікаво описує у своїх спогадах співв'язень, колишня санітарка УЧХ, Ганна Мартинюк:

«...Мене перевели до великої кімнати, де було 13 ліжок, а я чотирнадцята. Коли зачинилися двері, жінки обступили мене й почали питати, хто я, звідки, за що сиджу, коли арештована і т. д.

Я почала відповідати по-українському. Тоді посипалися питання українською мовою. Я побачила, що я між своїми. Це мене зворушило, і я несподівано розплакалася, особливо тому, що дуже переживала розлуку з сином. Тоді до мене підійшла старша жінка, взяла мене за стан, підвела до ліжка, посадила і сіла біля мене.

„Успокойся дівчино! Ти мусіла пережити велике горе!“

Я схилила голову на її груди і дала волю сльозам. Після того мені стало легше на серці, бо я відчула, що знайшла друзів.

Ця жінка називалася Катерина Зарицька. Пізніше я довідалася, що перед арештом вона була керівником нашого підпільного Українського Червоного Хреста. В нашій келії були ще Галина Дидик, Дарка Гусяк, бойкиня Оля та інші, прізвищ яких не пам'ятаю. Всі жили як одна родина...

Катерина Зарицька втішалася між усіма великим авторитетом. Вона до всіх ставилася по-дружньому, вміла розрадити, порадити, потішити, коли хтось був у біді. Пізніше вона мені не раз оповідала про своє тяжке життя, про свого чоловіка, про сина, який народився в тюрмі. Вийшовши з тюрми, вона далі працювала в підпіллі. Оповідала також про різні пригоди в підпіллі. Не раз смерть зазірала її у вічі... Показувала мені фото свого сина Богдана. Був подібний до мами. В той час вона мала ще гарні коси, але вже сиві... Розповідаючи про себе, я слухала її, і відразу ставало мені легше. Бо як рівняти моє горе з тим, що вона пережила? Оповідала також про себе Галина Дидик, яка також була керівником УЧХ в Тернопільській області, а після арешту Катерини Зарицької стала керівником усього УЧХ, ... в підпіллі виконувала й інші завдання. Вона, як і Катерина Зарицька, була засуджена на 25 років».

Про жакливі умови в'язнів у Верхньо-Уральській і Владимирській тюрмах є багато спогадів тих, кому пощастило вийти на волю. Заговорили про них і в'язні-чужинці. «Світ не має поняття, — писав один з них, — що в цій жакливій тюрмі відбувають 25 років покарання дві українки — Зарицька і Дидик. Вони могли б вийти на волю скоріше, якщо б відреклися своїх ідеалів чи зрадили друзів. Але цього вони не зробили й рішили відсиджувати кару до кінця...»

У своїх споминах А. Радигін, який перебував у Владимирській тюрмі, ось як згадує про Катерину Зарицьку:

«... Кілька днів після мого звільнення я сидів у численному дружньому товаристві за столом з усіма достатками, від яких я давно відвик ... У теплій привітній атмосфері, серед квітів і жіночих усміхів, раптом пролунав телефонічний дзвінок. Короткий діалог, кілька малозрозумілих фраз, до яких уже звикли в цьому домі, а про зміст яких не належало допитуватися...

Мій друг заметушився по кімнаті, висмикуючи з ваз квіти, збираючи букет. Я звів брови, як знак запиту. „Та так собі, треба зустріти і відпровадити одну пані“, — відповів він майже недбало».

І він зустрів, і відпроваджував. А я не знав про це. Він зустрів на одній залізничній станції і відпроваджував на іншу станцію в Москві Зарицьку — Катерину Зарицьку, жінку-легенду, багатолітнього в'язня Владимирської тюрми...

«У в'язниці її примушували працювати в пральні і виводили на роботу дещо раніше, ніж нашу столярську бригаду. І ось коли, підштовхувані сторожею, ми виходили на асфальтове подвір'я перед третім в'язничним корпусом, всі, як на команду, підносили очі на вікно пральні. Там уже стояла вона — напівсива висока жінка, стояла не усміхаючись і вітала нас. І тоді всі українці й литовці, жида й росіяни, молдавани й вірмени — віддавали їй почесь. Одні здимали шапки, інші ж салютували по-воляцьки, під дашок... І всі мовчали. Конвоїри кожного разу бачили цей безмовний ритуал, але мовчали. Адже ніхто не нарушав спокою.

Я був у Володимірі шість років (з десяти призначених). Три роки виходив на працю з тих дверей, і протягом трьох років, кожного ранку, у весняному сяєві, і в мрячних зимових сутінках, у вузькому вікні, як образ незламної, стояла жінка, зустрічаючи і проводжаючи нас.

А я не зустрів і не проводжав її... І не швидко прощу це своєму другові...»

Відбула Катерина Зарицька довголітній присуд і не зрадила друзів, не зреклася своїх ідеалів. Таким нескореним борцем був і її чоловік інж. Михайло Сорока, який помер рік перед відбуттям присуду в Мордовському концтаборі. Ворог мстився і по смерті, не дозволяючи дружині перевезти тіло чоловіка в рідну Україну.

Після смерті чоловіка Катерина Зарицька відбула ще один рік важкого 25-літнього присуду. Але, як писала в листах до знайомих: «духом не падаю, носа не вішаю ... побачимо, що далі буде...»

Після звільнення в 1972 році повернулася до Львова, де жили її рідні: мама, син з дружиною Любою та донями — Соломійкою та Устею.

Минув місяць, ще не встигло розтеплитися серце, як увійшли в дім люди ніби з міліції, а насправді з КГБ, і наказали до 24 годин покинути Львів. Дозволялося жити тільки в східних областях України. Подалася у Волочиськ Хмельницької області (у Підволочиську була родина, чоловік походив з Підволочиського району, село Гнилиця). І так з квартири на квартиру від осені до весни. А ще був нагляд на три місяці, а ще кожен приїзд до Львова супроводжувався появою «чорного ворона» біля будинку, везли в міліцію і до 24 годин наказували вибратися з міста.

Навесні 1973 року купила хатину. «Я маю вже власну хату. Правда, що хатка на курячій ніжці, купували, що було під рукою, аби мати дах над головою, аби постійно не шукати нової квартири...»

Після виснажливих ремонтів дах уже не протікав, хатина стала затишною і привітною, городчик, «як хустинка до носа», тишив урожаєм і різнобарв'ям квітів. Через півтора року Катерина Зарицька розділила своє житло зі своєю подругою часів підпілля Одаркою Гусяк, що повернулася з мордовського табору.

В гостинній хаті у Волочиську завжди булолюдно. Приїжджали на відпочинок рідні по крові і духу. Набирався здоров'я і сили Іван Світличний, адвокат зі Смоленська Борис Меншагін, що відбув 25 років Володимірської тюрми, приїжджала Галина Дидик, якій після 25-річного ув'язнення дозволено було поселитися в Христинівці на Черкащині. Постійне піклування про нових каторжників, пересилання ліків, харчових бандеролей, літератури заповнювало життя милої, привітної Катерини Зарицької.

Любила подорожувати, була захоплена Києвом, поклонилася могили Шевченка. І... ще раз прибула в Мордовію, щоб пригорнутися до невеличкого піщаного горбика зі стовпчиком і табличкою з числом К-17,

де закопали табірними лопатами її чоловіка Михайла Сороку. Помолилася і попрощалася...

В час, коли Катерина відвідувала родину, померла її 92-літня мати. Сталося це 30 липня 1986 року. Поховано її на Личаківському цвинтарі у Львові.

Через місяць після смерті матері перестало битися струджене хворе серце Катерини Зарицької. Важкі переживання зламали її фізично. Але залишилася вона сильною і незламною духом до кінця свого життя.

Який жаль, що не дочекалася Катерина Зарицька радісного дня волі — самостійної України, для якої жила, за яку боролася і віддала своє життя.

На цьому ж Личаківському цвинтарі серед численних пам'ятників, гробівців, недалеко від могили Івана Франка бачимо могилу, вкриту живими квітами, в якій лежать тлінні останки перепохороненого недавно Михайла Сороки і Катерини Зарицької.

У десяту річницю смерті схилимо голови в пошану цій героїчній постаті, жінці-патріотці, життя і боротьба якої будуть прикладом для майбутніх поколінь. Вона боролася за волю свого народу, за вільну й незалежну Україну й увійшла у Пантеон Слави її героїв.

Використані джерела: «Літопис УПА», т. 23. Торонто; М. Климишин. «У поході до волі»; Алена Пашко. «Катерина Зарицька в житті й боротьбі»; К. Зарицька — Відродження на чужині — ОУЖ. Велика Британія. ■

Євген СВЕРСТЮК

СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ СТЕПАНА МАМЧУРА

(1926–9.V.1978). Серед людей, з якими збігалися і розходилися наші стежки, найбільше залишаються в пам'яті ті, що світилися і випромінювали. Таким засвітився мені весною 1978 року *Степан Мамчур*.

Табірний режим того пам'ятного року закручувався. Несподіваний виклик «з речами», воронок, варта, пси, довга ніч у воронку і, нарешті, здогад: мене перекинули з Кучинського табору 36 у Всехсвятський 35. У зону 35 впустили мене під вечір. Посеред засніженого пустельного майдану — купа чорних бушлатів. Гуртами стояли зеки після вечірньої перевірки і шугав голодний, в'їдливий вітер. Обступили дружно, розпитували стримано. Виявилось, вчора звідси забрали Івана Світличного, Семена Глузмана, Валерія Марченка та Ігоря Калинця. Ясно, їх чотирьох перекинули в зону 36, а мене сюди — щоб не зустрілись. Для табору 35 то були не просто чотири зека. Але раптове вихоплення на етап — то стиль життя таборів.

Але мене вразив незвичний режим зони. Я запитав:

— Що, у вас збирається стільки народу, вільно собі розмовляють — і ніхто не розганяє?

— Так, у нас це звично.

Звично то звично, але треба знайти ту людину, яку можна про все розпитати, хто є хто у тих гуртах, що тут і як заведено? Від самого початку я зупинився на обличчі мовчазного худорлявого чоловіка, який уважно дивився і приязно посміхнувся. «Інтелігентний сільський псаломник», — подумалося мені. Він зябло щулився. Старезна руда барашкова шапка на ньому була явно ще з дому (на 36 зоні можна було носити тільки казенні), й обличчя було наче давно знайоме.

— То ви з Сільця на Горохівщині? Тоді я ваш сусід, я з Локач — ближче до Сокаля...

Але виявилось, що він був не просто моїм земляком — він був саме тієї «совістю зони», через яку Іван Світличний порадив би мені знайомитись з новою зоною. 35 табір мав свою традицію затяжної, таємної і явної війни з владою. Війну вели, звичайно, молодші в'язні, дисиденти, а окремі старші були ніби прикриттям: вони роздобували інформацію (наприклад, про обстеження, черговий обшук, про те, на кого зараз спрямований посилений інтерес начальства), переховували папери (старих менше обшукували), підживлювали (їх менше карали) «позбавленням ларька».

За кілька днів я відчув, що і для українців, і для жидів, і для вірменів, і для литовців — для всіх пан Мамчур — це ім'я особливо шановане.

В зоні було ще з десяток людей з українського, литовського та естонського націоналістичного підпілля. То були, як правило, люди чесні, а роки підпільної боротьби за національну ідею поклали відбиток на все їхнє життя.

Проте ж в кожного були свої слабості: той зовсім замкнутий, той багато говорив, маючи свою нав'язливу тему...

Виявилось, що пан Мамчур не сміє мати слабостей. Він чаю майже не п'є, про себе не говорить, інших не осуджує, з адміністрацією не контактує і ні з ким не конфліктує. Він уважливий до кожного, делікатний з усіма і хоче всім чимось допомогти. Зовні не видно, але відчуваєш, що він глибоко релігійний — релігія любови до ближнього пронизує всю його поведінку. Для себе йому нічого не треба.

В таборі гуртуються земляцтва й оцінка особи великою мірою залежить від того, як вона тримає честь своєї громади, як несе ім'я своєї нації. П. Мамчур був тим праведником, на якому стоїть добре ім'я українців, то було поза сумнівами. Він дуже переживав за слабкості окремих наших земляків, але висловити про це міг тільки прикладом власної поведінки.

Про своє минуле він говорив мало — за старою конспіративною звичкою говорити тільки те, що необхідно для справи. Я дізнався, що він з тієї групи підпільників з ОУН, які роздобули паспорти і вписувалися в легальне життя на інших теренах під іншими прізвищами. Він з сім'єю оселився в Ірпені під Києвом. Там залишилась його дружина, здається, з дочкою і сином. Потім його знайшли — за тим же паспортом — і

забрали... на двадцять п'ять років. З якоюсь тихою радістю він говорив про свою сім'ю, наче натякаючи, щоб я не забув на випадок чого. Він відсидів уже 19, залишилось уже майже зовсім нічого... Мені теж залишалося 6, тільки 5 з них — десь на засланні у Східному Сибірі.

Треба сказати, що про майбутнє ми не снили. Досвід давав нам усі підстави думати, що майбутнє буде переходом з однієї зони до іншої — з більш чи менш суворим режимом. Отже все життя було в тому, щоб гідно прожити день, стоїчно дивлячись у вічі долі.

Коли ми після роботи прогулювались, він швидко втомлювався, тихо говорив про важкий біль голови і йшов до бараку, щоб прилягти.

Тоді я зрозумів, чому його перестали виганяти на роботу і наче зовсім не брали до уваги: за медичними правилами, він уже чоловік списаний. З таким кров'яним тиском люди лежать у лікарні...

Боже, як цей делікатний чоловік умів триматися до останку! Як він збирав свіжі паростки зелені, щоб когось пригостити салатом...

Пригадую день останній. Після нічної зміни до їдальні ходили вже не строєм, а вільно, і не зранку, а десь біля одинадцятої.

Трапилось так, що тоді ми пішли з ним удвох. Величезна їдальня була зовсім порожньою. Ми перехрестились, показали коротеньку молитву і сіли. Ми принесли на свій столик по мисці кислуватої ріденької пшоняної зупи. Вона не йшла в горло. Потім узяли з собою по кусочку хліба і пішли до бараку. Я вийшов на сонце з книжкою. Незабаром прибігає до мене молодий молдаванин Гімпу: з паном Мамчуром погано! Я пішов з ним до бараку, але на цей раз на дверях стояв жорсткий прапорщик, прозваний «хазяїн страна», і не пустив мене: «Ваша дверь на втором этаже, сюда нельзя!» На ліжку пан Мамчур лежав без пам'яті, біля нього калюжка від тієї ж зупи, руки обвислі до долу.

Потім Гімпу розповідав, що все почалося з нудоти. Пан Мамчур почав за собою прибирати. Потім кинувся до бушлату, витяг звідти зошит і непомітно для прапорщика передав йому разом з бушлатом. Потім упав на підлогу. Його поклали на носилки і віднесли до лікарні.

Стривожені, ми весь час заглядали крізь квартирку в умивальнику за рухом по той бік огорожі в лікарняній зоні. Була якась метушня.

Ми дізнались, що він помер, не приходячи до пам'яті.

Увечері великою громадою різних земляців зібрались за баракком, щоб не було видно з вишки, і провели громадянську панахиду. Всі були глибоко вражені смертю людини, яка передала кожному частку свого високого ідеалізму, своєї доброти і делікатности. Всі були одностайними і об'єднаними великою втратою. Степан Мамчур був своєю дорогою людиною. Пізніше ми зібралися у приміщенні у вужчому, більш вибраному колі. Працівники кухні пішли на порушення режиму і відчинили двері за годину до вечері. Тут зібралися представники від усіх земляцтв і говорили останнє слово на уявному похороні глибоко шанованого Мамчура, тіло якого було за зоною.

Я багато дав би, щоб ті розмови були підслухані і записані. Але було не до записування. Досить сказати, що черговий наряд прапорщиків прийшов до їдальні услід за нами, але стояв збоку і мовчки спостерігав та вислуховував усе до кінця. То теж честь, коли у твої слова вслухується служба конвою.

— Ну хорошо, а тепер розходитесь, — глухо сказав начальник наряду, один з найзліших прапорщиків. Потім, звичайно, я отримав свої 2 місяці ПКТ (внутрішня тюрма). Але в той день, здається, в тій атмосфері глибокого трауру вони теж тримались по-людськи і не зважились деренчати казанним голосом.

Трохи дивним було те, що мене адміністрація допустила розпорядитися речами пана Мамчура. Речі — це маленька, привезена ще з Мордовії дерев'яна валіза, в якій лежав «Кобзар», молитовник, переписаний рівним гарним почерком, пакет з фотографіями і вузлик з листами. Але особливо мене зацікавила книжка польською мовою в обкладинці від якогось офіційного московського німецькомовного видання. Обкладинка мала легалізувати і маскувати релігійну книгу — *Rekolekcje*. На сторінках тієї книги багато підкреслень червоним олівцем, фіолетовим, синім чорнилом. Видно багато поколінь зеків з цією книжкою в руках стежили за Хресною Дорогою Христа і за хресною дорогою Синів землі. На фотографіях старші зеки впізнавали знайомих українських і литовських священиків. Потім я дізнався, що пан Мамчур належав до близького кола митрополита Йосипа Сліпого.

Ту книжку, рукописний молитовник і ще декілька фотографій я залишив для себе, а решту спакував і передав адміністрації в благій надії, що все це повернуть рідним. Принаймні, це повернуть...

Тут виявилась невиліковна слабкість людини — вірити в якусь законність. Людина не може помиритися зі світом без будь-якого закону і цілковитої безвідповідальності. Якщо є таке положення, щоб віддавати родичам речі покійного, то чому ж не віддати? Адже родичі — не засуджені, щоб їх навмисно травмувати. Разом з тим я розумію, що маю справу з владою сили, а не закону. Та влада за неписаними законами кримінального світу свідомо і несвідомо замітає сліди людського життя. Вона звично знищує речі і всякі сліди, що могли б засвідчувати історичну пам'ять.

Після мого заслання я розшукав родину пана Мамчура в якомусь старому ірпінському гуртожитку. Дуже милі, сердечні люди. Вони нагадали мені чимось господаря дому, який ніде не був господарем. Дружина його прийжджала на його могилу. Вона тримала повідомлення про смерть, але жодних книжок чи фотографій чоловіка їй не повернули. Єдине, що залишалося синові і доньці, це молитовник, написаний батьківською рукою.

Книжку «Реколекції» наш спільний приятель П'ятрас Плумпа переклав на литовську мову. У мене з'явилась надія переслати її через Володимира Козака з Німеччини патріярхові Йосифові до Риму. Чи то натяки

в німецькому тексті листа було схоплено, чи то наївно обкладинка викликала пильність, але книжку советська пошта вкрала і мовчанкою відповіла на всі мої скарги у вищій інстанції. Все буде схоже на розмову з псом, який проковтнув пиріг і вдає, що нічого не чує.

А це була чи не найдорожча реліквія в усьому дев'ятнадцятирічному спадку світлої чесної людини, яка взяла на плечі хрест української долі і з мовчазною гідністю несла його до останнього подиху.

Небагато було таких, що світили і ясніли в безпросвітній сірості зон і живили снагу людей своєю моральною енергією. Розповідали про Михайла Сороку — він теж раптово помер, і теж усі відчували — і зона, і конвой, — що відійшла велика душа. Смерть світлої особи втишує суєтні пристрасті і примиряє нагадуванням про людську долю, спільну для нас усіх. Степан Мамчур не був голосною, широко відомою постаттю. Він був тихим праведником, що залишає за собою прозоро-таємний слід і натак на дорогу, з якою люди розминулись.

На жаль, на Захід не потрапили ті численні некрологи різними мовами, що їх проголошували над уявною могилою Степана Мамчура, а пізніше написали і зеки всіх національностей табору 35.

Вічна пам'ять йому, шляхетному посланцеві української землі у світ страждань і випробувань. Світла пам'ять і молитва за його добру душу! Усіма мовами в'язнів сумління, що ділили з ним спільну долю.

Урбана, 20.VI.91

«Котячись у прірву революції, царська Росія не могла спертися на імперську націю, здеморалізовану і готову до сприйняття блатної моралі: „весь мир насилья мы разрушим основанья...“

Коли блатна ідеологія перемогла, і приховані потяги випливали наверх, переможці втішали себе співом:

Всех буржуев разобьем,
В Украину жить пойдем.
В Украине добре жить,
Есть что кушать,
есть что пить.

Чи можна дивуватись, що вождями імперської нації стали інородці. вихідці з „униженных и оскорбленных“, люди без традиції і віри батьків, люди без моральних імперативів — без національної гідності й честі?

А інтелігенція безпорадно розводила руками і віщувала: И снова в старый хлев Ты будешь зазнан палкой, Народ, не важающий святынь».

*Євген Сверстюк: «Блудні сини України»
(наголовок доповіді і книжки), стор. 12.*

Василь КУЙБІДА

ВИБРАНІ ВІРШІ ЗІ ЗБІРКИ «ПОСЛАННЯ СТЕЖОК»

Big Редакції «В. Ш.»:

Перебуваючи в Рочдейлю в січні 1996 року в урядових справах, а згодом у Лондоні, Василь Куйбіда, мер Львова, завітав до Української Інформаційної Служби і редакції журналу «Визвольний Шлях», і під час цих відвідин подарував Редакційній Колегії нашого журналу свою збірку віршів «Послання Стежок», що появилась з рамени Видавництва «Поклик сумління» у Львові, Україна. Автор тієї чепурно виданої збірки погодився на це, щоб при найближчій нагоді вибрані нами з його збірки вірші ми надрукували в нашому журналі, що ми якраз тепер робимо.

На сторінки нашого журналу ми беремо передруком вступне слово Михайла Осадчого, що появилось у збірці під наголовком «...І переймаєш муки всує від перебріханих розп'ять», і вірші В. Куйбіди з усіх розділів «Послання Стежок».

«...І переймаєш муки всує від перебріханих розп'ять»

Завдячуємо сій книзі, що не стратила часу на прочит, а надбала енергії. І загостила уяву. І світогляд, як обрій, здійснюючись, поширшав.

Вірші Василя Куйбіди — не відголоси шістдесятництва і не претенсійне в авангардистсько-беззмисловних версифікаціях сімдесятництво. Це — поезія в сплаві думки і серця. А їх образи просвітлюють око душі.

Окремо і передусім слід наголосити на розмаїтому словниковому накладі поета: тут і по-стусівськи суворі та влучні новотвори і, наче в Івана Світличного, конденсація думки, закутої в точну і далекосяжну метафору. Як ось в одному з катренів:

І воля — твоя чоловіча чеснота —
На волі моїй залишає печать.
В туманах далеких дрімає Голгота —
Шляхи до мети через неї лежать.

Є «щось» і від віршів автора цих рядків. Те «щось» — контрастність думок часом не те що в сусідніх, ба навіть в одному реченні, і тоді зміст видається завуальованим, але це тільки на верхоглядне прочитання. В сукупному сприйманні такі вірші витворюють маячливу картину суспільного буття, з котрої треба вміти вихопити власну життєву мету.

І не до «сумиру каяття» кличе поезія Василя Куйбіди, а до «вибухів повстань». Звичайно, повстань Духу і Серця, пошуків нових життєвих і духовних сфер для кожної людини зосібно і для нації в загалі.

Вірші збірки радують і підносять дух, освітлюють пишний храм душі, досі затемнений, але пожадливий світла. І, осяяний блиском слова-алегорії, він наповнюється змістом і смыслом буття. Людина в цьому веселковому храмі-світі проймається гордістю пізнання і увічнює себе причетністю до вічності.

Бачимо себе в горящому фокусі поезії Василя Куйбіди:

Сприкрилось.

Замислився.

Вжахнувся.

Відмовився.

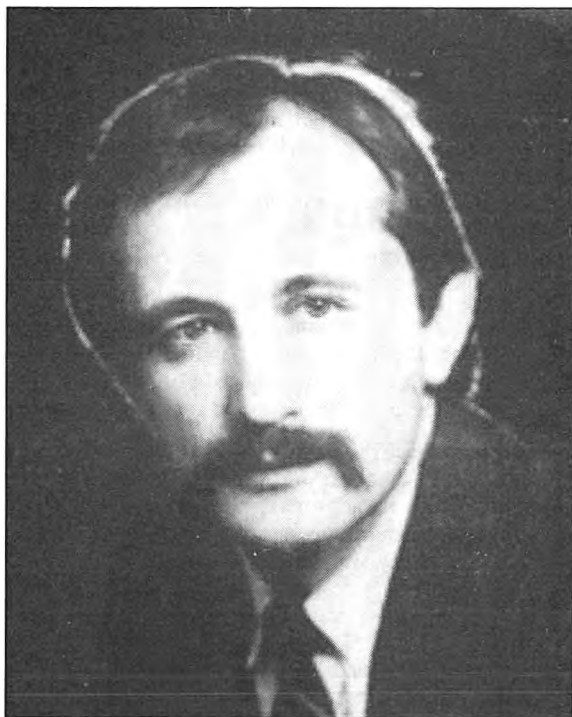
І — прояснів.

Відтак відмовляємося від конформістського життя, від зверхньої руки милостині, обертаємо міт у реальність. Все це сьогоднішнє, пототалітарне явище, коли не чекаємо «зверху» подання мислі і творчої наснаги, а виглиблюємо їх з власного духовного єства.

Саме в цьому сутність часу і долі вільної людини-творця, що, осягаючи власну душу, творить з ласки Всевишнього непроторену стежку життя і поезії.

Вірші Василя Куйбіди навіюють озонові пахощі пралісу по його дощовому оновленню. Це поезія Божої іскри, в котрій думка превіалює над емоцією. А творчість поета — те стійке морально-етичне підґрунтя віри, надії і любові, на котрому вицвіте поезія періоду українського державотворення. Дай Боже, сподіваюся, Василь Куйбіда стоятиме біля її стерна.

Михайло ОСАДЧИЙ

Василь Куйбіда

* * *

Цей тайнопис
Залишиться у невагомості
Замкненого простору книжки.
Рука перегорне
Щільно притиснену словами сторінку
І обірве коріння сну.
Та чи душа зрадіє думці,
Що прокинеться?

* * *

Колись, як радість промине
І в серце тихо вступить смуток,
Якось згадаєте мене
І ці вірші — мій набуток.

Щоб мить розвіяти нудьги,
Яка на вас раптово впала,
Візьмете книгу віршів ви
І погортаєте недбало.

Як добре буде, далекі,
Ніхто про неї не згадає:
Кажу, бо знаю по собі —
Лиш смуток вірша вимагає.

* * *

...Але прийде безумний плач
Іще не виписаних літер —
Німі румовища невдач
Не обмине двозначний вітер.

До ніг обламаних калин,
На шелесткі прив'язлі трави
Пошпурить вигірклий полин
Непережитої слави.

Щоб непрорізані вуста
Іще нестерпніше боліли.
Зі слів закапле гіркота
І стане снігом білим-білим.

* * *

Ти досхочу напився болю.
Тепер, нужденний, бенкетуй,

Ридма заплач, натішся вволю
І по астральному бездоллю
Розвій надію золоту.

Тебе пройняв пустельний запах
Ще не означених світів,
І ти пішов туди по звабах,
На святотацтва хижих лапах,
Не полишаючи слідів.

Але не вдалася утеча,
Вірша урвалася струна,
Немов прикаяність чернечу,
Душі пажерну порожнечу,
Безмеж підсилила луна.

Немарно всі здійнялись води
Над осоружністю почвар:
На тлі потуги охолоди
Уже не виб'ється зі споду
Твій дух, обшарпаний бідар.

У шквал сум'ять втиснувшись радо,
Танцюй із розумом в руці
Пророка зла чи ретрограда
І, гнів залишивши позаду,
В'яжи обірвані кінці.

Наснажуй звихреність модерну —
Лише зухвальці болі п'ють.
Невозвеличування терну
І владу світу ефемерну
Зіпхни в байдужу каламуть.

Відкинь зацьковані молитви —
Ти ще сильніший від нестям.
У колі впертої гонитви
Пізнай світи за лезом бритви,
Що горло врізала вістям.

Нові прийнявши заповіді,
Не відрікайся від облуд.
Майстрами створювати міти,
Щоб потім світ не розуміти,
Здавна уславився наш люд.

Та й ти — собі лиш перепона.
 Стежки сходив усі — з провин,
 Й по кому так у слово дзвониш,
 Переступаючи канони, —
 Ніхто не відає причин.

МІЙ БОЛЮ

Одвічний мій болю, мій болю огненний,
 Нестерпний, сторукий, дзвінкий, наче креш.
 Піднятим заклично священним знаменом
 Мене ти по світу хиткому ведеш.

І воля твоя — чоловіча чеснота —
 На волі моїй залишає печать.
 В туманах далеких дрімає Голгота —
 Шляхи до мети через неї лежать.

Пали моє серце, печи мені душу,
 В пожежу негасну мене оберни,
 Ясніти, зоріти, боротися змушуй,
 Та тільки зі мною не ляж до труни!

Коли я погасну, зчорнівши від тебе,
 Мене хробачня хай зітре в порошок —
 Ти ж мусиш zostатися дітям. У небі
 Тримати заклично святу корогу.

Прожити весь вік у їдкім жабурині,
 У спокої затхлім нащадкам не дай.
 Всели у серця їх бажання нестримне
 Із лихом боротись, добру научай.

Боли ж їм, о болю, пекучо і грізно,
 Щоб дух волелюбства все дужче горів,
 Очисти від скверни. Допоки не пізно
 Веди невблаганно шляхами дідів.

Народжуй в них радощі, муки, страждання —
 У роді моєму ніколи не вми.
 Шепочу тобі я молитву-прохання:
 Зі мною не ляж під повію труни.

* * *

Цей зріз обрामиться журбою,
 Забуті висмокче слова,
 І, пожовтіла, за тобою
 Прийде із осені трава.

Самотню тінь
на сприкрених оденках.
Це ти.
Один,
у замкненому колі
Несправжніх доль.
Ковзаєш по камінні
Байдужих душ,
і руки охололі
Все ловлять дня
згасаюче проміння.
Нещадний світ
сміється над тобою
Зорею зла
чи свічкою довіри.
Смердюче дно
обпльовано добою,
І темноту
промацують вампіри.
Зі всіх боків
чигає небезпека.
Ти сам піймався
і випручатись годі.
Горить свіча,
поблимує здалека,
А чорна тінь
зігнулася насподі.
Це ти.
— Один?
А інші ж де, провидцю?
Де недругів
і приятелів лиця?
— Кожнісінький
у іншій філіжанці
На гущини
відведений ділянці.

* * *

Пульсують у паузах ритми і рими.
Дірявить безодні самотній сигнал:
Мольба про спасіння? Сподвижництво зрима?
Комусь засторога? Чи ж ночі хорал?

Захеканий вітер у проміжку світла,
Спинившись, обмацав ті звуки жорсткі:

Облущився полив і фарби поблідли,
Одна лиш принада — доволі місткі.

А як уласкавиш ти простір холодний,
Відлюдьком щоб голос отой не блукав,
Не чухрали ритми лукаві безодні
І рим не хапали за звислий рукав?...

За маревом чорним не видно дороги.
Свистить чи то вітер, чи долі нагай.
А смужечка світла — свята засторога?
Утрачена воля? Чи надбаний рай?

Замулено розум, забруднено душу.
І вже не рятунок той вітер тобі,
Що глиби повітря над звуками зрушив
І взяв їх на руки у тихій мольбі...

ВІДЖУРАВЛИНИЛИ ЖАЛІ

Цикл
(Уривки)

* * *

Це я, свята любове, я.
Тобі молюся щиро й слізно:
Стражденну душу осіяй
І віднови, поки не пізно.
Мій відчай руки розпростер
Понад байдужістю загалу —
Во ім'я Господа святе —
Не кидай душу на поталу!

Не забори з-над серця длань.
Даруй омріяну надію.
На душу висохлу поглянь
І віднови, бо я не вмію!

Мій Боже, шлях душі означ.
Скріпи добро в її основі.
Мої гріхи мені пробач,
Бо я грішив лише з любові.
По неприкаяній душі

Відлунням щирої молитви
Ковзнуть наснажно поспіши,
Чи знищи цей свій дивний витвір.

Не забори з-над серця длань.
Прийми його — мою офіру.
Зніми тягар даремних знань
І подаруй всесильну віру!

* * *

Над світом пекучо ридають хрести...
Розіпнутий Боже, де святощі зникли,
І свічку, і душу куди понести,
І де помолитись, укланувши звикле.

Згасають під тими сльозами вогні...
Дорога на прощу — пропаща дорога.
Розіпнутий Боже над світом в мені,
Поразкою є ця твоя перемога.

ЗУСТРІЧ

Ось я поруч, я тут — пригорнися до мене, кохана.
Тиху боязнь відкинь — за твоєю я ласкою спраг.
Хто тебе уштовхнув до пекельного кола дурману?
Хто твою доброту обернув на розпуку в очах?

Хто тебе надихав до принад необачного кроку?
На шляху тім — омана, а далі — зневіра і тлум.
Хто тебе обдурих, нелукаву мою, яснооку,
І дозволивши все, по життю цім повів навадалу?

Я це бачив не раз і не раз іще, певне, побачу.
Дуже прикро мені, що і ти, моя доле, і ти...
Пофарбовано губи і вії, і душу дитячу —
Від такої тебе я тебе не зумів вберегти.

Тож навіщо слова, коли доля — і та не спроможна,
Попри силу і глузд, стати твердо супроти ріки.
Не простягнеш руки, не напружитья жилочка кожна.
Буде все навпаки. Буде все навпаки...

* * *

— Злостивцю-світе, веселись!
Твої всі капощі вдалились,
А переможця — хто осудить?
Переповзає день за днем,
Ніщо не світиться вогнем,
Усяк «блаженствує» повсюди.

Отож куди я не піду —
Стрічаю тишу «золоту»,
Неначе нею ще неситий,
А глузд у подиві пита:
«На що розтринькав ти літа?
Куди ти мчиш, несамовитий?»

— Тікаю, розуме, у день,
Прийдешніх роздумів-пісень
Від тебе, серця й цього світу.
Забути хочу хоч на мить
Усе те, що мені болить,
Чуттів моїх позбутись гніту.

— Від себе, знай, не утекти,
В які б не віявся світи —
Свій біль не втишиш блиском грацій.
Чига на тебе тітка-смерть,
Бо ти зневіривсь, втратив твердь.
Рятунок твій лише у праці!

СИНОВІ

Ти в світ оцей прийшов німим і кволим —
Ніщо без інших, грудочка жива.
А власне «я» розкрилося, відколи
Всостав у себе мамині слова.

Вона тоді щодня в годину пізню
В колиску їх зсипала по краї,
Сплітала з слів віночки, ткала пісню,
Допоки ти не виріс, не змужнів.

Коли ж потім пішов у світ незнаний,
Була тобі у нім поводитирем

Ласкава мова втомленої мами,
Зі слів добра священним ліхтарем.

Тебе ми нею вчили розуміти
Складну, тернисту долей наших путь,
І хто ти є, якого батька плід ти
По ній же завше люди пізнають.

Отож, вкарбуй, судити буду строго:
Німим зроблю прокльоном я святим,
Як мову рідну кинеш за порогом,
Коли в чужий виходитимеш дім.

Занапастить тебе мій гнів громами,
Розтрощить вщент мій відчай і мій страм,
Бо хто відрікся мови — зрікся мами,
А це гріхом найбільшим є, затам.

ПОЛЕ БОЮ

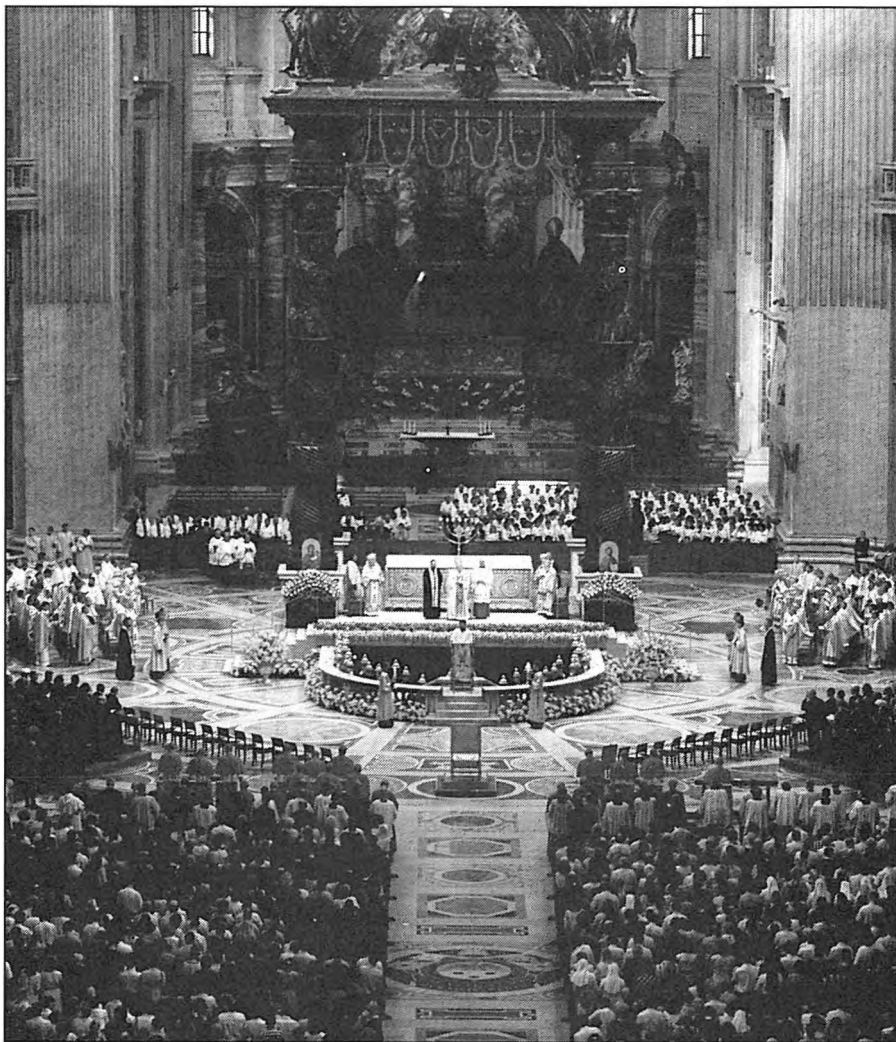
Вдарили гармати у ранковій тиші,
Скоростріл застукав десь біля ріки.
Розімнутись трохи смерть кістлява вийшла —
І на землю впали перші вояки.

Все — і ліс, і поле, залізаччям зриті,
Геть укрили трупи ранені бійці, —
На коліна ставши, стебла соковиті
Витирали мовчки кирви на лиці.

Не діждешся батька, не діждешся сина —
Він ужинок смерті — виплаканий сніп.
І над ним, зігнувшись, ненька-Україна
Від крові священний вкотре чистить хліб.

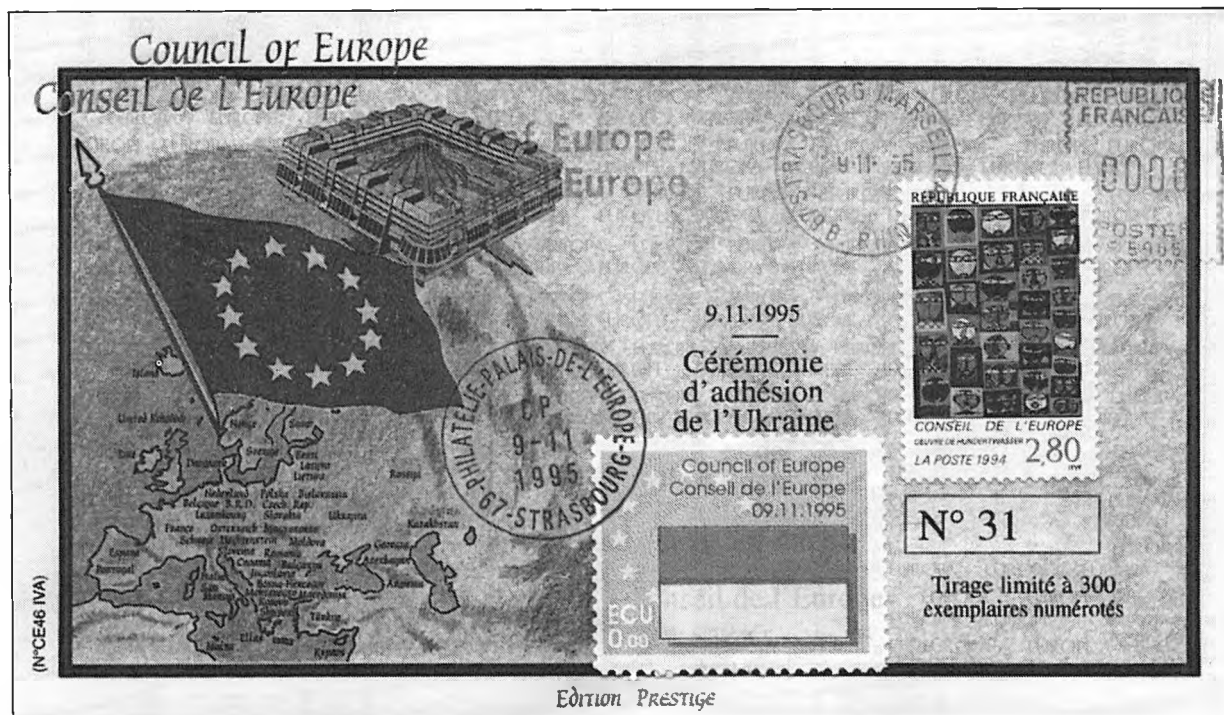
Шкарубкі долоні мозолями вкриті,
Обтирають зерна — поту голоси...
І над полем стиглим, де лежать побиті:
«Пам'ятай довіку, хліб який їси».

В 400-ЛІТТЯ БЕРЕСТЕЙСЬКОЇ УНІЇ

Неділя, 7 липня 1996 року, Божественна Літургія у візантійсько-українському обряді в наміренні 400-ліття Берестейської Унії. За престолом об'єднаний хор, перед Престолом Папи Іван Павло II, Блажен. Патріарх Мирослав Іван, Високопреосвященні Митрополити, Преосв. Владики і священники УГКЦ, Римські Кардинали, частина мирян в Соборі св. Петра у Ватикані.

Фотохроніст А. Марі, «Оссерваторе Романо»

Філятелістична конверта, видана в Страсбурзі з нагоди прийняття України до Ради Європи

Людмила КОНОТОП

ПРОБЛЕМА ЖИТТЯ ТА СМЕРТИ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

(Продовження, 9)

Розділ IV. Прийняття християнства. Зміст понять «Життя» та «Смерти» в культурі доби Київської Руси-України

Київські «житія» складаються з багаточисленних прикладів життя святої Ольги, святого Володимира, святих Бориса та Гліба. В Києво-Печерській Лаврі виникає перший збірник про життя святих цього монастиря. Така пам'ятка староукраїнської культури як «Києво-Печерський Патерик» містить 80 біографій святих монастиря, в тому числі святих Антонія та Теодосія, і охоплює період староукраїнської культури від XI до XIII ст. Згідно з хронологією, першими святими в Україні були Борис і Гліб, молодші сини князя Володимира. І тут виникає питання: чому були канонізовані князі першими, а не, наприклад, ченці? Це питання пов'язане, на нашу думку, з тим фактом, що хоча в староукраїнську культуру розуміння ідеалу «святости» приходить з грековізантійської літератури, але формується та розвивається цей ідеал на власному ґрунті тієї староукраїнської культури, яка передувала періодові прийняття християнства.

Ми вважаємо, що 988 р. — це початок офіційного розповсюдження християнства на українських землях. З історичних джерел відомо, що християнські тенденції розповсюджувались і до 988 р. З багатьох візантійських літописів відомо, що з другої половини IX ст. вже йдеться про хрещення Руси, але, за думкою М. Костомарова, розповсюдження християнства починається ще з початком відносин Греції з полянами. І легенда про апостола Андрія є апотеозом пам'яті про християнство²⁹.

Так, як зображений ідеал святости на прикладах життя князів Бориса і Гліба, віддаляє цей ідеал від ідеалу життя чернецтва. Як підкреслює В. С. Горський у відомій праці «Філософські ідеї в культурі Київської Руси XI — початку XII ст.», «аскеза дає місце милосерддю та жалісливості, покора — лагідності, себекатування — терпінню»³⁰. Слід підкреслити те, що почитання Бориса і Гліба починається як народне почитання і воно передує їх канонізації. Вони не були мучениками за Христа, а їх було вбито злочинцями. В той же час було вбито і третього брата — Святослава, про канонізацію якого не було й мови.

²⁹ М. Костомаров. «Історичні твори». Київ, 1990, ст. 11.

³⁰ В. С. Горський. «Філософские идеи в культуре Киевской Руси XI — начала XII в.», Киев, 1988, ст. 186.

Слід підкреслити і той факт, що, наприклад, грецька Церква подає нам список тільки мучеників за віру (аскетів, святих), яких було канонізовано і де дуже мало простих мирян... Усі джерела («Вбивство святих новоявлених мучеників Бориса і Гліба», «Сказання про Бориса і Гліба», «Читання про життя Бориса і Гліба»³¹) подають нам небагато відомостей про життя мучеників, але містять у собі багато фактів, які безпосередньо стосуються їх смерті. У літописі говориться про те, що Святополк знайшов відданих йому людей, які пообіцяли вбити князя Бориса. Автор літопису, Нестор, характеризує вбивців Бориса, цитуючи при цьому Притчі Соломонові: «Про сяких бо Соломон сказав: «Скорі вони є несправедливо пролити кров, збираються вони для зла, вони бо *спілкуються на кровопролиття* (курсив наш, — Л. К.). Такі є путі тих, що вчиняють беззаконня: вони бо нечестям своїм душу однімають»³². Вбивство іншої людини — це найбільший гріх, за цей гріх не можна дістати спокути ні каяттям, ні сльозами, ні милостиною.

Тому, за Володимиром Мономахом, «убогих не забувайте, але, наскільки є змога, по силі годуйте і подавайте сироті, і за вдовицю вступітесь самі, *а не давайте сильним погубити людини*» (курсив наш, — Л. К.)³³.

Вбити людину — це означає взяти на себе функції Бога, діяти замість Бога (що вважалось святотатством), це означає загубити живу людську душу іншої людини, але при цьому загубити і свою власну душу. Жодна людина не може спокійно жити, краще сказати — існувати, після того, як вона вбила іншу людину. Муки совісти, як сумісного знання з Богом, не дають права на справжнє життя душі вбивці. Це людина, яка зробила найстрашніше, найгірше, вона позбавила Світ певної духовності, вбивши іншу живу істоту, людську душу. Володимир Мономах закликав: «Ні правого, ні винного не вбивайте і не повелівайте вбити його; якщо хто буде достоїн навіть смерті, то не погубляйте ніякої душі християнської»³⁴. Володимир Мономах продовжує свою думку й наголошує на тому, що всі люди беруть свій початок від першої людини — Адама, а тому — всі люди є братами.

Але, така пам'ятка староруської культури як «Повість минулих літ» свідчить про те, що брат убиває брата. Зовсім молодий князь Борис дізнається про те, що Святополк хоче вбити його. Князь Борис не тікає, а, вмиваючись сльозами, звертається до Бога: «Господи! Почуй ти молитву мою і не ввійди в суд із рабом Твоїм, бо не оправдається перед Тобою жоден із живучих, бо піддав гонінню враг душу мою». І, скінчивши шестипсалміє і побачивши, що є вже послані погубити його, став він співати псалтир...»³⁵.

³¹ «Повість минулих літ», ст. 77-80; «Сказання про Бориса і Гліба», «Пам'ятки літератури стародавньої Русі, XI — початок XII ст.», 1980, ст. 19-20.

³² «Убивство святих новоявлених мучеників Бориса і Гліба». «Літопис Руський», Київ, 1989, ст. 77.

³³ Володимир Мономах. «Поучення», ст. 457.

³⁴ Там же.

³⁵ «Убивство святих новоявлених мучеників Бориса і Гліба». «Літопис Руський», Київ, 1989, ст. 77.

В «Сказанні про Бориса і Гліба», коли Бориса вже було тяжко поранено, він звертається до своїх убивць з єдиним проханням — дати йому ще час для того, щоб звернутися з молитвою до Бога.

Гліб, ще молодший від Бориса, одержавши цю страшну звістку про смерть брата, закричав «крізь сльози», а потім теж звернувся до Бога: «Горе мені, Господи! Лучче б мені померти з братом, аніж жити у світі сьому облудному! Коли б же побачив я, брате, лице твоє ангельське, — умер би з тобою»³⁶. І коли Гліб молився за свого вбитого брата, його вдарив Торчин ножем у горло. Останньою думкою Гліба була думка про те, що кожен учень Христа знаходиться у світі для страждання («Христос страждав і ми страждати будемо»), і що страждання, які він, Гліб, приймає сам, добровільно — це страждання за Христа. Ні Борис, ні Гліб не зробили нічого злого, вони відмовляються від протидії, не чинять опору, вони спокійно, з чистими сльозами йдуть на смерть. Це споглядання Христа, Його життєвого шляху, коли Він стає безвинною жертвою в ім'я спасіння всіх людей на землі. Князі Борис і Гліб йдуть шляхом Христа: «І так скончався блаженний Борис, діставши з праведниками вінець життя вічного од Христа Бога. Він прилучився до пророків і до апостолів, із сонмом мучеників пробуваючи, на лоні Авраама починаючи, бачачи невимовну радість, співаючи з ангелами і веселячись із сонмом святих»³⁷.

Смерть Гліба Нестор описує так: «Мов те ягня непорочне, приніс він себе в жертву Богові замість запашного фіміяму, жертва словесна, і дістав він од Христа вінець життя вічного»³⁸.

Як і сам Христос, Борис і Гліб, відчуючи себе безвинними жертвами, мучениками, страсотерпцями Христовими, йдуть на смерть з вищою покорою, яку тільки може здійснити людина у своєму житті. Ідея вищої покори, наприклад, в еспанській культурі з'являється тільки через 500 років у Св. Ігнатія Льойолі (1491-1556). Не випадковим є те, що Нестор порівнює український нарід з робітниками одинадцятої години. Ці робітники останньої години виказали великі здібності, проявили вміння захопитися образом страждаючого Христа, зрозуміли та відчули велич та красу шляху, який розкривається в Євангелії. Гліб і Борис зробили те, що вимагав від них сам Володар Виноградника, вони у своєму житті відкрили божеське в собі, в своїх душах, постали співтворцями Бога. Тому й літопис закликає славити Бориса і Гліба, молитися їм тому, що вони «заступники Руської землі», «во плоті... ангелами стали, єдинодумними служителями Бога», тому «і стражденим усім зціленням» вони подають³⁹.

Літопис свідчить також і про те, що Борис та Гліб дуже любили один одного, любили свого батька, як Борис любив свою дружину, весь чудовий світ. Це дуже важлива риса для характеристики староукраїнської

³⁶ Там же, ст. 79.

³⁷ Там же, ст. 78.

³⁸ Там же, ст. 77.

³⁹ Там же, ст. 80.

культури доби Київської Руси-України — розуміння людського життя як любови до інших людей, до Природи, до всього Світу. Саме за це відчуття любови до всього існуючого Бог і подарував їм вічну свою любов, від світла якої може зігріти своє серце кожна людина: «Радуйтеся, божими світлостями осіянії! Ви світ увесь обходите, біса одганяючи, недуги зціляючи, світильники предобрії і заступники ревнії, *сущі з Богом* ... (курсив наш, — Л. К.). Возвисила бо єсть вас світлоносная небесная любов, тому прекраснеє все наслідували ви в небеснім житті — славу і райський поживок, світло розуму і прекрасну радість»⁴⁰. Не випадковим є те, що Борис і Гліб постали «*сущі з Богом*», тому що кожен із них у своєму індивідуальному житті відтворив своє суто людське призначення, власну духовність, а через це, завдяки реалізації своєї духовности, вони й досягли Вищого Життя. Сутність взаємозв'язку Бога й людини не може бути пізнана звичайним шляхом. Людина спілкується з Богом тому, що вона поєднує в собі божеське (об'єктивне) і людське (суб'єктивне). Але її зв'язок з Богом — це велика таємниця. Як підкреслював Гегель: «... зв'язок нескінченного з кінцевим складає святу таємницю, тому що цей зв'язок і є саме життя»⁴¹. Це співвідношення божеського і людського, об'єктивного і суб'єктивного — це закон тісного зв'язку зовнішнього, людського — з одного боку, з внутрішнім, божеським, духовним, — з іншого боку. Змістом об'єктивного є благодать Божа. В Новому Завіті благодать розуміється і як любов, і як милість, як дар Бога (Римл. 3,24; 5,6; 6, 14; Філ. 1.28). Староукраїнська ментальність розуміє благодать у сенсі особливої сили Бога, завдяки сприйняттю якої людина має можливість звільнитися від усього гріховного. Тому й доля кожної людини, це: по-перше — призначення людини у світі, по-друге — це зусилля розуму, серця та волі людини, яка сприймає або не сприймає божеське. Князі Борис і Гліб у своєму житті здійснили божеське, прикладом власного життя підтвердили непохитну віру в Бога, в Його благодать, підтвердили своїм мучеництвом, тому тепер «*напаяєте ви всі серця* (курсив наш, — Л. К.), горесті і болісті одганяючи, страсті злії зціляючи, ви, що краплями крові святими зчервонили багрянцю, преславнії, ту, що красно ви її носите, з Христом царствуете завше, молячись за новії люди християнської і за родичів своїх»⁴².

За своє життя, життя як подвиг за віру християнську, за Христа, Борис і Гліб постають першими святими в українській землі. Любов до Бога — це любов до всього Світу, до всіх людей. Любов — це та важлива ланка, яка поєднує всіх християн. Ця велична ідея про єдиний народ — християн, про Бога, який знаходиться в душі кожного християнина, обґрунтовується в багатьох пам'ятках староукраїнської культури. Цю ідею висвітлює перший київський митрополит Іларіон у творі «Слово про закон та благо-

⁴⁰ Там же.

⁴¹ Г. В. Ф. Гегель. «Философия религии». М., 1976, т. 1, ст. 157.

⁴² «Повість минулих літ», ст. 80.

дать». Іларіон був сподвижником Ярослава Мудрого, і Лаврентійський літопис 1051 р. характеризує його як «книжника» (крім нього це почесне звання здобули Климентій Смолятич, грек Іоанн II та Кирило I Русин з Нікеї). Існує гіпотеза про те, що Іларіон був автором «Ізборника 1076 р.» Час написання «Слова про закон і благодать» — між 1037 і 1050 рр. Цей видатний твір староукраїнської культури свідчить про певний вплив кирило-методіївської традиції. Це особливо відчувається в розгляданні Іларіоном співвідношення понять «закон» і «благодать», Старого і Нового Завіту. «Закон», за думкою Іларіона, це тільки підготовчий період для благодаті, «закон» тільки стверджує, але нічого не робить для просвіти. Благодать живить розум, а розум пізнає істину, тобто це безпосередньо стосується проблеми людського життя як зміни самої людини. На цьому ґрунті, ґрунті духовної насиченості людського життя вдосконалюються людські відносини, які теж набувають особливого духовного змісту. Закон не об'єднує народи, це рабське буття людства. Благодать у рівній мірі освітлює шлях всім людям на землі, всім «мовам», вона великий подарунок для всього Світу. Звідси, Іларіон приходить до того висновку, що Старий Завіт є обмеженим, а цілісність, духовна повнота міститься в Новому Завіті: *«Іудеї в законі шукають своє виправдання, християни ж заснували на благодаті своє спасіння...»* (курсив наш, — Л. К.)⁴³.

Іларіон розуміє сутність закону як вузьконаціональної правничої норми, висвітлює його суто зовнішній зміст. Закон, за його думкою, не знає нічого про вище благо — свободу, він повністю зосереджений на повсякденності, на земному, а не на духовному.

Яскравим прикладом розподілу закону й благодаті як показників зовнішнього та внутрішнього їх змісту та змісту людського життя є інтерпретація старозавітної причти про пророка Авраама. Пророк Авраам мав двох жінок — вільну дружину — Сару, і рабіню — Агарь. Перша народжує дитину Агарь, тому що вона рабиня, то вона повинна народити дитину, а вільна дружина народжує дитину тоді, коли вона цього захотіла, вона народжує за своїм власним бажанням. Крім того, що Іларіон ототожнює закон з рабинею, а благодать — з вільною дружиною, тут міститься і глибоке розуміння людського життя як Вибору. Вибір розуміється тут як вибір на ґрунті людської совісті, яка є спільною звісткою, спільним знанням з Богом, а тому цей вибір, який здійснюється на ґрунті людської совісті, є свободним.

Іларіон високо оцінює і діяльність Володимира саме за те, що він зробив християнську віру ґрунтом людського життя в Київській Русі-Україні.

Крім того, Іларіон стверджує думку і про значення хрещення в індивідуальному людському житті. Це подія, яка відбувається в житті людини і після цієї події людина постає причетною до Божої суті. Хрещення —

⁴³ Иларион. «Слово о законе и благодати». «Русская идея». Сборник статей. М., 1992, ст. 18-36.

це спасіння, не «усиновління» людини Богом. Тому, кожен християнин може порівнювати себе з Христом. Христос, — наголошує Іларіон, — має дві природи: божеську і людську. Людиною Христос був по «олюдненню» і тому, Христос за людством — син Божий, названий так за Свої високі вчинки в людському, тілесному образі, за вчинки в Його житті. Христос за божеським — Бог, Володар і Творець Світу. Христос закликав людей наслідувати приклад Його життя, тобто наслідувати Його в справах людських, а не в божеських. Тому в аспекті розуміння людського життя — кожна людина може стати сином Бога, якщо вона збагачує своє життя творчістю Добра, Краси, Справедливості, Істини, згідно з вченням Христа.

Тут ми знаходили єдність тез Іларіона з аріанством, ученням, яке вважалося єретичним у ранньонікейському періоді. Олександрійський священник Арій (кінець III — початок IV ст.) уважав, що Христос є сином Бога не за Своєю природою, а тільки по «причастю», тому що Бог створив Христа так само, як і все інше. А тому, за думкою Арія, Христос — твір, діло, і якщо він називається «Слово» або «Премудрість» — то це тільки алегорія. Христос — несправжній Бог, тому що за своєю природою він є далекий від Бога, а тому він і не може досягнути божественну сутність: «Отець — це таємниця для сина, і син не може бачити отця, знати його досконало, тому що маючи початок буття, не може пізнати безпочаткового; навіть те, що пізнає, то знає і бачить згідно власній своїй мірі, як і ми пізнаємо і бачимо за мірою власних сил»⁴⁴.

Бог обрав Христа тому, що Він, хоча й мав непостійну природу, але тримав Себе в житті, вдосконалювався морально і якщо подібне моральне вдосконалення здійснили б Павло або Петро, то їх усиновління нічим не відрізнялося б від усиновління Христа. Тому, сином Бога може бути кожна людина, яка керується Добром у своїх вчинках, у своєму житті, яка є моральною людиною.

Можна сказати, що Арій та Іларіон співпадають у тому пляні, що вони обидва зупинили свою увагу на людській природі, на змісті людського життя, на ставленні кожної людини як індивідуальності до Істини, Добра та Краси.

Митрополит Іларіон у «Слові про закон і благодать» приділяє також велику увагу проблемам мови. Він наголошує на тому, що слово створює людину як особу. В той же час «слово» він розуміє як «народ», «мову» — спільноту. Безперечно, що видатний твір Іларіона зробив великий вплив на подальший розвиток української культури, на розуміння індивідуального розвитку людини на протязі всього її життя, на розуміння становлення людини як її морального, духовного вдосконалення, яке може відбуватися у повній мірі тільки на мовному ґрунті та цінностях (зміслах) національної культури.

⁴⁴ Афанасий Великий. «Сочинения». М., 1902, ч. 11, ст. 26-27.

Значення християнської віри для морального, духовного вдосконалення обґрунтовується і в іншій пам'ятці староукраїнської культури — «Розповіді філософа». «Розповідь філософа» — це і є інтерпретація Біблії Старого Завіту. Перш за все, в цьому тексті йдеться про створення Богом світу, всього існуючого, описуються дні творіння, останній день — був днем, коли Бог створив людину. «Розповідь філософа» стверджує розуміння людини як центральної, головної істоти в Світі: «І назвав Адам імена всім скотам, і птицям, і звірам, і гадам, і самим ангелам нарік імена. І підкорив Бог Адамові звірів і скотів, і володів він ними усіма, і вони слухали його»⁴⁵. До цього викладу другої глави Книги Буття не випадково додається апокрифічна деталь про те, що Адам з ангелами славили Бога. Це — підтвердження дуже важливої риси староукраїнської культури — Світ був створений Богом для людини, все, що існує (навіть, ангели)⁴⁶ — це для людини, її життя в Світі.

Ми вже підкреслювали той важливий факт, що християнство не тільки інтерпретує зміст Старого Завіту, але і переробляє його (і це має особливе значення для розглядання нашої проблеми) на принциповій основі, якою є концентрація уваги на духовному розвитку людини, розумінні її життя як здійснення своєї власної духовності, як себетворення. Ця дуже важлива думка і розгортається в християнстві як розуміння зміслу кожної людини, зміслу її життя. Змісл людини в буддизмі, Старому Завіті не розглядається як її творчий змісл. Вихід людини, наближення її до стану нірвани в буддизмі — це вихід за межі всіх прихильностей, тобто вихід за межі зміслу. В буддизмі виявляється безособовість людини (the doctrine of non-self), але тільки через безперервне переосмислення зміслів розкривається і розгортається людина, її життя.

Виклик позиції відходу від зміслів кидає вчення Христа. Саме в Його вченні змісл розкривається через дію, через вчинки людини. Він учив як потрібно діяти і закінчує Своє вчення трагічною дією. Христос не злякався того, що Він приніс у світ не тільки любов, але й трагізм і страждання. Найважливішим, на наш погляд, є те, що вчення Христа закликає людину не тримати свої змісли незмінними, а бути відкритими для Світу, здатними змінювати свої змісли, слухаючи і підкоряючись своєму внутрішньому голосові, тобто совісті. Це дуже добре розуміла староукраїнська культура, яка й розгортає проблему людського життя як становлення, розвиток духовного (зміслового) початку в людині.

Це проблема, яка є вічною для людства, всі існуючі, або коли-небудь існувавші культури шукали відповіді на питання про змісл людини, її життя. Ми вже підкреслювали те, як розуміються людина та її життя в

⁴⁵ «Розповідь філософа». «Літопис Руський». Київ, 1989, ст. 53.

⁴⁶ Уявлення про ангелів ми зустрічаємо ще в юдаїзмі. У ранньому християнстві воно розвивається Орігеном і Діонісієм Ареопагітом. Місце ангелів у Світі визначається як середнє — між Богом і душою людини. У процесі Богопізнання людина може досягти ангельського стану.

культури стародавнього Єгипту. Викликає здивування, як на протязі тисячоліть існувала культура, яка всі свої зусилля спрямовувала на будівництво великих споруд, які не мали, безперечно, утилітарної цінності, замість того, щоб витрачати ці можливості, спрямовувати свої зусилля на упорядкування особистого життя. Ми бачимо, як стародавня Греція звертається до філософії як до джерела, яке розкриває змісли буття. Цілком вірно характеризує це Е. Гуссерль: «Людина захоплюється спогляданням і пізнанням світу, будучи при цьому вільною від будь-яких практичних інтересів, і в замкненому колі пізнавальної діяльності та часу, який їй присвячується... твориться... чиста *theoria*. Іншими словами, *людина постає незацікавленим спостерігачем* (курсив наш, — Л. К.), бачучи світ...»⁴⁷.

Культура стародавньої Греції та староукраїнська культура співпадають саме в цьому внутрішньому змісті, коли людина завдяки своїй діяльності стає незацікавленим спостерігачем. Тому, і старогрецька, і староукраїнська культура, які формувалися в безпосередньому зв'язку з Природою, розуміють людське життя, смерть людини в суті індивідуальному аспекті. Світ закінчувався для кожної окремої людини — персони, і як кожну окрему людину її чекав суд і відповідь перед Богом за її життя. Саме це і характеризує культуру як внутрішню культуру, яка не розглядає людину як тільки частину цілого, як це було в російській та римській культурах. І римська, і російська культура співпадають у тому, що вони вносять до системи зміслів нову домінанту — уяву про велике значення Імперії, яка ґрунтується не тільки на армії, шляхах, водопроводах, але й розумінням життя як колективного, як життя цілого, тому в цих культурах немає індивідуальної гідності людини, індивідуальної відповідальності. Тому, і проблема смерти інтерпретується як проблема колективної смерти (В. Соловйов: «Виправдання добра»). Що таке колективне життя, колективна смерть, («соборність», за термінологією багатьох російських філософів)? Це — відсутність будь-якої гідності, будь-якої відповідальності людини за вчинки та дії у своєму житті. Не випадковим є й постійне звертання російської культури до царя як вищої істоти, яка є виразом спільної волі. Це підтверджується і творчістю Л. Толстого, який розглядає і розуміє людину тільки як частину цілого, її прояв і життя як належаче тільки цілому, існуюче у цілому. Таким чином, зникає повністю ідея індивідуального становлення людини, її особистої відповідальності та гідності.

Повертаючись до розглядання проблеми життя та смерти людини в староукраїнській філософії, слід підкреслити великий вплив на розуміння цих проблем філософських концепцій пізньої античності. Найбільший вплив зробила філософія неоплатонізму у поєднанні з вченням Псевдо-Діонісія Ареопігита. В статті М. Д. Роговича⁴⁸ розробляється думка про те,

⁴⁷ Э. Гуссерль. «Кризис европейского человечества и философия». «Вопросы философии», 1986, № 3, ст. 108.

⁴⁸ М. Д. Рогович. «Київська Русь і антична культура». «Філософська думка», 1980, № 1, ст. 94-107.

коли саме з'являються тексти «Ареопагітік» у староукраїнській культурі. Автор статті наголошує на тому, що це був час «Ізборника Святослава 1073 р.». Ієрархія Буття, яка міститься у творах Ареопагіта, знаходить свій вираз і в староукраїнській культурі, розуміння місця людини у Світі як серединного теж органічно переходить до змісту староукраїнської культури. Крім того, визначення того, що є суще, яке належить Максимові Конфесорові (580-662 рр.) — послідовникові вчення Псевдо-Діонісія Ареопагіта, теж поширюється в оригінальних текстах культури доби Київської Руси-України.

Цікавим для розуміння проблеми людського життя є «Послання Титаієрарха Діонісія Ареопагіта» з коментарем Максима Сповідника⁴⁹, в якому людське життя визначається як «подільне й одночасно неподільне», одна частина людської душі розглядається в цьому творі як безпристрасна і саме ця частина має можливість споглядати прості та глибокі видовища з числа богоподібних картин», а інша частина людської душі розглядається як *пристрасна (совість)*, яка й допомагає людині піднятися до розуміння Божої Істини.

Не випадковим є те, що пристрасність пов'язується з совістю, тобто усвідомлюється суто моральний ґрунт суспільного зв'язку, духовне — за своєю сутністю, а не корисливе.

Максим Сповідник наголошує на тому, що Псевдо-Діонісій Ареопагіт уважав неподільним людське життя тому, що сама людська душа є неподільною та безтілесною, а подільним людське життя є тому, що існує велика різниця між тими частинами, з яких складається людина. Пояснюючи цю думку, Максим Сповідник писав: «В душі неподільним є розум, який надає здібности до слова, завдяки якому усвідомлюється душа...»⁵⁰. Те, що в людині є подільним, він називає пристрасстю, яку, у свою чергу, він розуміє як силу душі, яку почуття поєднують з духом. Максим Сповідник, коментуючи ці ідеї Псевдо-Діонісія Ареопагіта, розрізняє три сили в людині — дух, душу та тіло. При цьому він не заперечує пристрасстей тіла, наголошуючи на значенні почуття міри в кожному людському житті. Ось де закладається головний принцип розуміння проблеми людського життя в культурі Київської Руси-України, однією із специфічних рис якої є розуміння духу, душі та тіла в гармонії, як цілості людини, а тому й людське життя розглядається як процес індивідуального становлення, яке, як ми підкреслювали вище, передбачає переосмислення змислів.

Розуміння людського життя як цілісного поєднання підтверджується і текстом такої пам'ятки староукраїнської культури, як «Києво-Печерський Патерик», у якому, по-перше, підкреслюється початкова етична доско-

⁴⁹ «Послание Титу-иерарху Дионисия Ареопагита с комментарием Максима Исповедника». Взаимодействие древнерусской литературы и изобразительного искусства. Труды отдела древнерусской литературы. Т. XXXVIII, Ленинград, Наука, 1985, ст. 27-33.

⁵⁰ Там же, ст. 27.

налість людини, яка створена чистими руками Бога⁵¹, а по-друге, проводиться думка про те, що тіло людини є етично нейтральним, а робить тіло й саму людину гріховною або безгріховною тільки людський дух.

Людину на протязі всього її життя можуть спокушувати і біси, але вона повинна керуватися внутрішнім почуттям постидного перед Богом та людьми, вмінням відрізнати добро від зла. Ця спокуса може бути в житті кожної людини, життєва ситуація може бути не тільки гострою, але й може бути трагічною, і в такій ситуації людина робить свій власний вибір між добром і злом, між ангелами та бісами у своїй душі. Це дуже добре розуміла староукраїнська культура, що підтверджує «Повість минулих літ»: «... бісів бо посилають на зло, а ангелів — на добро. Ангели ж людині зла не чинять, а завжди мислять їй добро. Вони також християнам помагають і заступають од супостата-врага. Біси ж завжди ловлять людину на зле, завидуючи їй, оскільки бачать, що людина Богом ушанована, і заздряють вони їй»⁵². Саме через розрізнення добра та зла людина робить свій вибір, який переробляє саму зміслову структуру людини. «Горе світу від спокуси, тому що необхідно прийти спокусі; але горе тій людині, через яку спокуса приходить» (Мф. 18. 7). Тоді повністю зрозумілим стає індивідуальне життя, яке спрямоване на пошуки змислів. Цей пошук стає зміслом життя. Розкриваючи змісли Світу, людина розширює та гармонізує свої власні змісли, це — здійснення свого життя, себе — як моральної людини, це — *себетворення*.

Себетворення відбувається на ґрунті совісті, на розумінні та почуттях того, що є добрим, а що є злим. Ми й підкреслювали вище, що староукраїнська культура народжується та розвивається як культура внутрішнього типу, тому, що вона зосереджує свою увагу на розумінні індивідуального людського життя, на розумінні людини як внутрішньої людини, яка у своєму житті керується відчуттям постидного перед Богом, постидного, яке може бути не тільки в діях людини, але й у її думках, намірах, мові. Сид — це та початкова стадія формування суто людського смислу в людині. Тому людина, яка не має цього почуття, є лихою, злою людиною, вона не пов'язана ні з Богом, ні з іншими людьми: «Лиха людина, прагнучи до злого, не поступиться бісові, бо біси бояться Бога, а лиха людина ані Бога не боїться, ні людей не стидиться; біси бо хреста Господнього бояться, а лиха людина і хреста не боїться»⁵³.

Ставлення до Бога та людей — це головне в житті кожної людини, любов до Бога та людей — це ставлення духовного, людського в людині.

Не можна любити Бога і не любити людей. Володимир Мономах у листі до Олега Святославовича⁵⁴ пише: «Бо коли хто мовить: «Бога я

⁵¹ Д. Абрамович. Києво-Печерський Патерик. Київ: З Друкарні Всеукраїнської Академії Наук, 1930, ст. 188.

⁵² «Повість минулих літ», ст. 78.

⁵³ Там же.

⁵⁴ Лист Володимира Мономаха до Олега Святославовича було написано при кінці 1096 або на початку 1097 р. за таких обставин. У 1094 р. Олег утретє навів половців на Руську

люблю, а брата свого не люблю, — се лжа есть». Любов до Бога та людей виникає на ґрунті власної гідності, тому що кожна людина сама вибирає свій змісл. Якщо людина не чує іншу людину, не може сприйняти та зрозуміти іншу людину, тоді вона не чує власного голосу, не залишається самою собою в тяжких життєвих ситуаціях.

Внутрішня людина це є індивід у його «уосібленому» розвитку, від особи до спільноти, до людства в його сутности-духовности. ■

*Д. ТЕТЕРІНА-БЛОХИН,
д-р педагогіки, Мюнхен.*

РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЧНОЇ ДУМКИ В ПОЕЗІЇ В. ЯНІВА

В особі професора Володимира Яніва втратили ми постать надзвичайно широкого діапазону. Ми тільки хочемо нагадати всій громадськості, що загубили ми в наших лавах людину високого калібру переживань, поета-філософа з ліричним складом душі.

Свої мрії, пориви, вольові стремління Володимир Янів уже в ранній молодості пробував більш чи менш успішно втілювати в поезії. З п'ятнадцяти років узявся він за перо. Перші його поезії публікувалися в журналах «Студентський Шлях» і «Юнак».

Нелегка доля випала молодому юнакові. Навчання поєднувалося з дією в підпільній ОУН, арешт, важкі терпіння і страждання в тюрмі. Це не зламало його характеру, натомість загартувало його натуру. Мужність, сила волі і готовість нести хрест страждань за визволення України опромінювали рядки його поезій, хоч ще не були ці рядки позбавлені хиб під суто мистецьким і професійним оглядом, та одначе їх добре сприймали його бойові друзі підпілля. Удосконалюючи мистецтво свого слова, Янів випустив у світ у 1940 роках збірники «Листопадові фрагменти», «Сонце і грати».

Книжка поезій «Шляхи» вийшла з друку в 1951 році. В ній вибрано дещо з того, що писалося і друкувалося протягом Другої світової війни у кривавих її днях.

Часово професор В. Янів належить у збірці «Шляхи» до поетів-вісниківців. Усі вони — Кравців, Маланюк, Липа, Теліга, Бурггардт — відзначалися, хоч і в різний спосіб, тісним зв'язком з дійсністю, зливали своє ліричне «Я» з усенародньою скорботою. Кожен із них мав своє

землю і захопив отчину свого батька — Чернігів, де тоді сидів Володимир. У 1096 р. Святополк Ізяславич та Володимир Мономах вигнали Олега з Чернігова, потім перемогли в битві під Стародубом, і він пішов до Мурому, де засів син Мономаха — Ізяслав. У битві під Муромом 6 вересня 1096 р. Ізяслав загинув і перемогу здобув Олег. Мстислав, син Володимира, пішов на Олега, вигнав його, запропонувавши йому помиритися з Володимиром. У зв'язку з цим Мстислав написав листа своєму батькові, а Володимир цього листа до Олега.

власне обличчя, але було між ними і спільне: біль, тривога, героїзм у незмірно важких обставинах боротьби. Попри індивідуальну поетику мали всі вони й спільні виразові можливості, переважно метафори, а не епітети, що їх єднали і надавали їм значення окремої поетичної школи. Яніва не прилучувано виразно до тієї течії, але тепер, коли бачимо відлитої і закінчені форми цієї поезії, то можемо відділити В. Яніва від вісниківської плеяди, від всевладного духу часу, що вийшов над ними і давав відчуття доторку плеча до плеча у спільному поході до вершин і до великої жертви.

Та не можемо відмовити нашому поетові й суто власного почерку, тієї прикмети, яка творила окрему творчу індивідуальність.

Загально беручи, помічаємо наростання в його поезії журби, зосередженого страждання, яке веде до щораз більшого пронизання його творчості релігійними настроями, настроями героїчного терпіння.

Янів несе український хрест, згинаючись під його тягарем. Поет свідомий, що треба приймати рани від життя і шукати сил для виконання обов'язку перед великим учителем — Христом.

Християнські формули міцно входять у поетичну тканину нашого лірика. Так, лірика! Спроби відхилитися від ліричного тенору Яніву менше вдаються. Його нечисленні поеми легендарно-мітичного характеру не знайшли для себе адекватних поетичних засобів.

Цикл «Україна» є програмовим задумом. Похід у майбутнє царює у цьому циклі. Але цей похід сповнений трагізму:

Як падали дуби на вихрі й друзі,
Як суджені холодними ставали,
Ішли самотні ми, у вічній хузі,
Проте запеклі в бою і без жалю.
І сумнів ми несли тобі, і сором,
Що вихор нам пошарпав горді крила,
Що меркли задуми і слабло тіло.
І розпливались ми без діл в просторі.

Проклятий ворог уявляється поетові як незліченна сарана:

В залізі сарана, із людським видом,
А тільки болем чоловічим сита.
І муки всім від скорпіонів їді.

Однаке в героїчних картинах минулого черпає поет віру в прийдешню перемогу:

Кінець віків в червонім Вавилоні,
І матері розпусти і гидоти,
І тільки праведність свята чесноти
Спасе нас, звільнить, виведе з полону.

В ранніх поезіях автора звучать мотиви «вічної юности», але чи не найкраще в його набутку, виступають мотиви втоми:

Засипані шляхи у хузі
В нагальній сніговії
З очей зникають вірні друзі,
І тіло мерзне й коченіє,
Стомився я в напрузі
Вже вихор віддих запирає
Голками сів на вії
І дме і свище і жахає...
Якісь чужі й безвольні ноги
Такі тяжкі у мене рухи!
А тут: ні шляху, ні кінця дороги,
У горлі рветься крик розпуки.

Далі лунає волонтаристичне:

Мушу! Мушу!
Дійти! Дійти!

Але рішучі кличі не перемагають. Такі поетичні розділи, як «Із ночей жаху», «Розстріляним», свідчать, якими важкими були шляхи нашого поета, і тільки повільне наснажування релігійних мотивів освітлює його поезію вірою в безмежну ласку і дає змогу читачеві вільніше зідхнути. Міняється характер поетичних складників.

«Всміхнуться нам залишені ікони» — це те, що в різних варіантах повторюється. Храм. Вітражі Волоської церкви, зрештою, світ у церковно-релігійному сприйнятті:

В храмі біль я забув — знемогу,
Вчивсь любити край, родину й Бога,
Тайну тайн у нім пізнав,
О, моя отчизно і святине!
Вам лише з чужими і блукати
Тугу й біль я завжди слав.

Вершиною збірки «Шляхи» є «Отче наш» — сім поезій, у яких рядки найвищої молитви християнства по-філософськи трактуються, конкретика життя сплітається з Євангельськими ремінісценціями. Поет просить у Бога від імені народу:

Пошли нам ласку, Боже, й всі чесноти,
Дарунок дай геройства і посвяти,
Щоб вміли ми горіти й не згоряти
І піт нести й життя та кров спільноті.
Бо як лукавим бути тут, у світі,
У синяві шляхів не помилитись.

Однаке у світі знавців поезії В. Янів не знайшов найменшої моральної підтримки. Чуттєву душу поета це вразило, і він надовго замовк. З цього

стану вивів його член Президії «Слова» професор Ю. Бойко-Блохин, високо оцінивши збірник Яніва «Шляхи» як з ідейного, так і з мистецького боку. Відтоді, за словами В. Яніва, він відновив свою поетичну ліру. Після двадцяти чотирьох років вийшла у світ збірка Яніва «Життя» з маркою «Слова» — пташкою, якою Президія «Слова» наділяла лише висококваліфіковані літературні твори.

Збірка «Життя», випущена з друку в 1975 році, приносить з собою нові поетичні ускладнення. Тут немає зречення раніше здобутого, але зверху накладаються м'які тони імпресіоністичних візерунків:

Заквітли біло всі дерева
В хрусталих ліс стає собором
Се синя осінь листя стелить —

Відчувається увага до строфічної будови вірша, до музичного звучання строфіки.

Я не можу сказати, що Янів був учнем когось із наших великих поетів, просто відчувається, що він вдумливо читав Павла Тичину, Максима Рильського та багатьох інших.

Філософський струмисько огортає більшість його поезій. Є в цих поезіях якась більша рівновага, знайдення себе. Зникла перенапруга, виринає філософський спокій:

Шумить, співає амфіледа —
Дерев столітніх два кортежі,
Прямують в далину аркади —
В межі мандрівкам мислі межі!

Як бачимо, таки мандрівка, в означеному напрямі, в межах, з означеною і спокійною перспективою.

Є ще один яскравий мотив у цій збірці — євангельське «Спочатку було Слово, і Слово було Бог, Бог був Слово»:

Владико! Вбралися на свято
Твої гаї, луги, діброви, —
Зелені вирости палати
Замешкало у квітах Слово!

Слово є втіленням краси, святости і повсюдно розмитої організованої форми:

Те Слово, що було від Бога,
Що Богом сталося й було,
Зійшло й у темряві знемоги, —
І не огорне тьма, ні зло —
Святого Слова, що від Бога.

Точене болем Слово є сильніше смерті, це вічна частинка самого поета. Словом він приєднується до мудрого космосу і його вічності.

У 1980 роках поет засвідчив свою відданість поезії. У десятому та одинадцятому збірниках «Слова» з'явилися його поезії. Ще один крок до мистецько-духовного сповнення. Зростає увага до форми. Автор закоханий у світляні і звукові акорди. Ще більше схиляється він до філософічних сентенцій і цим робить спробу окреслити світ.

Останньо, на сторінках збірника «Слово» за 1983 рік, спробував свої сили В. Янів у царині суто філософічній. Ідучи слідами О. Кульчицького, розглянув у студії проблем безконечности часу і простору Емануеля Канта. Підхід Яніва сповнений відчуттями трагізму людського розуму, який лише сенсуалістично, у пляні особистому, сприймає категорії часу і простору. Голгота смерті і гимн життя міцно сплітаються.

Перед лицем закономірності — життя і смерть — є все ж таки маленька потіха людини:

А все ж не загине ні думка, ні життя
І шлях заясніє в скорботі
І внутрішню глиб, в самі нетрі буття
В серця і думки істоти.

«Істота думки», пізнання «скорботи, буття» веде до рясніння «скорботи», звідки нам шлях у милостиву всеохопність Бога, що приймає нас у хвилину смерті у своє Небесне Царство.

Так містика єдності життя і смерті сполучає у собі кінцеву всесвітність.

Федір ПОГРЕБЕННИК

СПОДВИЖНИК НА НИВІ НАРОДОЗНАВСТВА

(Пам'яті Івана Сенківа, автора монографії «Гуцульська спадщина»)

З Німеччини надійшла сумна звістка — помер уродженець України, дослідник Гуцульщини світлої пам'яті Іван Сенків. Не дочекався виходу своєї праці «Гуцульська спадщина», підготовленої до друку у видавництві «Знання». Багато десятиліть працював учений-краснавець над монографією, мав багато клопоту зі спробами видати її на Заході, зрештою домовився про публікацію праці в Києві. Радів, що вона вийде в незалежній Україні, любов до якої не згасала в його серці там, на чужині.

Ще одна монографія про Гуцульщину! Початок систематичного і системного дослідження цього краю, що є споконвічною складовою частиною України, хоч його розчленовували в минулому кордони різних держав, поклав своєю капітальною працею «Гуцульщина» (том I-V, 1899-1908) Володимир Шухевич. Його дослідження стало наріжним каменем всіх пізніших студій над минулим гуцульського краю, його історією, культурою, звичаями, обрядами.

Пройшло багато десятиліть, як зусиллями групи вчених і краєзнавців у діяспорі з'явилася (заходами Гуцульського дослідного інституту в Чикаго) «Історія Гуцульщини» Миколи Домашевського. Можна лише висловити подив, як в умовах еміграції, не маючи доступу до багатьох материкових джерел, могла побачити світ ця багата вагомою джерельною базою праця, що має своє науково-творче обличчя, охоплює широкий спектр історичного минулого краю, його багату духову культуру, торкається як героїчних, так і трагічних сторінок боротьби українського населення Карпат за незалежність України. Згодом з'явилися деякі праці вже сучасних істориків та етнографів, що більшою чи меншою мірою мали ідеологічний відбиток тих політичних обставин, у яких вони творилися й друкувалися. Дослідження вченого-етнографа та історика Івана Сенківа стало підсумком тривалої праці людини, яка всім серцем любила Гуцульщину, її волелюбних верховинців, зробила чималий внесок у вивчення їх життя і побуту.

Хто такий Іван Сенків, звідки він родом, що спонукало його стільки десятиліть досліджувати гуцульський край? Про це читачі складуть собі певне уявлення з прикінцевих сторінок згаданої книжки, де вміщені короткі біографічні відомості про автора. Тут наголошу на деяких, гадаю, важливих моментах, що стосуються як самої праці вченого, так і деяких інших тем. Насамперед зауважу, що українська наука і культура в діяспорі завжди стояли на сторожі нашої духовності, дбали про збереження національної ідентичності українських поселенців у різних країнах світу. З цією метою діяспора плекала рідну мову і культуру, сприяла розвиткові наукових досліджень у різних галузях національного життя, охоплювала своїм зором — у міру можливостей — всі регіони України, розгорнула багатоаспектні студії різних земель Батьківщини, особливо західно-українських, звідки походить основна маса емігрантів. Так, зусиллями багатьох самовідданих фахових учених і краєзнавців-аматорів з'явилося друком багато різних цінних видань історико-народознавчого характеру. Серед них назвемо збірники «Перемишль — західний bastion України» (1961), «Підгаєцька земля» (1980), «Зборівщина» (1980), «Надбужанщина», «Рогатинська земля» (1989) та ін. До цього циклу досліджень більшою чи меншою мірою належать монографія про історичне та культурне минуле Буковини, збірник статей і спогадів «Над Прутом у лузі» (1962) — про славне місто Коломию, цикл історико-краєзнавчих праць Михайла Бажанського про Снятинщину. До речі, ці останні праці торкаються і гуцульської тематики. Таким чином, монографія І. Сенківа йде в руслі історико-краєзнавчих студій, які мають добру традицію в наукових дослідженнях діяспори.

Автор узяв на себе нелегке завдання дати цілісну картину гуцульського світу, самотутньої частини українського світу, розкривши його історію — минулу і новітню — розмаїту духову і матеріальну спадщину. Звичайно, дослідник опирався у своїх студях на ті надбання в галузі вивчення

Гуцульщини, що маємо в Україні та поза її межами; але водночас він зробив значний внесок у дослідження даної проблеми, зібрав величезний фактичний матеріал, осмислив його, всистематизував, сформулював на його основі вагомі висновки, слушні спостереження про своєрідність культурних традицій, звичаїв, побуту українського населення Карпат, заперечив хибні погляди деяких учених і письменників (як українських, так і чужинецьких) про походження гуцулів, їхню нібито відрубність від українців.

Праця І. Сенківа виходить у світ як історико-краєзнавче дослідження широкого енциклопедично-довідкового характеру. Автор оживив різні явища, сторони життя і побуту верховинців протягом тривалого історичного відрізка часу. Сторінка за сторінкою перед нами розкривається багата спадщина гуцулів у галузі духової і матеріальної культури. Автор досить повно окреслив багатобарвну картину змалювання гуцульського світу в літературі та мистецтві — як українців, так і чужинців. Дослідницькі огляди-нариси про історію населених пунктів Гуцульщини, процес їх заселення, народне мистецтво, природу Карпат, роздуми над специфікою гуцульської говірки тощо доповнюються змістовними бібліографічно-довідковими матеріалами. Цінним є в книжці І. Сенківа також ілюстративний матеріал.

Звичайно, не всі питання, що їх порушив автор, освітлені в книжці з однаковою повнотою, подекуди опис, цитати домінують над аналізом матеріалу, окремі думки дослідника, зокрема ті, що стосуються деяких праць про Гуцульщину сучасних українських учених, можуть бути певною мірою скориговані (незважаючи на цілком явну тенденційність, комуністичну заангажованість у працях львівських і київських дослідників, присвячених Гуцульщині, там є чимало науково переконливого, правдивого).

Настав час об'єднати наукові сили в Україні та в діаспорі для всебічного дослідження історії і культури нашого народу: адже без опанування тих багатих джерел, що є на рідній землі, не можна глибоко висвітлити наш духовий розвиток протягом століть, так само як і без оволодіння тими скарбами, що зібрали і створили наші земляки в діаспорі, не вдається подати повної картини національного буття українців. Такі історико-краєзнавчі праці про рідне село, рідний край, про всі частини України вкрай необхідні для вивчення історії, мови та культури нашого народу, який, розвиваючись у різних суспільно-політичних умовах, будучи тривалий час роз'єднаним кордонами різних держав, зберіг почуття національної єдності, створив велику, багату і розмаїту духову культуру.

...Народившись із любов'ю до українського гуцульського краю, зі щемливою туги за його вимушеною втратою, завершене на хвилі національного відродження України, здобуття нею суверенітету, монографічне дослідження доктора Івана Сенківа, що виходить у столиці нашої держави, сприятиме поглибленню знань широких кіл громадськості в

Україні та поза її межами про волелюбну, мужню, героїчну — і яскраво-барvistу своєю природою, самобутню своїм мистецтвом, добру і талановиту своїми людьми Гуцульщину. Повернувшись із чужини на рідну землю, праця невтомого дослідника Гуцульщини стане одним з тих духових мостів, що з'єднували у тяжкі минулі роки і ще більше з'єднують у наш час українців з-за кордону з єдиною для всіх нас Батьківщиною.

Історико-краєзнавче дослідження Івана Сенківа поверне Україні ім'я одного з глибоких вчених-народознавців, який десятки літ присвятив вивченню минулого і сучасного Гуцульщини і заслужив своєю працею на нашу пам'ять і вдячність. ■

Анатолій БЕДРІЙ

50 РОКІВ СЛУЖБИ ООЧСУ ДЛЯ НАЦІЇ

Півсторіччя в історії будь-якої суспільної установи — це досить великий шмат часу. Але коли така установа діє для визволення великого народу з-під колоніального ярма імперії, то успішне її існування протягом 50 років заслуговує на особливе признание. Таку саме відповідальну роль виконує Організація Оборони Чотирьох Свобід України.

Пригадаймо собі, що в половині 1940 років український народ вів криваву і затьяжну боротьбу з комуно-російським окупантом. Цю визвольну боротьбу за відновлення Української Самостійної Соборної Держави очолювала Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери. ОУН сформувала всенародню військову силу — Українську Повстанську Армію під командою генерала Романа Шухевича-Тараса Чупринки.

Члени і прихильники ОУН в США відразу після закінчення війни з гітлерівською Німеччиною вирішили заснувати організацію, яка надавала б усю можливу допомогу Воюючій Україні. Головним ініціатором такої організації був інж. Євген Ляхович, чільний співпрацівник полк. Євгена Коновальця в 1930 роках. Щоб ідеї ОУН були правильно сприйняті у Сполучених Штатах Америки, а не в дусі нацизму й фашизму, як це було тоді в моді ототожнювати націоналізм з цими імперськими рухами, Євген Ляхович вибрав із виступів американського президента Франкліна Рузвельта чотири найважливіші пропаговані ним ідеї свободи людини, а саме: свободи слова, совісти, від страху і від злиднів, які увійшли до Атлантичної Хартії. На основі цих ідей велася війна проти гітлеризму і фашизму. Група однодумців прийняла проєкт Ляховича і розпочала формувати на цій основі відділи. ООЧСУ формально засновано 15 червня 1946 року в Нью-Йорку. Головою Тимчасової Головної Управи обрано інж. Євгена Ляховича. Першими завданнями було творення відділів і заснування власного пресового органу, що появився на початку 1947 року

як місячний журнал під назвою «Вісник ООЧСУ», спочатку помножуваний на циклостилі скромним накладом 200 примірників. «Вісник ООЧСУ» появляється вже 49 років, і він виконав свою інформаційну та ідейно-унапрямуючу роллю. Організувалися нові відділи та розгорталася збіркова акція на допомогу ОУН-УПА в Україні ліками і вирядом.

Перший загальний з'їзд ООЧСУ відбувся при участі делегатів із чотирьох відділів у серпні 1947 року. Схвалено статут і програму ООЧСУ. З'їзд обрав головою Головної Управи інж. Євгена Ляховича.

Організація швидко росла завдяки масовому напливові політичної еміграції з Західної Європи. На початку 1948 року «Вісник ООЧСУ» почав уже виходити накладом тисячу примірників. Коли в 1946 році на допомогу Воюючій Україні зібрано 100 доларів, то в 1947 — 1000, а на Другому з'їзді Головна Управа мала прибутків біля 8000 доларів, з яких більша частина пішла в Україну. На Другому з'їзді у вересні 1948 року подано, що наклад «Вісника ООЧСУ» зріс до 1500 примірників, а делегати з 7 відділів вибрали головою ред. Ігната Білинського. На Третньому з'їзді в листопаді 1949 року вже були заступлені 10 відділів. Більшого престижу ООЧСУ додав своїм приїздом до США пор. УПА Лев Футала, який об'їхав Америку з доповідями про героїчну визвольну боротьбу в Україні. Розмах праці ООЧСУ помітний з факту, що в 1948 році Головна Управа полагодила три з половиною тисячі листів, приєднавши 560 нових передплатників «Вісника ООЧСУ», наклад якого зріс до двох тисяч.

На П'ятому з'їзді в грудні 1951 року були заступлені вже 17 відділів. Прибутки Головної Управи зросли до 17 тисяч доларів, а канцелярія вислала 4000 листів. На Шостому з'їзді 1953 року делегати від 27 відділів обрали головою Головної Управи проф. Івана Вовчука. Зорганізовано Український Народний Університет при ООЧСУ. Заходами членів ООЧСУ створено 1954 року Товариство прихильників АБН в Америці, чим розширено міжнародню українську діяльність. 1956 року ООЧСУ розпочала більшу видавничу діяльність, випустивши книжку «Історія Русів». Того ж року відбувся Десятий з'їзд, уперше у власному будинку при 10 вулиці в Нью-Йорку. Видано книжки проф. Олександра Оглобина «Гетьман Іван Мазепа та його доба» та еспанського мислителя Хосе Ортеги і Гассета «Бунт мас», а також ряд брошур.

1959 року зовнішньо-політична діяльність націоналістичного руху увінчалася більшим успіхом, бо Конгрес США прийняв закон про Тиждень Поневолених Націй, підписаний президентом Двайтом Айзенгавером. В ньому Україна визнана поневоленою нацією в комуно-російській імперії. На 11 з'їзді обрано головою ООЧСУ мгра Євгена Лозинського. У його каденції видано працю д-ра Петра Мірчука «Степан Бандера — символ революційної безкомпромісовості», збільшено кількість відділів до 30.

У 1964 році заходами ООЧСУ і споріднених організацій змобілізовано десятки тисяч людей до участі у відкритті пам'ятника Тарасові Шевченку у Вашингтоні. На 13 з'їзді 1965 року головою Головної Управи

обрано мгра Івана Винника. Видано велику книжку проф. Миколи Чубатого «Княжа Русь-Україна» та збірник «Слово і зброя», зредагований Леонідом Єнсином-Полтавою. На 14 з'їзді 1967 року були вже заступлені 44 відділи ООЧСУ. Рівночасно відбувся основуючий з'їзд Об'єднання Жінок ООЧСУ, головою якого стала мгр Уляна Целевич. Того ж року видано книжку Дмитра Донцова «Хрестом і мечем». Члени Головної Управи багато праці вклали у підготовку основуючого з'їзду Світового Українського Визвольного Фронту і значною мірою спричинилися до створення Світового Конгресу Вільних Українців.

На 16 з'їзді 1971 року делегати 50 відділів знову обрали головою Головної Управи проф. Івана Вовчука. А на 17 з'їзді 1974 року обрано головою ред. Ігната Білинського. 1975 року Організації Українського Визвольного Фронту в США купили два великі будинки при Другій авеню, куди перенесла свій осідок Головна Управа ООЧСУ. В 1977 році видано книжку «Історія ООЧСУ — 1946-77», опрацьовану Леонідом Полтавою. У 1980 році на 19 з'їзді вибрано головою пор. УПА Лева Футалу.

На початку 1980 років в Українському Конгресовому Комітеті Америки дійшло до гострого конфлікту, викликаного непередрішенськими реалітетниками-культобмінниками з УССР, що закінчився виступленням з УККА цієї групи. Тоді левову частку праці УККА перебрали на себе провідні люди з ОУВФ, зокрема з ООЧСУ. В 1981 році ОУВФ зазнали тяжкої втрати: померла довголітня голова ОЖ ООЧСУ мгр Уляна Целевич.

З листопада 1982 року почав виходити в Нью-Йорку тижневик «Національна Трибуна», як пресовий орган ОУВФ у США. Він скріпив інформацію й унапрямування націоналістичної діяльності.

Знаменною подією 1983 року було відзначення 25-річчя Тижня Поневолених Націй у Вашингтоні. З тієї нагоди президент США Рональд Реган прийняв голову Українського Державного Правління Ярослава Стецька у Білому Домі як почесного гостя. Це був поважний ідейно-політичний осяг міжнародної політики ОУН-УДП-ООЧСУ-АБН.

Цього ж 1983 року, на 20 з'їзді ООЧСУ головою Головної Управи обрано проф. Миколу Чировського, а на 7 з'їзді ОЖ ООЧСУ — Дарію Степаняк.

На початку 1980 років в Америці розгорнула свою розкладову діяльність репрезентація Української Гельсінської Спілки, очолена генералом Петром Григоренком, що пропагувала дурман про те, що нібито Україну поневолює якась інтернаціональна партократія, а не російські імперіялісти. Ці диверсійні виступи треба було рішуче поборювати. Ця група була передвісником пізнішого псевдodemократичного руху в Україні, що на перше місце висував «людські права», реформізм ССРСР, еволюційний шлях, демократизацію, а не змагання за побудову Української національної держави.

Тепер доцільно застановитися над розвитком подій в Україні і ССРСР у другій половині вісімдесятих і в дев'ятдесятих роках, оскільки події всередині ООЧСУ в цьому періоді є напевно в пам'яті присутніх. 1985

року до влади в СРСР прийшов Михаїл Горбачов, який дійшов до висновку, що імперія неминуче впаде, якщо її не змодернізувати і не зреформувати. Свою рятункову концепцію Горбачов назвав кличами: «перестройка» і «гласність» або «за демократизацію». Однак його пляни знівечила страшна народовбивча катастрофа в Чорнобилі у квітні 1986 року, що загострила протиперські та протитоталітарні настрої в поневолених народах.

Однак в цей критичний історичний момент українські націоналісти зазнали тяжкої втрати: помер голова проводу ОУН Ярослав Стецько, неперевершений політичний аналітик і політик. Ця втрата спричинила політичний, чи пак — провідницький вакуум у націоналістичному русі, що не було зразу особливо відчутним, бо все українство інтенсивно готувалося до величного відзначення тисячоліття хрещення України.

Про критичний і небезпечний, хоч і дуже важливий історичний час тривожно писав у 1987 році провідний підпільний діяч ОУН з України у привіті VII Великому Зборові ОУН: «Багато людей повірили цій тактиці (Горбачова) і пішли на повідку ворога. Щоб не загубилася при цьому суть ідеї боротьби за відновлення УССД, ми ведемо затяжну боротьбу з різними угодовцями й опортуністами». На допомогу крайовим націоналістам із Західної Європи Провід ОУН і ОУВФ, в тому числі й ООЧСУ, постійно пересилали різними шляхами велику кількість відповідної літератури.

Свої пляни верхівка СРСР переводила в життя в той спосіб, що республіканські компартії мали проводити ілюзорно-фіктивні реформи, але міцно тримати у своїх руках владу, при цьому далі безкомпромісово знешкоджувати українських націоналістів-революціонерів, сприяючи націоналістам-пацифістам, мінімалістам, наставленим на угодовство. Врешті, республіканські компартії мали прийняти рішення про потребу проголосити суверенність республік і відразу після цього проголосити бажання належати далі до «відновленої федерації» або в гіршому випадку — конфедерації. У пляні дезінформації режим Щербицького дозволив в УРСР сформувати Народний Рух України за перебудову.

Однак горбачовська верхівка прорахувалася і не дооцінила сили націоналізму поневолених націй. З кожним найменшим послабленням тоталітарної окупації націоналістичні рухи негайно використовували такі тактичні відступи імперії скріпленням своєї сили в народніх масах. Найдалі в цих процесах зайшли прибалтійські націоналістичні рухи, Грузія і Вірменія. «Перестройка» могла, може, й удалася, якби не бунт в Москві консервативно-реакційних кіл у большевицькій верхівці. Вони вчинили невдалу змову проти Горбачова, що її придушили реформісти на чолі з Єльцином. Але ці події скомпромітували всю советсько-комуністичну систему. Щоб не допустити до революційних вибухів націоналістичних сил, республіканські компартії проголосили державну незалежність і відразу задекларували себе по боці концепції конфедерації, яку в Росії представляв Єльцин. В Україні таке проголошення відбулося 26 серпня 1991 року.

Проголошену державу під назвою «Україна» КПУ вважала за потрібне підтвердити народнім референдумом, який однаке показав, що майже все населення України бажає жити у своїй власній, окремій від СРСР державі. Попри те комуно-московські вислужники все приготували для проголошення відновлення імперії під назвою Співдружність Незалежних Держав. Однаке ідейно-моральна сила результатів референдуму стримала формальну інтеграцію України в СНД.

В наступних роках розгорілася боротьба між національними силами і малоросійськими русофілами, причому дотеперішні владоможці затримали у своїх руках усю повноту влади. Ця боротьба триває й донині. Лише в прибалтійських країнах перемогли націоналісти. В Україні панівна олігархія провела наперед заплановані зміни, головню в державній символіці: прийняли синьо-жовтий прапор, національний гімн, частинно герб Тризуб, поштові значки. Але під накривкою так званої громадянської держави проводиться антинародня і антинаціональна політика. Держава «Україна» не є за своєю суттю повністю ні національною українською, ані соборною.

Оскільки Україна і Росія — два антиподи, дві діаметрально протилежні сили, два різні світи, то перед націоналістами стоїть відповідальне завдання перебудувати цю державу у могутню і незалежну від Росії Українську національну державу. Розгорнувши цю боротьбу, ми можемо реакційні, злочинні, антинаціональні сили, які ще тримаються при владі, але неминуче будуть зліквідовані, бо під кінець ХХ сторіччя остаточно мусить запанувати концепція національних держав, висловлена в кличі: «Воля народам — воля людині! Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!». ■

«Диспозиційним центром та абсолютним панівним органом на українських землях є КПСС, не інтернаціональна, а фактично російська партія, яка своїм апаратом насильства, КГБ, тримає Україну на становищі колонії, призначеної Москвою на повне знищення. Складена у значній більшості з москалів армія в Україні — є також чинником насильства. КПСС — єдина політична сила, яка неподільно керує своєю експозитурою в Україні, т. зв. КПУ. Отже, деморалізація і розклад КПСС — одне з найголовніших завдань...»

*«Матеріяли й постанови V ВЗ ОУН», 1974 р.
Розд. «Внутрішня політика», стор. 324*

Огляди, рецензії

Григорій ДЕМ'ЯН

«ВОСКРЕСЛА ВКРАЇНА — БУДЕ ПАНУВАТИ»

(Повстанські коляди: пісні, зібрані у Західньому Поділлі). Упорядкування, вступна стаття, примітки Ростислава Крамара. Музичний редактор Оксана Рафа. Художник Тереза Проць. — Тернопіль, 1995. 47 ст.

Прикметною і багатообіцяючою течією сучасної української фолкльористики є дедалі зростаюча увага до потужного тематичного пласту народньої пісенної та оповідної творчості, присвяченої національно-визвольній боротьбі ОУН і УПА в 1940-1960 роках. Тепер уже кожній освіченій людині в Україні добре відомо, що жодна інша епоха в усій багатющій на подвиги, казковий героїзм і жертвовність історії нашої Батьківщини не залишила такого велетенського за обсягом і розмаїття за своїми жанрами фолкльору. Що ж до повстанських пісень, то їх маємо не менше, ніж козацьких.

Досі вони пішли у світ двома десятками книжкових видань, переважно невеликого обсягу. Їх огляд вже опубліковано в журналі «Визвольний Шлях» ч. 6/96.

Збірник Р. Крамара «Повстанські коляди» потрапив мені до рук уже після передачі остаточно відредагованої верстки згаданого огляду до друку. Але праця молодого фолкльориста цікава і самими текстами та мелодіями, і змістом вступної статті, а також іншими своїми частинами. Отже, доцільно про цю працю повідомити дещо ширше.

Основу видання склали тексти і мелодії тридцятьох колядок, які автор записав у селах Західного Поділля, власне у південних районах Тернопільської області. Молодому фолкльористові вдалося виявити й опублікувати дуже цікаві зразки і варіанти, пов'язані з Різдом Христовим і водночас з боротьбою української нації проти російського колоніального поневолення. Значна частина з них побутує і в суміжних областях Галичини та Волині, і навіть досить далеких теренах Київщини, Черкащини, Дніпропетровщини та Донеччини. Як приклад, можна назвати колядку «Сумний Святий Вечір», що зустрічається не тільки в Україні, на Зеленому Клинні (Далекому Сході), Сибіру, але практично всюди, де живе бодай невелика громада наших співвітчизників, тобто в Західній Європі, Північній і Південній Америці, Австралії та Азії. Заслугою упорядника і записувача є те, що він зібрав і опублікував тут не по одному, а по кілька версій і варіантів популярних коляд і цим істотно збагачує уявлення читача про розмаїття досліджуваного жанру. Таким способом Р. Крамар подав три зразки твору «Сумний Святий Вечір» (с. 21, 22 і 23); два «На Різдво раненько» (с. 24 і 25) та інші. Майже через усі тексти виразно проходить ідея героїчної боротьби за повне визволення України від німецьких і російських наїзників.

Заспіваймо пісню про ту сумну долю,
Що нас ся остали могили по полю.
Високі могили, де лягло спочити
Військо українське, катами побите.

Най би то побито, а то змордувано
Таким дивним чудом, що ще не видано.
Навіть татари не робили того,
Щоб так мордували цвіту молодого.

Полягли герої в крові по коліна,
Но зате воскресла славна Україна.
Воскресла Вкраїна — буде панувати,
А на тії кровці буде дух зростати (ст. 35).

Порівняно з іншими місцевостями України, повстанські коляди Західного Поділля мають чимало дуже своєрідного, але разом з тим і спільного, загальнонаціонального. З'ясувати одне і друге вдається щойно тоді, коли буде максимально нагромаджений, належно класифікований, систематизований і досліджений наявний тематичний пласт народної пісенної творчості. Це стосується і тих зразків, що з певними відмінами поширені в різних регіонах, і тих, що наразі виявлені лише на терені, охопленому дослідженням Ростислава Крамара.

Рецензована праця містить і в самих текстах, і в аналітичній частині нові факти і цілком слушні узагальнення, які істотно збагачують і розширюють дотеперішні знання не лише звичайних шанувальників повстанського фолкльору, але й досвідчених, високоерудованих фахівців про багатогранне увічнення образу найвидатнішого політичного діяча України середини ХХ сторіччя, легендарного організатора і теоретика ОУН Степана Бандери.

Ростислав Крамар, як уважний і знаючий дослідник, не міг не відзначити, що ряд колядок про сумні свята торкається і родинних нещасть, і він виходить на узагальнене змалювання трагізму української ситуації. Персоніфікований образ неньки-України — центральний у пісні з Шутроминець (Заліщицький р-н). Усталеними засобами поетизації описується, як «в кайдани кували, на хрест розпинали» покривджену Україну. Несподівана розв'язка твору: до Всевишнього з молитвою за український народ звертається Степан Бандера:

А Степан Бандера на се поглядає,
Здоймив руки до Ісуса, Ісуса благас:
— Ісусе мій милий, я Тебе благаю:
Поможи ми цю комуну вигнати із краю!

Наступна метаморфозована картина втечі ворога («комуна тікала, ліси ся хвалили») змінюється молитвою вдячності за народного оборонця «Бандеру — тата». Зазначимо, що звертання в колядках до небуденної постаті Бандери не поодинокі. Українська людність, ототожнюючи ім'я видатного політичного діяча зі сподіванням довгожданної волі, благала Божого заступництва для цього:

Просим Тебе, Христе,
І Твого Ангела,
Щоб прожив на Україні
Провідник Бандера (ст. 7).

Поряд із тим, що вдалося знайти, записати і розглянути упорядникові в Західному Поділлі, сотні пісень різних жанрів, повністю чи частково присвячених С. Бандері, між ними й колядок і щедрівок, активно живуть у репертуарі звичайних селян, робітників та інтелігентів, учнівської та студентської молоді в

усіх регіонах, де розселені зі своєї волі чи насильно наші країни. (Докладніше див.: «Українські проблеми», 1995, ч. 2. ст. 109-114).

Приблизно таким чином автор розглядає увесь нагромаджений колядний матеріал і цим допомагає читачам проникнути в суть представлених у книзі обрядових пісень, ненав'язливо з'ясовуючи при цьому й історичне тло, на якому вони творилися і фолкльоризувалися.

Більше півстоліття тотальна заборона виконувати повстанські пісні, порушників якої навіть неповнолітніми кидали до тюрем і виправно-трудових таборів на десять і більше років, уповільнила природний процес фолкльоризації цих творів. Саме тому між опублікованими зразками побачимо й дещо невдосконалені тексти. Але ж саме це може і повинно стати добрим стимулом для пошуків кращих варіантів і версій у тому ж Західньому Поділлі та в інших місцевостях. Маючи перед очима по декілька зразків одного й того ж твору, для публікації можна відібрати найкращі. Дещо було надруковано й раніше, але автор-упорядник книжки про це не згадує.

«Повстанські коляди» Р. Крамара, порівняно з більшістю книжкових видань пісенного фолкльору розглядуваної тематики, є успішною спробою кваліфікованого трактування жанру з позицій сучасної наукової думки. У книжечці майже зовсім немає типових для багатьох покомуністичних фахівців середнього і старшого віку двозначностей чи виявів обридлого всім почуття меншевартості, немає збанкрутілої теорії класової боротьби, що була ідеологічним обґрунтуванням таких масових винищень цілих народів, про які навіть найжорстокіші тирані і не догадувалися. І то в усі попередні епохи на цілій планеті.

Збірний образ українського повстанця після докладного ознайомлення з книжкою залишається в уяві читача легендарно-героїчною особистістю, що жертвує своїм життям винятково для добра і волі рідної нації, що можна повністю реалізувати тільки в незалежній державі.

Потім встане Київ,
Вся Україна-мати,
Над собором Лев і Тризуб
Вже буде сіяти.

І настане воля
На святій руїні,
В один день задзвонять дзвони
По всій Україні. (ст. 29.)

Київ, 22 квітня 1996 р.

«Залишатися нині в компартії — значить брати на себе всю відповідальність за антидемократичні акції в країні, за антиконституційний переворот, за кров, яка уже пролилася..., за лицемірство і брехню, які подибуєш на кожному кроці».

20.8.1991 р.

Віталій Карпенко, делегат XXVIII З'їзду КПСС
«Хроніка Опору», Київ, «ВІК»-«Дніпро», 1991, ст. 172.

Володимир ЖИГА

КНИЖКА, ЩО ІМПОНУЄ ЧИТАЧЕВІ

Серед багатьох негараздів, що трапляються в Україні майже в кожній ділянці життя, трапляються, хоч і нечасто, також і добрі речі. До таких залічимо появу репринтного видання збірки оповідань діаспорного письменника Володимира Барагури *«Меч і книга»*, що вийшла 1993 року в київському видавництві «Конкард».

Збірка *«Меч і книга»* появилася вперше в 1954 році старанням «Свшан зілля», Об'єднання Працівників Дитячої Літератури та Видавництва «На Варті» КУ СУМ в Торонті. Друге видання цієї збірки вийшло у світ в Українському Видавництві «Добра Книжка», ч. 215, також в Торонті (1980 р.). Останнє київське видання, яке автор вважає третім, є офсетним передруком другого видання. Воно вийшло накладом 5 тисяч примірників завдяки фінансовій допомозі меценатки пані Марії з Тарнавських Крижанівської з Рочестеру (штат Нью-Йорк).

Увесь наклад збірки передано Управлінню шкільництва в Києві, щоб зацікавити дітей і молодь в Україні історією їхньої Батьківщини. Автор збірки отримав поки що один примірник цього видання і невимовно радіє, що його праця, на якій виховувалися майже два покоління молоді в діаспорі, зараз виконуватиме подібне завдання в Україні. Радіючи появою збірки, В. Барагура пише авторові цього огляду так: «Я, очевидно, не отримаю ніякого гонорару, моєю винагородою буде сатисфакція, що причинюся до національного освідомлення нашої молоді в Україні».

Тут буде варто дещо сказати про пані Марію Крижанівську. Вона — це щира українська патріотка, яка не жаліє коштів на видання цікавих дитячих і юнацьких книжок, щоб допомогти українській молоді в Україні ознайомитися з минулим своєї Батьківщини, пізнати її історію та її кращі героїчні постаті. Іншими словами, причинитися до патріотичного виховання молодого українського покоління. Видання збірки *«Меч і книга»* — це не перший її шляхетний вчинок. Раніше вона видала *«Гарфу Леїлі»* Константи́ни Малицької, перше видання якої вже розійшлося, і пані Марія Крижанівська докладає зараз усіх зусиль, щоб при допомозі її двох синів вийшло друге видання цієї книжки, але накладом уже не менше 100 тисяч примірників. Видання має з'явитися в Києві. Вона видає своїм коштом також оповідання *«Учителька»* Марії Дмитренко (справжнє ім'я Богданна Світлик). Твір цей вийде у Львові при часописі *«Молода Галичина»* та разом зі Світовою Координаційною Виховно-Освітньою Радою при СКУ. Раду очолює пані Іраїда Винницька, яка, до речі, віднайшла рукопис цього оповідання в Україні.

Зусилля меценатки Крижанівської подиву гідні й повинні б стати прикладом для інших наших громадян у діаспорі, які мають відповідні кошти і готові піти їй слідами.

Це правда, що в Україні література для дітей і молоді опинилася в глухому куті. Там пишеться і друкється у цій галузі порівняно дуже мало, і то незважаючи на великий попит на релігійні оповідання та зокрема на патріотичні. Тут, як мені здається, немає нічого нереального чи обтяжливого для держави. Потрібні лише рішучість влади, справжнє, а не показне бажання порятувати нашу духовість, а тут же й письменника, щоб він вижив, та нашого юного читача, спраглого цікавої релігійної чи патріотичної книжки, яка несли б високо мистецьке українське слово та виховувала молодь культурними і свідомими громадянами. Під цю пору цього завдання не в силі виконати наші школи та різні навчальні заклади, бо вони покищо такі ж матеріально бідні, як і сама наша

молода держава. Отже, це відповідальне завдання переходить, в основному, на книжку, якої також обмаль в Україні.

Чим же прислужиться українській молоді збірка «Меч і книга»? Насамперед, патріотичним світовідчуванням, що виявляється в почуттях, учинках і в настрої, та скристалізованим національним світоглядом, що заслуговує на увагу з боку всіх тих молодих читачів, що напружено шукають здорових шляхів до пізнання історії своєї Батьківщини, до розуміння її державного будівництва та вивчення її національного організму. Кожне оповідання у збірці написане з непідробною щирістю, всюди помітний глибокий патріотизм. Без перебільшення можна щиро сказати, що всі оповідання — це оригінальна і смілива за формою та цікава проблемами незвичайна мистецька річ.

В цілому оповідання — це твори здебільшого про одну чи кілька подій у житті людини (іноді кількох людей). Характери персонажів в оповіданнях показуються у зформованому вигляді. А майстерність письменника полягає тут в умінні на матеріалі однієї чи кількох життєвих подій яскраво відтворити типове у житті.

Збірка складається з трьох частин: «На полі слави», «Пергамен і книга» та «Велетні на верхів'ях» і охоплює 24 оповідання. На кінці майже кожного оповідання є короткий пояснювальний словник маловживаних, а то й зовсім невідомих слів. Кожне оповідання має одну, а то й більше ілюстрацій і цікаву графічну прикрасу в кінці кожного оповідання у виконанні мистців Петра Андрусіва та Михайла Михалевича.

Підсумовуючи, треба сказати, що книжка «Меч і книга» читається з почуттям справжньої естетичної насолоди. Вона імponує читачеві речевістю, погідним настроєм і чудовим поетичним стилем, зокрема в оповіданнях про далеке минуле. Книжка, безперечно, стане корисною кожному шанувальникові красного письменства. ■

С. РАДІОН

НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ПОЛЬСЬКОГО ІСТОРИКА

Тадеуш Анджей Ольшанські. «Історія України ХХ ст.». Обкладинка: Єжі Гжегоркевіч. Книжка апробована Міністерством народної освіти. Видавництво «Волгомен», Варшава, 1992, 348 ст.

Історія України в польській «моцарстwowій» історіографії є так само сфальшована, як і в імперській російській. Але ця «Історія України» Ольшанського є цінним надбанням польської гуманістики.

Кригу фальшувань історії України проламав своєю «Історією України» Владислав Серчик, а Тадеуш Ольшанський своєю «Історією» розтопив її. Тому почнемо огляд її від перегляду змісту:

I. Від Руси до України. Нарис подій між Х і ХІХ століттями.

II. У часах занепаду імперій. Україна в 1990-1916 роках.

III. Між червоною і білою Росією. Україна російська в боротьбі за самостійність у 1917-1921 роках.

IV. Війна за Львів. Галицька Україна й інші українські землі в боротьбі за самостійність у 1918-1919 роках.

V. В обличчі заглади. Советська Україна в 1921-1939 рр.

VI. Чужа демократія. Українські землі в межах Другої Речі Посполитої (Поверсальська Польща) й інших державах 1921-1939 рр.

VII. Під двома окупантами. Україна в Другій світовій війні.

VIII. Повільне відродження. Советська Україна по Другій світовій війні.

IX. Покривджені і забуті. Українці в Польщі по Другій світовій війні.

X. Від Чорнобиля до самостійності. Україна в бурі нової революції.

Закінчення. Українська народня символіка. Поляки в Україні. Біографії видатних українських провідників. Скорочення, вживані у тексті. Використана література. Іменний індекс. Індекс географічних назв.

Почнемо огляд «Історії України» Ольшанського від загальних завваг.

Мовні розбіжності між наддніпрянцями і наддністрянцями перебільшені (ст. 8). Це є в усіх мовах, що мають багато діалектів.

Твердження, що Гайдамаччина були бунтом звичайних розбишак і анархістів, є закоріненим між поляками як старе шляхетське тлумачення (ст. 16, 17). Насправді це були повстання проти Польщі (ст. 16, 17).

Цікава думка автора у зв'язку з убивством Симона Петлюри:

«Уряд УНР діяв наперед у Тарнові, потім у Варшаві ... Сам Петлюра виїхав у 1924 р. до Парижу, де два роки пізніше був замордований агентом ОГПУ — як можна судити — не випадково через кілька днів після приходу до влади маршала Пілсудського» (ст. 77).

Далі читаємо: «... фашистських провідників ОУНР» (ст. 147-148, 206). Фашизм — це сталінізм, так само, як нацизм — це гітлеризм. Ніхто з провідників ОУНР не був фашистом. Це наклепи советсько-московської пропаганди, що малпуються мовами інших народів. Називання Ольшанським фашистами провідників ОУНР 1930 років і пізніше знижує наукову вартість його праці.

Про Чорнобильську катастрофу подано: «У короткому часі сталася наступна катастрофа зовсім іншого роду. Пожежа в бібліотеці Академії наук у Ленінграді, яка знищила, між іншим, унікальні збірки російської провінційної преси початку століття і з часів революції» (ст. 258). Тут автор переплутав хронологію подій у советській Україні. Пожежа сталася у бібліотеці Академії наук України в Києві перед Чорнобильською катастрофою, знищивши документи з часів Визвольної Боротьби України в 1917-1923 роках. А до того ж Ленінград у Росії, а не в Україні.

В другому розділі не відокремлено періоди УНР і Гетьманщини від колоніальної УССР. Хронологію подій подано так, що читач не знаходить межі між УНР і Гетьманщиною та УССР. А це зовсім різні в історії України періоди: коли період УНР і Гетьманщини був утвердженням української державности, то УССР була окупаційним знаряддям Росії, знаряддям винищення українського народу.

На закінчення свого нарису історії України автор у післяслові написав: «Від кінця Другої світової війни виросло нове покоління поляків і українців, неотягжених відповідальністю за трагедію сорокових років. Однак вони несуть історичну відповідальність за майбутнє своїх народів ... Тим поколінням легше знайти спільну мову, зайнятися заходами ... будови нових польсько-українських стосунків ... для того постала ця книжка, і для того я, як її автор ... закінчу особистою декларацією пробачення за всі кривди, завдані моїм народом, з проханням пробачення за кривди, завдані моєму народові» (ст. 296).

Польща першою визнала незалежність України. Польська еліта починає вивчати правду про Україну. Почала пізнавати фальшування історії України російською і польською історіографією, про що свідчить і книжка Тадеуша Ольшанського.

Віра ДУБАС

ГОЛЛІВУД — ФЛЬОРИДА

Позліталилися знову журавлі з холодної Канади і північної Америки до Південної Фльориди, щоб погрітися під промінням сонця, посидіти під зеленими пальмами та милуватися часто бурхливим морем.

Тут 23 листопада 1995 р. в Українському Культурному Центрі в Голлівуді відбулася дуже цікава імпреза з рамени ОЖ ОЧСУ — «День подяки — обжинки». Заля УКЦ була заповнена людьми з усіх частин південної Фльориди, щоб спільно подякувати Господові за всі ласки, а головню за те, що дозволив нам дожити в здоров'ї до сьогоднішнього дня.

Програмою свята провадила Віра Дубас. Святочну трапезу поблагословив о. дякон Михайло Добош. Дуже смачну вечерю підготували члени ОЖ ОЧСУ Наталя Угляр і Марія Корчмарик при допомозі інших пань. Декому напевно пригадалися щасливі молоді літа, коли вони з віночками із золотої пшениці, з серпами на плечах співали обжинкові пісні, а їхні співи лунали високими горами, зеленими лісами, та широкими полями.

Вечір 6 січня 1996 р. залишиться глибоко в пам'яті тих, хто був в УКЦ на Святвечорі, який підготували члени ОЖ ОЧСУ. На сцені була прибрана ялинка, а біля неї Вифліємська зірка і чудовий Вертеп, який підготував Василь Вільчинський. Також була прибрана трапеза, на якій були ікона Божої Матері, свічки, просфора, колач, мед і кутя.

Це все було символом нашого Святвечора. Свято відкрила голова ОЖ Іванна Пилипчак. Вона засвітила ялинку як символ для українських дітей в Україні. Одночасно по всіх столах спалахнули свічки, прибрані свіжою смерекою.

Голова ОЖ передала ведення імпрези голові культурно-освітньої референтури Марії Шафранській. Вона коротко розповіла про значення наших традицій Святвечора і попросила о. дякона Михайла Добоша провести молитву і поблагословити просфору, кутю й інші страви. Опісля попросила пань з кухні подати Святу вечерю з традиційними 12 стравами.

При смачній каві і пампушках до залі прибули колядники з Вертепом, їх провадив В. Вільчинський з Вифліємською зіркою, а за ним голова УКЦ Антін Угляр ніс традиційний дідух і поклав його на трапезі. Тоді залунала коляда «Бог Предвічний», яку підхопили всі присутні. Це була немов духовна злука з усіми рідними, які живуть по різних частинах діяспори, і з тими, які не діждалися цієї щасливої, вечірньої зірки. По закінченні вечері ще довгий час лунали колядки.

Вечерю підготували члени ОЖ ОЧСУ, головню Наталя Угляр і Марія Корчмарик. Їм належить велика подяка і признання.

28 січня 1996 р. в УКЦ відбулося відзначення 78 річниці проголошення IV Універсалу та відновлення Української Держави. Святкову доповідь виголосив д-р Богдан Ф. Корчмарик. Виступав Український Національний хор при УКЦ під диригентурою Богдана Кривка, а монтаж віршів підготувала Віра Скрип. Декорацію сцени виконав Василь Вільчинський. Програма була вміло підібрана. Всім виконавцям належить велике признання і подяка. Продовжуйте вашу працю, щоби наші традиції не пропадали на чужині. Щастя Вам Боже!

Big Регації

Цей репортажний допис поміщуємо в журналі не так тому, щоб цим відмітити події в Українському центрі в Голлівуді в листопадові 1995 р. та січневі (1995) дні, але тому, щоб подрібно переповідений перебіг традиційного українського Святвечора пов'язати з тим, що в ці роки державної незалежності України відбувається по селах та містах нашої Батьківщини. ■

Посмертні згадки

Організація Українських Націоналістів (бандерівців) ділиться сумною вісткою зі своїм членством, симпатиками, прихильниками і юнацтвом, що 4 серпня 1996 року на 83 році трудолюбивого життя відійшов у вічність

сл. п. ПЕТРО СОРОКА — ЮРИЧ

довголітній провідний член ОУН, піонер українського громадського, політичного та молодіжного життя, член різних складових частин Організацій Українського Визвольного (тепер — Державницького) Фронту в Австралії, довголітній кольпортер періодиків ОУН — тижневика «Шлях Перемоги» і місячника «Визвольний Шлях», і довголітній редактор органу Ліги Визвольнення України «Наш Фронт».

Сл. п. Петро Сорока-Юрич став членом ОУН в молодих роках. В Австралії був довголітнім членом ТП, головою Осередку СУМ ім. І. Мазепи в Мельборні, ініціатором Сумівського драматичного гуртка «Заграва», головою Філії української громади в Ньюпорті, вірним та відданим сином своєї Христової Церкви та свого народу, переконаним самостійником-державником і соборником, що разом з активною працею та добрим організаційним хистом творило тривкий фундамент для розвитку українського націоналістичного світогляду і руху в Австралії.

Всій ближчій і дальшій Родині Покійного висловлюємо наші найглибші співчуття.

Вічна і Славна Йому Пам'ять!

Український Державницький Фронт в Австралії

Достойній Родині і Дружам сл. п. Петра Сороки,
членам українських організацій в Австралії!

Дорога Родино! Дорогі Друзі-націоналісти великого Покійника,
нашого довголітнього члена Друга Петра Сороки!

Нас глибоко вразила трагічна вістка, що Господь покликав до Себе великого патріота і довголітнього члена Організації Українських Націоналістів Петра Сороку. Мені зокрема прикро було довідатися про його смерть тому, що особисто знала Покійного, багато років з ним зустрічалася. Нас лучила спільна ідея і спільна праця. Ми обоє з моїм покійним чоловіком Ярославом дуже високо цінили невсипущу працю сл. п. Друга Петра, його глибоку ідейність, відданість і любов до нашого героїчного народу.

Хай чужа земля буде йому легкою. Вам, дорога Родино, і Вам, дорогі Друзі, складаємо наші найглибші співчуття.

Слава Стецько

Голова Проводу Організації Українських Націоналістів

Київ, 6.8.96 р.

З великим жалем та смутком повідомляємо українську громадськість, друзів, приятелів та знайомих, що в неділю, 11 серпня 1996 р., в Ноттінггамі, несподівано відійшов у вічність —

**сл. пам. ПАВЛО РАФАЛЮК —
ЧОРНИЙ**

на 74 році свого трудолюбного життя. Він народився 20.3.1923 р. в селі Берем'яни Буцацького р-ну Тернопільської області. Походив зі свідомої, патріотичної, глибоко релігійної родини. По закінченні середньої школи включився в життя «Просвіти» та Юнацтва ОУН.

Як і багато його земляків у воєнних роках вступив до І УД УНА, з якою пройшов усі її етапи, аж до полону в Італії, звідки переїхав до Великої Британії. До Ноттінггаму, де поселився

вже на постійно, прибув у 1950-51 роках, і відразу вкючився в організоване громадське життя Союзу Українців у Великій Британії. Працюючи на зовнішньо-політичному відтинку він причинився своєю працею до нав'язання контактів з британцями та поневоленими народами, зорганізованими в АБН. Йому належать багато меморандумів, летючок та організації між-національних фестивалів. В Організації Українських Націоналістів сповняв обов'язки члена Головного Суду, члена ТП і Провідника області. Кілька-надцять років був головою Відділу СУБ.

Покійний Павло залишив горем опечалену дружину Урсюлю, сестру та велику родину в Україні, багато односельчан, друзів та приятелів у Великій Британії, вдячну українську громаду в Ноттінггамі.

Сл. пам. Павло написав і видав спомини у двох томах про життя і працю Відділу СУБ та усіх інших громадських організацій у Ноттінггамі, які залишуться вічним пам'ятником також і про його життя і працю.

Шановній вдові Урсулі, всім Його побратимам і Друзям, та всій організованій Громаді Ноттінггаму — висловлюємо найщиріші дружні співчуття.

Вічна і славна Йому пам'ять!

Тереновий Провід ВБ і Дирекція УС

ДО ЧИТАЧІВ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»

У червневому числі «ВШ» за 1996 р. надруковано мою «Щиру бесіду» «Інтелект проти салдафонства», де невідомою особою зроблено виправлення в моєму тексті. У своєму рукопису я вжив таке речення: «Без відповідної підтримки з боку широких мас вони (звернення до уряду) лишаються **криком крикуна в пустині**». Саме так: виразом **крик крикуна в пустині** я віддаю старослов'янський вираз **глас вопіючого в пустині**. Це мій власний переклад старослов'янського тексту, який відповідає нормам української мови без вживання невластивого для неї дієприкметника «вопіющий» або його українізованої копії.

На моє здивування у тексті, надрукованому у червневому числі моє речення перероблено на таке: «Без відповідної підтримки з боку широких мас вони лишаються **голосом волаючого в пустелі**».

Форми типу «волающий», «температурающий», «санкціонующий» — форми невластиві українській мові, вони не прикрашають, а потворять нашу мову. Українські клясики унікали цих форм, і ми мусимо їх уникати, якщо хочемо зберігати за української мовою її самобутній кольорит.

Тих читачів, котрі читали мою науково-популярну розвідку «Секрети української мови», де я засуджую вживання наведених форм, може здивувати поява слова «волающий» у моєму тексті. Отож, я і доводжу до їхнього відома, що це слово «зозулине яйце» у моєму тексті.

Щоб уникнути повторення таких прикрих інцидентів я звертаюсь із відповідним листом і до редакції «ВШ».

Святослав Караванський

13.7.96 р.

Високошановний Пане Редакторе!

Прийміть мою найщирішу, найсердечнішу подяку за увагу до моїх віршів та статей. Окрім кількох обласних газет, Ваш журнал єдина моя трибуна, з якої я можу проголосити своє відверте слово.

Розумію, що ми з України перевантужуємо Ваш редакційний портфель, обмежуємо можливість друкування поетів і публіцистів т. зв. діаспори, але, будьте ласкаві, зрозумійте нас. Нині видається декілька додаткових до попереднього часу журналів, але вони регіональні і, як заведено за компартійних часів, компанійські, «своя автура». Навіть Тарас Гунчак з своєї висоти образився мовчанкою на деякі мої зауваження стосовно «Сучасності», коли я прохав його прочитати мій роман. Коли ж почуємо всі клич «Українці всіх земель єднайтеся!» Куп-кує-мо-ся...

У мене вийшло дві книги поезій, вийшла історична праця про колонізацію України москалями, хочу їх Вам якось переслати, але місцева пошта за це не береться, а з Харкова мені це важко зробити. Раз спробував, то послали на митницю, щоб книги оцінили і т. д. Але влітку таки по кілька примірників перешлю.

Вибачте, але ще пропоную Вам підбірку віршів. Може дещо сумних, але хіба моя доля теж не згальтована? Не сидів, не був у Гулагах, бо в селі жив, а ніхто не

доніс. Але я на волі був у неволі... І нині ветерани КПСС не хочуть і не можуть мене зрозуміти, «забороняють Василенка» в місцевій газеті. Сміхота, але печальна.

Бажаю Вам доброго здоров'я! Вітання Олі Керзюк, Святомиру Фостуну!

З повагою,

Петро Василенко

22.5.1996 р.

* * *

Україна, Харків — 18.6.1996 р.

Високоповажаний і дорогий пане Дмитрів!

Сердечно дякую Вам за листа — за Вашу доброзичливість до мене і на сторінках «Визвольного Шляху». Редакція «Березоля» вдячна Вам за привітання з нагоди сорокаріччя — його було зачитано на велелюдних зборах. Кожне число «Визвольного Шляху» читаю з першого рядка до останнього, подаю іншим шанувальникам Вашого місячника. А думка в мене єдина — тримайтесь! З радістю побачив адресу представництва у Києві. Це чудово з фінансового боку — отже можна, мабуть, звертатись і до представників Ваших?... І одне тривожить, аби «ВШ» був таким, яким є, прекрасним і зовнішньо, і за змістом! Думається мені, що таке можливо лише за межами нашої теперішньої України. Втім, Ви ситуацію знаєте...

Маю прохання до Вас. Надсилаю вірші К. Грищенка із своїм всупним словом. Хотілось би нагадати про нього, забутого, бо ж його поезія як і багатьох могла б спалахнути яскравіше, та передчасно погасла. Така вже доля українських поетів. І вже тішитись патріарх совєтської критики (Л. Новиченко), що, бач, «мода» на концтабірні (совєтських таборів) вірші минає... А я думаю, що коли і досі гримлять віршовані рядки про воєнні подвиги, то не можна, щоб поцезли і віршовані сповіді уярмлених українців! Це наша історія, минуле, яке не можна забувати, як не може бути й прощення комуністичних катам, що, бачте, ходять теж у «ветеранах війни»!... І це було б півлиха, коли б вони не галасували «Требуєм Саюза» (на своїх маніфестаціях). І напевне начальницьких посад, якщо не собі, то своїм нащадкам!..

Даруйте мені за цей патос — кажу те, що болить. І прошу — буде можливість — нагадайте читачам про поета Кузьму Грищенка, одного з багатьох, які варті уваги.

З щирою пошаною до Вас і побажанням добра —

В. Боровий

* * *

Редакція «Визвольного Шляху» вибачається перед п. ред. Святославом Караванським за появу «зозулиного яйця» в його статті в червневому числі нашого журналу. Редактор, який це зробив, уважав, що «голос волаючого в пустелі» ширше відоме серед читачів, ніж «крик крикуна...» — І. Д.

* * *

Підписано до друку — 26.8.1996; формат — 154 x 216 мм;
папір — книжково-журнальний; друк — офсетний;
умовно друк. аркушів — 8; замовлення ч. 9/96
